T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

SİSTEM TEORİSİ BAĞLAMINDA DİJİTAL TABANLI TEKNOLOJİLERİN İŞ YAŞAMINA ETKİLERİNİN KUŞAKLAR ARASI FARKLILIKLARLA KARŞILAŞTIRILARAK İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Ayşegül Tok

İstanbul, 2023

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

SOSYOLOJİ BİLİM DALI

SİSTEM TEORİSİ BAĞLAMINDA DİJİTAL TABANLI TEKNOLOJİLERİN İŞ YAŞAMINA ETKİLERİNİN KUŞAKLAR ARASI FARKLILIKLARLA KARŞILAŞTIRILARAK İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

AYŞEGÜL TOK

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi AYŞE YETİŞ BAYRAKTAR

İstanbul, 2023

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY BELGESİ

Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Sosyoloji Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ayşegül Tok'un **SİSTEM TEORİSİ BAĞLAMINDA DİJİTAL TABANLI TEKNOLOJİLERİN İŞ YAŞAMINA ETKİLERİNİN KUŞAKLAR ARASI FARKLILIKLARLA KARŞILAŞTIRILARAK İNCELENMESİ** adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun ..... tarih ve .....sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi ...../...../.....

Öğretim üyesi Adı Soyadı			**İmzası**
	Tez Danışmanı		
	Jüri Üyesi		
	Jüri Üyesi		
	Jüri Üyesi		
	Jüri Üyesi		

ÖZET

SİSTEM TEORİSİ BAĞLAMINDA DİJİTAL TABANLI TEKNOLOJİLERİN İŞ YAŞAMINA ETKİLERİNİN KUŞAKLAR ARASI FARKLILIKLARLA KARŞILAŞTIRILARAK İNCELENMESİ

Bilişim teknolojilerinin geldiği son noktalardan biri veri güvenliğini ve şeffaflığını sağlayan blokzincir teknolojisidir. Son yıllarda daha da ilgi çeken bu teknoloji, geleneksel sistemlerden farklı olarak merkezi bir otorite tarafından kontrol edilmeyen yapısı ile radikal sayılmaktadır. Teknik yapısı sayesinde verilerin mahremiyetinin ve güvenliğinin sağlanmasıyla ilgili endişeleri ve problemleri ortadan kaldırmaktadır. Özellikle ekonomi dünyasında kripto para, DeFi gibi uygulamalarla kendinden söz ettirerek sosyal ve kurumsal hayatlarda bazı değişimler başlatmıştır. Toplumsal değişim sosyolojinin önemli unsurlarından olması sebebiyle teknoloji kaynaklı değişimi anlayabilmek için bilişsel gelişimlerin topluma etkileri incelenmelidir. Geçmişte kabul gören her bilişsel gelişme toplumun onayından geçmiştir bunun sebebi teknolojilerin içinde geliştiği toplumlardan ayrı olamaması hususudur. Mutlaka bir sürecin ardından kabul görmüş veya reddedilmiştir. Bu sebeple, birbirinden farklı sosyal, politik, ekonomik ve kültürel katkılarla büyümüş olan nesillerin düşüncelerinin sosyolojik açıdan incelenmesi ve anlaşılması önemli görülmüştür. Hâkim olan değerlerin nesilden nesile aktarımını sağlayan kuşaklar, yeniliklerin de taşıyıcısıdır. İşbu çalışmada kuşakların dijital teknolojilere ne kadar hazır olduğu, uyumlanıp uyumlanamadığı ve ne kadar güvendikleri ile ilgili husus Talcott Parsons İşlevselciliğiyle ile analiz edilmiştir. Nicel yöntemlerden tarama modeli kullanılarak betimsel nitelikte kesitsel bir çalışma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: blokzincir, yapısalcılık, sistem teorisi, toplumsal değişim, kuşaklar

ABSTRACT

RESEARCH OF THE EFFECTS OF DIGITAL-BASED TECHNOLOGIES ON BUSINESS LIFE IN THE CONTEXT OF SYSTEM THEORY BY COMPARING THEM WITH GENERATIONAL DIFFERENCES

Blokchain technology is one of the latest developments of information technologies which provides data security and transparency of data. This technology has attracted more attention in recent years and unlike traditional systems it is not controlled by central authorities. It eliminates concerns and problems related with ensuring privacy and security of data with the help of its technical structure. Especially in the field of finance, applications such as DeFi and crypto money have started to instigate changes in social and business lives. Since social changes are important elements of sociology, the effects of technological developments on society should be examined in order to understand changes caused by technology. Every technological development that was accepted in the past has passed through the approval of society because technologies cannot be separated from the societies in which they develop. It must have been accepted or rejected after a certain process. For this reason, it is important to understand how generations that grew up with different social, political, economic and cultural contributions approach these changes in technology. Generations that ensure the transmission of dominant values from generation to generation are also the bearers of innovations. In this study, the issue of generations' readiness for and acceptance of new digital technologies, as well as the extent of their trust is analyzed and discussed through Talcott Parsons' Structural Functionalism. A descriptive survey model was used within quantitative methods.

Keywords: blokchain, functionalism, system theory, social change, generations

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde her aşamada bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, üzerimde fazlasıyla emeği bulunan gerek insani yönüyle gerek akademisyen kimliği ile her daim örnek aldığım saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Yetiş Bayraktar'a minnet ve şükranlarımı arz ederim. Tez komitemde yer almayı kabul eden değerli hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Alperen Manisalıgil'e ve Doç. Dr. Ömer Erdem Koçak'a da ayrıca teşekkür ederim.

Özgürce düşünebilmem ve geldiğim noktada olabilmem için maddi manevi her türlü desteği sunan aileme teşekkürlerimi sunarım.

Ayşegül TOK
İstanbul, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

ABSTRACT ..... **ii**

ÖNSÖZ ..... **iii**

İÇİNDEKİLER ..... **iv**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **vi**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **vi**

GİRİŞ **1**

1. BLOKZİNCİR TEKNOLOJİSİ **6**

1.1. Blokzincir Teknolojisinin Tarihçesi 6

1.2. Blokzincir Teknolojisi Nasıl Çalışır? 7

1.3. Blokzincir Sistemlerinin Türleri 9

1.4. Web 3.0 Mimarisi 10

1.5. De-Fi Kavramı ile Finans 10

2. SİSTEM TEORİSİ VE YAPISAL İŞLEVSELCİLİK **12**

2.1. Genel Sistem Teorisi Ve Kavramsal Çerçeve 12

2.2. Sosyal Bilimlerde Sistem Kavramı-İşlevselci Yaklaşım 13

2.3. Yapısal İşlevselci Kurama Göre Kuşak Olgusu 16

2.4. Dijitalleşmenin Toplumsal Değişmeye Etkisi 18

2.5. Güven Algısı 22

3. KUŞAK OLGUSU **26**

3.1. Kuşak Olgusuna İlişkin Kavramsal Çerçeve 26

3.1.1. Kuşak Kavramı 26

3.1.2. Kuşakların Sınıflandırılması 30

3.1.2.1. Sessiz Kuşak 34
3.1.2.2. Bebek Patlaması Kuşağı 35
3.1.2.3. X Kuşağı 36
3.1.2.4. Y Kuşağı 38
3.1.2.5. Z Kuşağı 39
4. ARAŞTIRMA UYGULAMASI 41
4.1. Araştırmanın Amacı 41
4.2. Araştırmanın Önemi 41
4.3. Araştırmanın Varsayımları, Kapsam ve Sınırlılıkları 43
4.4. Araştırmanın Yöntemi 43
4.5. Araştırmanın Evreni, Örneklem Seçimi ve Verilerin Toplanması 44
4.6. Veri Analizinde Kullanılan İstatiksel Teknikler 45
5. BULGULAR VE DEĞERLENDİRME 46
5.1. Katılımcıların Demografik Değişkenlerine İlişkin Bulgular 46
5.2. Anket Formuna Verilen Cevapların Analiz Sonuçları 48
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 63
KAYNAKLAR 71
EKLER 90

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Başlıca Kuşak Sınıflandırmaları 32

Tablo 2. Çalışmada Kabul Edilen Kuşakların Zaman Çizelgesi 33

Tablo 3. Katılımcıların Eğitim Durumu Dağılımı 46

Tablo 4. Kuşak Kategorileri ile Eğitim Durumu Arası İlişki Ki-Kare Analizi 47

Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı 47

Tablo 6. Kuşak Kategorileri ile Cinsiyet İlişkisi Ki-Kare Analizi 48

Tablo 7. Anket Frekansları 49

Tablo 8. Soru 1 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi 51

Tablo 9. Soru 2 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi 52

Tablo 10. Soru 4 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi 53

Tablo 11. Soru 7 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi 54

Tablo 12. Soru 8 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi 55

Tablo 13. Soru 9 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi 56

Tablo 14. Soru 11 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi 57

Tablo 15. Soru 13 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi 58

Tablo 16. Soru 15 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi 59

Tablo 17. Soru 18 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi 60

Tablo 18. Anlamlı Farklılık Olmayan Soruların Ki-Kare Analizi 61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ağ Yapıları 8

Şekil 2. Jenerasyonel Sistemler Teorisi 17

GİRİŞ

Tarih boyunca insanlık önemli olayların ve bilgilerin kayıtlarını çeşitli şekillerde saklamış, bunların bazıları günümüze kadar gelebilmiş bazıları ise yok olmuştur. Yazının icadı ile kağıt kullanılarak tutulan kayıtlar, teknolojik gelişmeler sayesinde dijital ortamda tutulmaya başlanmıştır. Öyle ki, bilişim dünyasında yaşanan devrimsel gelişmelerle bilginin işlenmesi, aktarılması ve depolanması gibi konularda devrimsel dönüşümler gerçekleşmiş, içinde bulunduğumuz dönem 'Dijital Çağ' olarak adlandırılmış ve sistemin işleyiş üzerindeki baskın etkisinden dolayı sanayi devrimine benzetilmiştir. Dünya dijitalleştikçe alışverişlerimiz, sigorta, sağlık, bankacılık işlemlerimiz, finansal bilgilerimiz de dijitalleşmiş, bu mecralarda yaptığımız işlemlerin verileri elektronik ortamlarda kayıt edilmeye başlanmıştır. Teknolojinin genelleşmesi ve yayılması ile hayatımız kolaylaşmış ve hızlanmışken bu avantajların bazı dezavantajları da olmuştur. Bilgilerimizin kontrolümüz dışında kullanımı, üçüncü kişilere veri aktarımı gibi veri güvenliğinin sağlanamaması sorunlarının ortaya çıkmasının yanı sıra verilerin değiştirilmesi ve bazı kuruluşların kendi çıkarları için kullanması sonucunda küresel finans krizine dönen süreçler yaşanmıştır. Bu sorunların varlığı dijital teknolojilerin geliştirilmesine ve daha üst seviye teknolojilerin icat edilmesine neden olmuştur. Blokzincir adı verilen Web 3.0 tabanlı bu yeni teknoloji hem veri güvenliğini sağladığı hem de şeffaf ve güvenilir olduğu iddiası ile ortaya çıkartılmıştır.

Blokzincir teknolojisi, güvenli işlem yapan bilgisayarlar toplamına benzetilebilir. Birbirine zincir şeklinde bağlanan veri kümeleri kayıt defterini oluşturmaktadır. Kriptografik tekniklerle birbirine bağlanması sebebiyle verilerin değiştirilememesi ve silinememesi sağlanmaktadır. *Akıllı kontratlar* (smart contracts) sayesinde yapılacak işlemler otomatik veya isteğe bağlı olarak tetiklenebilmektedir. Akıllı kontrat kavramı aslında kurallar bütünü veya kod parçası demektir. Blokzincirin tasarımı esnasında blokzincire eklenen bu kodlar/akıllı kontratlar sayesinde yapılan işlemlerin değiştirilmemesi sağlanmış olup yapılan işlemler de güvenilir olmaktadır.

Blokzincir tabanlı teknolojileri kullanarak müşterilerine güvenli ve şeffaf hizmet vermeyi vaat eden kurum, kuruluş ve bireylerin sistem değişikliğinden kaynaklı yaşadığı uyum ve zorluklar olabilmektedir. Değer, norm, yapı, inanç ve güven gibi konularda meydana gelebilecek değişimlerin önce kendileriyle ardından birbirleriyle olan iletişimlerine etki etmesi sonucunda kuşaklararası ne kadar fark olduğunu, yaşlı kuşak ile genç kuşağın toplumsal değişme sürecinde teknolojinin getirilerine uyumlanma konusunda çatışma olup olmadığını anlayabilmek önemlidir.

Bu çalışmada teknolojik gelişme kaynaklı toplumsal değişim etkilerinin kuşaklar açısından hem kendi iç dünyalarına hem de değişen sisteme karşı uyumsuzluk yaratıp yaratmadığı, hangi kuşağın yeniliği daha çabuk kabul edip uyumlandığı incelenmiştir. Kuşakların yaşaması muhtemel problemlerin, dijital tabanlı teknolojilerin teknik kısımlarını ilgilendiren konulardan ziyade sosyolojiyi ilgilendiren kısımlarına odaklanılmıştır. Uyumlanma süreci ve güven hususunda yaşanma potansiyeli olan durumların yeniden inşası Talcott Parsons'ın yapısal işlevsellik teorisi ve sosyal sistem kuramı bakışıyla değerlendirilmiştir. Parsons sosyal sistem kuramını ortaya atan ilk kişidir ve ona göre aktörlerin birbiriyle olan etkileşim ağı sistem için çok önemlidir. Parsons'ın yapısal işlevselciliği, toplumsal sistemin ayakta kalabilmesi için karşılanması gereken işlevsel zorunluluklar veya gereksinmeler ile bu gereksinmeleri karşılama durumunda olan yapılar üzerine odaklanmaktadır. Bu görüşe göre toplumsal sistemlerin devamlılığı için işlerin yapılması gerekmektedir ve sosyolojik çözümleme, bu işleri yapacak veya bu gereksinmelere cevap verecek toplumsal yapıları aramalıdır. Parsons, filozof Thomas Hobbes'un öne sürdüğü *toplumsal düzen* hususuna cevap bulma amacındayken, insanların tutkuyla hareket ettiklerini ve bunları tatmin etme hakkı gerçeğinden yola çıkarak kuralların olmadığı yerde insanların hedeflerine ulaşmak için en etkili yollara başvurmalarının mümkün olduğunu ve herkesin en doğru şekilde davranmadığını söylemektedir. 'Bu araçların cebir ve düzenbazlığa dayandığı görülmektedir' (Parsons, The Social System,1951). O halde *toplumsal düzen nasıl başarılı bir şekilde sağlanabilir?* sorusu sorulmalıdır. Parsons'a göre cevap normatif düzendir, sağlıklı bir sistem için normlara dayalı toplumsal düzen olmalı ve bu değerler aynı zamanda aktörler tarafından da içselleştirilmelidir.

Sosyal sistem kuramı, bir grupta oluşabilecek biçimsel rolü ve statüyü ifade etmektedir (Baltacı, 2019). İnsan doğumundan ölümüne kadar yaşamının tamamını belirli sosyal yapılar içerisinde geçirir. Bireyler; şirketler, okullar, ülkeler, kültürler gibi birbirinden farklı birçok yapıya ait olabilir. Dolayısıyla sistem, sistemi oluşturan parçalar üzerinde meydana gelen değişimlerden etkilenir. Teknolojik sıçramalar sistemin alt parçalarına etki eder ve teknolojilerin toplum üzerinde itici güç olma unsuru bulunması sebebiyle etki-tepki ilişkisi sonucu toplumu değiştirir. Bir başka deyişle, teknoloji ve toplumun birbiri üzerinde karşılıklı etkisi bulunmaktadır. Sistem teorisi, yapıları oluşturan öğelerin değişmez özelliklerinden ziyade birbirleriyle olan ilişkilerini ve bağımlılık problemlerini incelemektedir. Sistemin içindeki ırk, din, ekonomik veya diğer ayırt edici özelliklerle nitelendirilebilir. Bu çalışmadaki bahsi geçen ayırt edici özellik kuşaklardır. Yeni teknolojilerin kuşaklarca nasıl algılandığı oldukça önemlidir, bunun en önemli sebeplerinden biri teknolojik gelişmelerin toplum tarafından kabul edilmesi hususunun önemidir. Bu sebeple kuşak kavramı ve kuşakların özellikleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Kuşak kavramı ilk olarak 1928 yılında Karl Mannheim tarafından ortaya atılmıştır. Kuşak, doğum aralığı aynı olan ve yaşanılan zamanın ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal olaylarından ve baskın değerlerinden etkilenmiş kişilerin oluşturduğu bir grup insan demektir. Her kuşak yaşadığı çağın, dönemin etkilerini üzerinde taşımaktadır. Mills'e göre bireylerin kararları ve iç dünyaları toplumsal değişimler ve sorunlarla şekillenmekte, farklı zaman ve mekanlar kitlelere de belirli farklı özellikler getirmektedir (Mills C.,The Sociological Imagination, 2000). Dolayısıyla her kuşağın davranışları, beklentileri ve değer yargıları içinde bulunulan dönemin etkisiyle şekillenmekte ve kuşakların üyeleri arasında birbirine benzeyen özellikler oluşmaktadır. Her bireyde çoğunluğun sahip olduğu ortak değer yargıları oluşmaktadır. Paylaşılan tutumlar, tercihler, duygu ve düşünceler ile nesiller boyu devam edecek kültürün oluşması sağlanmaktadır (Eyerman ve Turner,1998). Kuşakları sınıflandırırken yaşanılan çağın önemli olayları, gelişmeleri, krizleri ve toplumsal sonuçları göz önüne alınmaktadır. Literatür incelendiğinde kuşakların isimlerinden ziyade sınıflandırılması hususunda tarihsel olarak net bir ayrım yapılamadığı görülmektedir. Genel olarak kabul gören sıralama; Sessiz Kuşak (1925-1945), Bebek Patlaması Kuşağı (1946-1964), X Kuşağı (1965-1980), Y Kuşağı (1981-1995), Z Kuşağı (1996-2010) şeklindedir (Oblinger ve Oblinger,2005) ve her kuşağın kendine has özellikleri bulunmaktadır. Sessiz Kuşak İkinci Dünya Savaşını yaşamış, hayatta kalmak ve ciddi ekonomik sıkıntılarla mücadele

etmiş bir nesildir. Bu kadar trajik olaylar yaşarken hiçbir müdahalede bulunamamaları onları sessiz ve pasif gözlemci yaparken hayatta kalmanın önemini bilerek büyümelerine neden olmuştur. Bebek Patlaması Kuşağı İkinci Dünya Savaşı sonrası doğmuş ve bu izleri silmek istediği için çok çalışkan, özgürlükçü özellikler gösterirken, X Kuşağı içine doğduğu değişen dünya koşullarına uyum sağlamaya çalıştığı için daha rekabetçi, şüpheci ve realist özellikler göstermektedir. Y Kuşağı küreselleşmenin etkilerinin hissedildiği bir döneme doğması sebebiyle otoriteye meydan okuyan teknoloji hayranı, kolay adapte olabilen bir nesildir. İnternetin sürekli hayatımızda olduğu döneme doğan Z Kuşağı ise teknolojik gelişmelere duyarlı, sosyal adaleti önemseyen tüketici bir nesildir. Dolayısıyla her kuşak içine doğduğu zaman ve mekanın özelliklerini de bünyesine katarak fikir, beklenti, ihtiyaç ve düşünce sistemini oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacı sosyoloji alanındaki sistem teorisi bağlamında başta blokzincir teknolojisi olmak üzere, dijital teknolojilerin iş hayatında görev alan farklı kuşaklar tarafından nasıl karşılandığını tespit edebilmek, blokzincir teknolojisinin icat edilmesine ilham olan 'toplumsal güven' yaratma konusundaki beklentilerin ne kadarını karşılayabildiğini kuşaklar bazında anlayabilmektir.

Yapılan literatür taraması sonucunda ulusal tez merkezinde blokzincir ve toplumsal değişim ile ilgili çeşitli tezlerin var olduğu hem akademik hem de sektörel alanlarda kaleme alınmış makalelerin varlığı ile tespit edilmiş, ancak blokzincirin toplumdaki sosyolojik etkileri hakkında Türk akademi dünyasında henüz hiçbir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Teknoloji ve toplumsal değişim konusunda yapılan çalışmalar mevcuttur (Ansal, Ekinci ve Kaşdoğan,2018; Kara,2017). Ansal, Ekinci ve Kaşdoğan (2018), bilimsel ve teknolojik gelişmelerin dünyada çeşitlenen STS (bilim, teknoloji ve toplumsal çalışmalar) çalışmalarının daha fazla önem arz edeceğini, günümüzün ve yarınımızın toplumun şekillenmesinde sunacağı katkıların öneminden bahsetmiştir. Kara (2017) çalışmasında teknoloji ve toplumsal değişimi *Teknolojinin Sosyal İnşası Kuramına* (Social Construction of Technology-SCOT) göre ayrıntılı olarak açıklamıştır. Teknolojik determinizm ile SCOT kuramını karşılaştırırken teknolojik determinizmin zayıf kaldığını, sosyal inşa kuramının teknoloji ve toplumun karşılıklı etkileşimleri sonucu toplumsal kuramların oluşumunu daha güçlü açıklayabildiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, toplumsal değişimi kuşaklar bağlamında inceleyen ulusal literatürde yapılmış yüksek lisans çalışması mevcuttur (Sarıçiçek,2018). Bu çalışmada toplumsal değişim, sosyolojik temellere oturtularak irdelenmiş ve kuşaklar açısından etkileri

ortaya konmuştur. Blokzincir teknolojisinin toplumsal yapıyı teknolojik determinizm bağlamında nasıl değiştirilebileceğini değerlendiren bir yüksek lisans çalışması da bulunmaktadır (Demirkan,2021). Blokzincir teknolojisinin hem Türkiye'deki hem de uluslararası alandaki uygulamalarının olumlu ve olumsuz etkilerinin belirtildiği ve toplumsal yapıda değişim yapabilme potansiyelinin araştırıldığı teorik bir çalışma olmuştur. Uluslararası yapılan çalışmalarda blokzincirin toplum üzerindeki etkilerini gruplar üzerinde inceleyen ve değerlendiren bir çalışma mevcuttur (Semenzin ve Gandini,2021). Blokzincirin finans dışındaki uygulama alanlarını toplumsal bağlamda anlamadan, yeni teknolojinin mevcut sosyal ilişkilere ve güç yapılarına nasıl entegre olacağını etkili bir şekilde analiz etmeden ortaya koymanın insanları başarısızlığa götüreceğini ileten bir çalışmadır.

Ayrıca blokzincirin teknik ve ayrıcalık sağlayan olumlu özelliklerinin ön plana çıkartıldığı ve eleştirisel boyutla ele alındığı sosyolojik bir çalışma da mevcuttur (De Filippi, Mannan ve Reijers,2020). Güven kavramının özenle incelenip konuyla bağlantılı olarak incelendiği ve sosyolojik açıdan ele alındığı kavramsal bir çalışmadır.

Çalışmada kişiler arası güven inşasının irdelenmesinden ziyade sisteme olan güven irdelenmiştir. Blokzincir teknolojisinin güven kavramı açısından sosyolojik açıdan incelenmesi için *güven* (trust) ve *itimat* (confidence) kavramları arasındaki ince ayrıma sosyologların tespitleri ışığında bakılmıştır. Bunun sebebi blokzincirin güvenden ziyade itimat kavramını sağladığının iddia edilmesidir. Güven kavramı öznellik beklentisi yaratırken itimat nesneldir. Blokzincir sisteminin tasarımı hataya dayanıklı olarak yapıldığı için itimat duygusunun yüksek olduğu, geleneksel merkezi sistemdeki gibi risk içeren ve hayal kırıklığı oluşturmaya müsait durumların oluşmayacağı iddia edilmektedir. Blokzincir teknolojisi büyük oranda bunu sağlamaktadır ve bu etkilerin kuşaklar tarafından nasıl karşılandığı incelenmiştir.

Araştırmada katılımcıların dijital teknolojilere yönelik algıları yapılandırılmış anket formu aracılığıyla ölçülmeye çalışılmıştır. Mevcut algının farklı kuşaklarca desteklenip desteklenmediğine bakılmıştır. Yapılan literatür taraması sonucunda böyle bir çalışmaya rastlanmamış olmasından dolayı araştırmanın özgün bir çalışma olacağı ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BLOKZİNCİR TEKNOLOJİSİ

1.1. Blokzincir Teknolojisinin Tarihçesi

Blokzincir teknolojisi 2008 yılında Satoshi Nakamoto rumuzlu kişi/kişiler tarafından yayınlanan bir tanıtım dökümanı (white paper) ile tüm dünyaya duyurulmuş olsa da bu yeni teknolojinin ardında yatan temeller önceki yıllarda yapılmış önemli çalışmalara dayanmaktadır (Nakamoto,2008).

'Kriptografi'de Yeni Yönelimler' adlı 1971 yılında yayınlanan bir makalede tek şifreleme anahtar kullanımı yerine özel ve genel anahtar terimleri ortaya atılmış simetrik şifrelemenin yerine kullanılabilecek asimetrik şifreleme teknolojisi önerilmiştir (Diffie ve Hellman,1976).

'Bizans Generalleri Problemi' adı verilen art niyetli kullanıcıların bilinmemesi sebebiyle sistemin olumsuz etkilenmesi probleminin önüne geçilmek istenmesinin de blokzincir teknolojisinin ortaya çıkmasında önemli katkısı vardır. Merkezi otorite olmadan karar almak ve sağlıklı haberleşebilmek hedeflenmiştir.

1991 yılında Haber ve Storneta tarafından zaman damgası, dijital imza ve kriptografi kullanılarak verilerin birbirine bağlanma kavramları geliştirilmiştir (Haber ve Stornetta, 1991). Sistemdeki katılımcıların ortak bir karara varabilmeleri için sistem önerisi de sunulmuştur.

Zincir şeklinde birbirine bağlanan veri kümeleri anlamına gelen *dağıtık defter kaydı* (distributed ledger technology) kullanımı ve fikir birliği gibi kavramlara değinilerek mutabakat yapısı, işlem algoritması gibi kavramların ayrıntılı tarifi 1998 yılında Leslie Lamport tarafından yapılmıştır (Lamport,1998). 2008 yılında da Satoshi Nakamoto makalesinde kriptografik elektronik para ve ödeme sistemleri kavramlarından bahsetmiş ve ilk kriptografik para biri olan Bitcoin'i tanıtmıştır.

Eşler arasında değişim, bağımsız doğrulama, belli algoritmaları içeren zaman damgasına sahip sayı dizelerinin ödeme sistemlerine dahil edilebileceği Szabo tarafından 2005 yılında öne sürülmüştür (Szabo, Bit Gold, 2005). *Eşler arası ağ* (P2P) kavramı, bilgisayar biliminde bir aygıt grubu tarafından dosyaların ortaklaşa bir şekilde saklanması ve paylaşılması anlamına gelmektedir. Her bir katılımcının bireysel bir eş olarak hareket etmesi,

eşit güce sahip olup aynı görevleri yerine getirmesi gerekmektedir. Finansal teknolojilerde ise dijital varlıkların dağıtılmış ağ aracılığıyla el değiştirmesi demektir. P2P teknolojisi sayesinde alıcılar ve satıcılar aracılara ihtiyaç duymadan alım satım yapabilmektedir (Binanceacademy,2023). Bağımsız doğrulama, blokzincirin merkeziyetsiz yapısından dolayı katılımcıların (çoklu tarafların) işlemleri bağımsız bir şekilde doğrulaması anlamına gelmekte ve hesaplama gücü ile ilişkilidir.

Bu çalışmalar sayesinde blokzincir teknolojisi günümüzde öncelikle finans sektöründe ardından diğer sektörlerde yavaş yavaş yayılmış ve akademide de çalışılan bir alan olmuştur. İlk olarak finans sektöründe kripto paralar şeklinde görmemizin sebeplerinden biri geleneksel merkezi sistemde oturmuş olan halihazırda kullanılan dijital bankacılık sisteminin olmasıdır. Finansal teknoloji (Fintech), finans alanındaki faaliyetler için teknolojiyi kullanan bir sektör olup parasal işlemlerin büyük oranda elektronik para şeklinde bankalar veya finans kuruluşları aracılığıyla gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bir başka deyişle, günümüzde bankalar Fintech teknolojisine entegre olmuş durumdadır. Dolayısıyla blokzincir teknolojisinin ve kripto paraların en kolay adapte olabileceği mevcut sektör ilk olarak finans sektörü olmuştur. Akademi dünyasında da bilgisayar mühendisliği başta olmak üzere çeşitli mühendislik, işletme, ekonomi, hukuk gibi alanlarda yüksek lisans ve doktora çalışmaları yapılarak blokzincir teknolojisinin getireceği değişimler anlatılmaya çalışılmıştır.

1.2. Blokzincir Teknolojisi Nasıl Çalışır?

Blokzincir teknolojisi güvenilir üçüncü kişi veya kurumlara ihtiyaç duyan merkezi sistemleri merkeziyetsizlik durumuna getirmek için kullanılan dağıtık defter teknolojisidir. Bu, bir merkezde toplanmayan verilerin saldırılara ve kurcalanmaya karşı daha güvenli, herkesin istediği zaman kayıtları görebilmesinden dolayı da şeffaf bulduğu bir sistemdir. Kriptografik şifreler kullanılarak saklanan kullanıcı bilgileri sayesinde mahremiyet de sağlanmaktadır.

Şekil 1. Ağ Yapıları

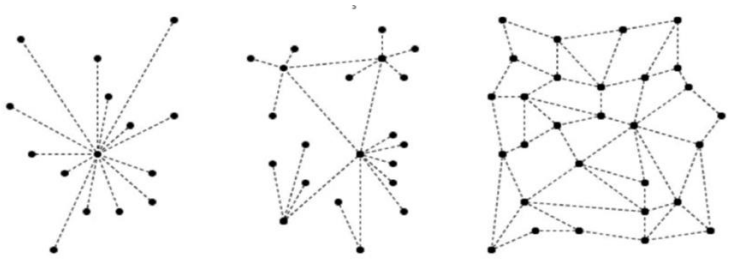

Merkezi Ağ | Merkeziyetsiz Ağ (Sorumluluğun Dağıtılması) | Dağıtık Ağ

Kaynak: https://blokzincir.bilgem.tubitak.gov.tr/blokzincir-teknolojileri/

Blokzincir teknolojisi verilerin ve işlem kayıtlarının blok oluşturarak tutulduğu, her bloğun veri yardımıyla diğer bloğa bağlanıp bloklar zinciri oluşturulmasını içeren bir teknolojidir. Blokların bir ağ üzerinde oluşturulup ardından doğrulanıp zincire katılması katılımcılar tarafından yapılmaktadır. *Düğüm* (node) adı da verilen katılımcıların biri, bir işlem başlattığında blok oluşturulur ve ağ üzerinden tüm düğümlere ulaşacak şekilde yayınlanır. Ağ üzerinde oluşturulan blokların her biri bir önceki bloğun sağlama değerini (hash) referans aldıktan sonra diğer blokla bağlantı kurar ve *hash* adı verilen değer oluşturulur. Oluşturulan *hash* hem yeni bloğun işlem verilerinin hem de bir önceki bloğun işlem verilerini içeren bir kombinasyondur. Şifreleme algoritmalarını kullanarak işlem üreten *Merkle ağacı* (Merkle tree) yapısından faydalanılarak üretilen hesaplama sayesinde verilerin kronolojik sırayla kayıt edilmesi, önceki kayıtların silinip değiştirilmemesi sağlanmış olmaktadır (Gamage, Weerasinghe ve Dias,2020). Merkle ağacı verilerin özet kodları olan *hash'*lerin özetlerinin şema halinde aşağıdan yukarıya doğru sıralanarak belirtilmesidir. Altta bulunan şemadaki *hash* verileri birbirine eklenerek üstteki *hash* verilerinin değerini belirlemektedir. Merkle ağacı sayesinde *hash* verileri bir şemada bulunurken, aşağıdan yukarıya doğru sıralanması ile sistemdeki tüm verilerin bütünlüğü sağlanmış olur. Eşler arası yapılan veri transferinde, aktarılan verinin paylaşımı ve doğrulanması hususunda önemli bir kullanım alanına sahiptir. Merkle ağacı sayesinde aktarılan verinin sahte veya hasarlı olup olmadığı tespit edilebilir ve blokların doğruluğu Merkle ağacı sistemi sayesinde doğrulanabilir.

Geleneksel merkezi sistemlerde merkezin görevi olan kayıt işlemini, blokzincir teknolojisinde kullanıcılar/düğümler üstlenmektedir ve *madenci* (miner) adı verilen bu düğümlerin dağıtılmış defter kaydını doğrulama ve işlem kayıtlarını saklama görevleri vardır. Zincire yeni bloğun eklenmesi için dağıtık ortamda düğümler arasında fikir birliğinin sağlanması, farklı düğümlerde kayıtların birbiriyle tutarlı olması kısacası ortak bir mutabakatın sağlanması ve bunun için de protokoller gereklidir (Zheng, Xie, Dai, Chen ve Wang,2017). *Çalışma ispatı* (proof of work-PoW) algoritmasına göre bloğun zincire eklenmesi için gerekli olan, matematiksel işlem gücüdür ve *madencilik* (mining) olarak adlandırılır (Decker ve Wattenhofer,2013). Madenci bu hesaplama sonucunda blok oluşturduğunu ve bunları diğer kullanıcılara yayma çabasını kanıtlamış olur, ardından işlem ücreti ile ödüllendirilir. Farklı mutabakatlar için farklı süreçler işlemektedir. *Bizans fikir protokolü* olarak tanımlanan bu süreç iş kanıt fikir birliğidir.

1.3. Blokzincir Sistemlerinin Türleri

Blokzincir teknolojisi kullanım durumu ve katılım durumu bakımından üç kategoriye ayrılmaktadır (Beck vd., 2018; Buterin, 2015; Yang vd.,2020).

Genel Blokzincir: Tüm katılımcılar tarafından katılım izni olmaksızın kullanılabilen şeffaf ve açık bir blokzincir türüdür. İşlemlerin onaylanması, kontrol edilmesi ve diğer katılımcılarla etkileşimde bulunması izne tabi değildir. Zincir üzerindeki işlemler merkezi otorite ve bir sorumlu kontrolünde olmadığı için fikir birliği protokolleri farklılık göstermektedir.

Özel Blokzincir: Blokzincir ağına sadece izin verilen katılımcıların katılabildiği, bir organizasyon veya bireye ait olabilen yönetimi de aynı organizasyon veya birey tarafından gerçekleştirilen blokzincir türüdür. Katılımcıların sayısı izin verilen kadar olmaktadır. Farklı işlem seviyeleri ve yetkiler tanımlanabilir, bu sayede verilerin hangi katılımcı tarafından ne kadar görülebileceği de kontrol altında tutulabilmektedir.

Hibrit Blokzincir: Genel ve özel blokzincir teknolojilerinin yararlı özelliklerini bir araya toplayan bir türdür. Tüm katılımcıların açık işlemleri gerçekleştirebildiği ve aynı zamanda gizliliğin de önemsendiği alanlarda kullanılabilmektedir.

1.4. Web 3.0 Mimarisi

Web 3.0 teknolojisi, "Anlamsal Web", "Anlamsal Ağ (Semantic Web)" ve "Veri Webi (Web of Data)" gibi isimlerle de kullanılan nesnelerin interneti, yapay zeka gibi teknolojilerin web uygulamasıyla birlikte koordineli bir şekilde çalışması anlamına gelen bir teknolojidir (Varol,2018). Semantik Web veya Anlamsal Web olarak adlandırılan Web3, Web'in makineler tarafından anlaşılma eksikliğine çözüm olarak başlatılmış ve bilginin insan yerine makinelerle işlenebileceği şekilde tasarlanmış bir veri ağıdır (Berners-Lee, Hendler ve Lassila,2001).

Web3 teknolojisinin ana görevi bilgilerin bilgisayarlarca anlamlandırılabilmeleri, Web'in merkezinde bulunan belgeler yerine, merkeze veri ve veri anlambiliminin yerleştirmesidir (Domingue vd.,2011). Bunun amacı en küçük parçalardan başlayıp bütüne doğru gidilerek bütünsel bir anlamlandırmayı mümkün kılmaya çalışmaktır. Bir başka deyişle verilerin, altyapıların ve programların makinelerce işlenebilir hale gelmesidir. Toplanıp depolanan verilerin hangisinden yararlanılıp hangisinden yararlanılmayacağını anlamlandırmak için sistemin anlambilimcilerle donatılması gerekmektedir (Hitzler, Krotzsch ve Rudolph,2010). İstenilen sonuçların insanlar tarafından yapılmış gibi olabilmesi için de bilgisayarların anlaşılabilir anlamlar taşıması mecbur olmuştur.

1.5. De-Fi Kavramı ile Finans

Blokzincir teknolojisinin finans sektöründeki merkeziyetsiz yapılaşması *DeFi* adı verilen hareket ile olmaktadır. Merkeziyetsiz finans anlamına gelen *DeFi* (decentratized finance) herkese açık zincirlerdeki finansal işlemler için kullanılan bir terimdir. Blokzincir teknolojisine dayanarak geleneksel yöntemlerle elde edilen finansal hizmetlerin merkeziyetsiz sistemlerle de elde edilmesini sağlamaktadır. Kredi çekme, sigortalama, faiz, borç verme, ödeme gibi bankaların sağladığı hizmetlerden aracılar olmaksızın dağıtık yapılar vasıtasıyla yararlanılabilmesine olanak tanımaktadır (Sert, Sorularla DeFi, 2022). Blokzincir'in sağladığı şeffaflık, güvenilirlik, mahremiyet, değiştirilemezlik ve işlem hızlılığı sağlama özelliklerinin finansal dünyaya yansıması DeFi ile olmaktadır (Osmani, El-Haddadeh, Hindi, Janssen ve Weerakkody,2020).

DeFi ile bireyler finansal varlıklarını tam olarak kendileri kontrol etmekte olup gücü ellerinde tutabilmektedir (Chen ve Bellavitis, 2020). Bireylerin özgürlüğü finansal varlıklarını emanet ettiği ve hizmet aldığı merkezi yönetimlerin kararlarından etkilenmemek ile kişisel bilgilerinin kontrolünün tamamını elinde tutmakla ilgilidir. Şifreleme yöntemi ve anahtarlar yardımıyla bireyin kendisine ait olduğunu kanıtladığı kişisel bilgilerinin istediği kadarını kurumlarla paylaşmak, istemediği ile erişimi kesmek ve istediği yapıdan bir diğerine rahatça geçebilmek DeFi hareketinin özelliklerindendir. Bu sayede, kullanıcılar daha fazla güç elde etmiş olurken süreç için de daha fazla otomasyon sağlanmaktadır (Chen ve Bellavitis,2020).

Öncelikli hedefi mevcut finansal alt yapıları değiştirmek olan DeFi'nin temel prensipleri finansal şeffaflık, ulaşılabilirlik ve kapsayıcılık ile açık kaynak olma ve karşılıklı kullanılabilirliktir (Forster,2018).

Genel olarak DeFi sistemlerinin sağladığı avantajları değerlendirecek olursak merkeziyetsiz borsaların ortaya çıkmasına önemli bir rolü vardır ve kullanıcılar arası borç alma verme işlemlerinin şeffaf bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır. Yapılan ödeme, havale gibi işlemlerin geleneksel yöntemlere nispeten daha hızlı gerçekleşmesine olanak tanımaktadır. Sisteme yeni kripto para birimlerinin sunulmasını sağlarken yeni projeler için fon toplanabilmesinin zeminini oluşturmaktadır.

SİSTEM TEORİSİ VE YAPISAL İŞLEVSELCİLİK

2.1. Genel Sistem Teorisi Ve Kavramsal Çerçeve

Genel Sistem Teorisi, bir biyolog olan Ludwig von Bertalanffy tarafından 1920'li yıllarda geliştirilen, esasen Herbert Spencer tarafından kurulduğu kabul edilen doğa bilimlerine ait genel temel ilkelerin farklı disiplinler için de geçerli olduğunun vurgulandığı bir kuramdır. Askeri ve sanayi alanlarında kullanılması öngörülse de 1950'li yıllarda disiplinler arası ve bütünleştirici bir yaklaşım olduğu fark edilerek sosyal bilimler alanında da kullanılması uygun görülmüştür. 1960'lı yılların önde gelen sosyal bilimsel yaklaşımlardan biri olmuştur (Tortop, İsbir ve Aykaç, 1999). Sistem yaklaşımı, her tür sistemin anlaşılabilmesi için evrimsel bir yasa olarak kabul gören bir teoridir (Poloma,1993). Doğada farklı formlardaki her canlının hücre yapısının çok benzer özelliklerde olduğu belirtilmiş ve bu kabulden yola çıkan von Bertalanffy farklı bilim dallarının ortak yönlerinin belirlenerek ortak kavramlara ulaşılabileceğini öne sürmüştür. von Bertalanffy verimli benzerliklerin *sistem* kavramı etrafında döndüğünü söylemektedir (Poloma,2012). Dolayısıyla biyolojik ilkelerden hareketle özellikle sosyal bilimlere ait olan toplumsal, kültürel ve davranışsal kavramlara doğru diğer bir değişle insani uygulamaları dahil edecek şekilde kuramın genişletilmesi gerektiğini de belirtmiştir (von Bertalanffy,1955). Bu görüşe göre bir tanımlama yapmak gerekirse sistem bir bütündür ve birbirine bağlı parçalardan oluşmuştur. Parçalar karşılıklı olarak birbirleriyle etkileşim içindedir ve bütünlük kavramı parçaların toplamından fazlasını ifade etmektedir (von Bertalanffy,1955).

Bütünü oluşturan parçalar canlı ya da cansız olabilir. Parçaların aralarındaki ilişki doğa bilimlerindeki gibi somut veya fiziksel olabileceği gibi, soyut da olabilir. Bu durum, sistemin yapısının hangi disipline ait olduğuna göre değişmektedir. Örnek vermek gerekirse biyolojik sistemin parçaları organlar ve parçalar arasındaki ilişki fiziksel iken bilgisayar sisteminin parçaları cansız materyaller ve aralarındaki ilişki elektrikseldir. Soyut ilişkilere örnek ise bir sistemin parçalarının duygular ve düşünceler olmasıdır ve aralarındaki bağlantı da anlam yüklenen simgeler veya işaretlerdir.

Genel sistem kuramına göre sistemin çevreyle olan faaliyeti onun sınıflamasını oluşturmaktadır. Bunlar açık ve kapalı sistemlerdir (Akkuş ve İzci,2018). Bir sistemin parçaları sadece kendi çevresiyle iletişime geçiyorsa kapalı, kendisiyle iletişime geçerken daha geniş çevrelerle de iletişime geçiyorsa açık sistemdir (Collins,1988). Kapalı sistemlerin kendi sistemi dışındakilerle etkileşimi yoktur, kaynakları da kendi içlerindedir. Açık sistemler ise bu durumun tam tersi şeklinde kendileri dışındaki diğer sistemlerle etkileşime girerler ve dış kaynakları kullanıp çevrelerinden etkilenebilirler.

2.2. Sosyal Bilimlerde Sistem Kavramı-İşlevselci Yaklaşım

İşlevselcilik, Genel Sistem Teorisinin alt türü olarak da görülmektedir (Collins,1988). 20. yüzyılda etkili olmuş modern dönem sosyolojisi içinde yer alan *yapısal işlevselcilik* (structural functionalism), toplum kavramını açıklarken birbirine bağlı belirli parçalardan oluştuğunu ve her parçanın belirli işlevleri yerine getirmekle görevli olduğunu söylemektedir. Toplumları bir arada tutan şeyin ortaklaşa kabul edilmiş değerler olduğunu savunur. Bireylerin eylemleri toplumun sahip olduğu temel değerlerle belirlenir. İnançlar, tutum, değer, ilişkiler içinde bulunulan toplumun yapısı ile şekillenir. İşlevselcilik yaklaşımını benimseyen sosyologlar toplumsal düzen ile ilgilenmiş, grupların örgütlenme tarzlarının kaynak inancını belirlemeye çalışmışlardır.

İşlevselcilik, Comte ve Durkheim'ın içinde olduğu klasik sosyolojiye dayanır. Bu sebeple toplumdaki birlik, uyum, denge gibi kavramlar yaklaşımın başını çeker. Toplumdaki çatışmayı odağına almaz hatta toplumun çatışma ve ayrılık halinde olmadığını hem fikirsel hem de duygusal olarak bir uyum halinde olduğunu savunur çünkü toplumu oluşturan aktörlerin toplumsal norm ve değerleri içselleştirdiğini ve toplumsallaşmanın doğal akış içerisinde gerçekleştiğini savunmaktadır. Ağırlıklı görüş birlik, uzlaşma, uyumdur. Sosyal sistemin içinde büyük bireysel farklılıklar ve çeşitlilikler olmasına rağmen sistemin varlığı için bu farklılıkların tehdit oluşturduğu düşünülmez. Toplumsal kontrol mekanizmalarının varlığı toplumun değer ve normlarının korunmasını sağlar. Bunun yanında Parsons'a göre farklılıklara karşı belirli bir düzeyde esnek olunması sistemin daha güçlü olmasını sağlamaya yardımcı olur. Sistemin bütünlüğü için tehdit oluşturmadan herkes kendini belirli bir seviyede ifade edebilmelidir ancak odak, bireysel inançlar, düşünceler, yorumlar ile ilgilenmek yerine toplumsal yapı üzerinedir. Sosyal sistemin nasıl bir arada durduğu veya toplumsal yapıyı neyin oluşturduğu, devamlılığın temel kaynağının ne olduğu gibi soruları irdeleyerek toplumun

doğal yapısını anlamaya çalışır. İşlevselciliğin bireysel yorumlarla ilgilenmemesinin sebebi bireyin, *toplumsallaşma* (socialization) sürecinde o toplumu bir arada tutan norm ve değerleri toplumsal kurumlardan öğrendiği ve içselleştirdiği yönündedir. Birey, doğal süreçte içselleştirdiği bilgilerle şekillenir ve o doğrultuda ihtiyaçlarını belirler. Toplumsal beklentileri içselleştirdiği için duygu ve düşünce dünyası çevresine göre şekillenir. Bu süreç uzun yıllara yayılarak devam eder ve bir nesil bu değerlerle şekillenmiş olur ve toplum, bireylerin içselleştirdikleri bu değerler üzerine kurulmuştur. Toplumun varlığının devamlılığı da ortaklaşa kabul edilmiş norm ve değerlerle sağlanır. Toplumsallaşma sürecinde toplumsal kurumlar bu değerleri bireylere aktarır.

İşlevselcilikte en çok önem verilen temel özellik parçaların bütünle olan ilişkisidir. Toplumun bir parçasının anlaşılması, onun diğer parçalarla olan bağı ve toplumun devamlılığının sağlanmasında gösterdiği işlev açısından anlaşılabilir. Bir başka değişle sistemin içindeki işlevi, parçanın bütünle olan ilişkisinden ortaya çıkar ve de bu ilişki anlaşıldığında işlev netleşir ve anlaşılabilir. Eğitim, ekonomi, aile, din gibi kurumlar toplumdan ayrı, tek başına var olabilmiş kurumlar değil, tersine sosyal sistemin önemli birer parçalarıdır ve sisteme yaptıkları katkı bakımından anlamlandırılırlar.

İşlevselci yaklaşım bütün sistemlerin amacının, toplum da dahil, denge durumuna gelmek ve bunu muhafaza etmeye çalışmak olduğunu belirtir. Denge durumunda olan her sistem, her toplum çatışmadan uzak, bireylerin üzerine düşen rolü gerçekleştirdiği ve rolün devamlılığının sağlandığı bir toplumdur.

Toplum ve toplumu oluşturan kurumlar dünyada yaşanan ekonomik, siyasi, ideolojik, bilimsel ve teknolojik gelişmelerden ve değişimlerden etkilenerek sürekli evrilir ve bu olgularla bağlantılı gelişmelerle de bir öncekinden farklı değer ve inançlara sahip topluluklar, gruplar, bir başka deyişle kuşaklar oluşur. Yaklaşık 20 yılda bir gerçekleşen bu değişim toplumdaki denge durumunu bozar. Parsons'a göre toplum bu değişimleri yok saymaz ancak toplumun hedefi istikrar ve denge olduğu için düzeni bozan unsuru sistemin içine entegre etmeye çabalar. Düzeni bozan unsur aslında yeniden dengeyi sağlamaya çalışır. Sonuç olarak bu süre içerisinde birbirinden farklı özelliklere, beklentilere sahip nesiller ortaya çıkar.

Bu tezde ele alınan ana husus ekonomi alanındaki dijitalleşmenin blokzincir teknolojisinin getirdiği yeniliklerle yeniden şekillenerek merkeziyetsizlik denemelerinin yapılacağı bir yapıya doğru gitmeye başlamasıyla, uyum ve değişim süreçlerinin iş dünyasında aktif rol alan kuşaklarca algısal farklılıklarının incelenmesidir. Finans dünyasındaki iş yapma şekillerinin teknolojiyle değişmesi, kuşaklararası algı açısından, söz konusu teknolojinin hem geleceği hem de kabulü açısından önemlidir. Değişim sürecinin getirileriyle toplumu bir arada tutan norm ve değerler teknolojik ilerleme ile değişime uğrama aşamasındadır. Geliştirilen teknoloji bazı alışkanlıkları da değiştirmektedir. Özellikle bireylerin para ile olan ilişkilerinde köklü bir değişime gidilmektedir. Finans/Ekonomi alanındaki uygulama değişimlerinin toplumun gelişmesi ve büyümesi açısından ana unsuru oluşturduğu bir gerçektir. Teknolojiler durağan değildir, zaman içerisinde değişime uğrarlar ve işlevsel olmayanın geri kalması, yenilerinin ortaya çıkması olasıdır. Parsons'ın işlevselciliğinde düzenli bir değişim zaten söz konusudur. Ancak vurgu yapılması gereken önemli başka bir husus daha vardır. Mills bir tikel özellik araştırılırken o özelliğin hareket ettiği tarihsel dönemi nasıl etkilediğini aynı zamanda o özelliğin mevcut tarihsel dönem tarafından da nasıl etkilendiğinin sorgulanması gerektiğini, bu sorgulamanın da toplum içindeki bireylere ilişkin temel düşünsel eksenleri oluşturduğunu söylemektedir (Mills,2019:18). Burada karşılıklı etkileşim içerisinde olma hali vardır. Mills'in bahsettiği 'toplum hangi mekanizma sonucunda değişmektedir?' sorusunun cevabı günümüzde dijital teknolojilerdir ancak sadece teknik bir gelişme sayesinde toplum değişmez. Sosyal süreçten bağımsız bir şekilde değişim gerçekleşemez. Teknolojik değişim ve dönüşümler toplumsal yapıdan bağımsız olamaz, geliştirilen teknolojinin/mühendisliğin toplum üzerinde hiçbir etkisi olmaz ise itici bir güç olarak sayılamaz (Sismondo,2016). Teknoloji ve toplumun birbiri üzerindeki karşılıklı etkisi sonucu, ilk olarak toplumsal kurumlar yenilenmeye ve oluşumlarını revize etmeye giderler. Sistemin öğelerinin işlevsel olarak karşılıklı ilişki içinde olmasından dolayı toplumun alt kurumları tarafından kabul gördükçe yaygınlaşır ve kabul görmeye başlarlar. Dijital teknolojilerin bir kültürde varlığını sürdürmesi toplumsal temelli dinamiklerin -politika, ekonomi, aile, sanat- etkisiyle gerçekleşmektedir (Mesthene,1971). Luckmann, toplumsal kurumların toplumca meşru kabul edildiği için var olduklarını, toplumun büyük kısmının onların varlıklarından haberdar olduğunu ve davranış şekillerini ona göre oluşturduğunu belirtir (Berger ve Luckmann,1966). Bir başka deyişle geliştirilen teknolojilerin toplumsal yaşama etkisinin oranı teknolojik gelişmelerin insanlarca/farklı kuşaklarca benimsenip benimsenmemesi hususundan bağımsız

değildir. Teknolojik ürünün geçerli sayılabilmesi için farklı kuşaklarca kabul edilip edilmediğinin anlaşılması önemlidir (Bijker,1995). Dijital teknolojilerin nasıl bir gelişim içerisinde olacağı, nasıl şekilleneceği blokzincir teknolojisinin muazzam matematiksel kodlama ve şifreleme maharetinin yanı sıra toplumun farklı kodlamalarla yetişmiş büyümüş bireylerinin kısacası kuşakların mutabakatına bağlıdır. Farklı kuşakların aynı teknolojik ürünle ilgili yorumları, eylem ve tutumları toplumsal değişim ve uyum sürecini şekillendirir.Dijital teknolojilerin çeşitli uygulama alanlarının toplumsal etkilerini anlayabilmemiz için içinde bulunulan toplumsal bağlam kuşaklarca farklılık vurgulanarak yapısal işlevselcilikle incelenmelidir. Bunun sebebi toplumsal gerçekliğin, bireylerin veya grupların davranışları ve yaklaşımları ile varlık elde eden yapılardan meydana gelmesidir. Blokzincir teknolojisinin yayılıp yadsınamayacak hale gelip kabul görmesi ve pekiştirilmesiyle toplumsal gerçeklikte yeni bir kabul gerçekleşecektir.

Bu tezin ana teorik çerçevesini *Parsons işlevselciliği* ve g*üven* kavramı oluşturmaktadır. Teknolojik ilerlemelerin bir sosyal yapıdan diğer sosyal yapıya geçiş sürecini, toplumsal değişime olan etkilerini ve yapı süreç ilişkilerini *Parsons işlevselciliği* ile sosyolojik açıdan ele alırken blokzincirin vaat ettiği *güven* (trust) duygusundan *itimat* (confidence) duygusuna geçiş anlatılmıştır.

2.3 Yapısal İşlevselci Kurama Göre Kuşak Olgusu

Strauss ve Howe kuşakların döngüsel olduğunu fazlara ayrılması gerektiğini belirtirken Yapısal-İşlevselci kuramcı Talcott Parsons'ın bakış açısından yola çıkarak bunu gerçekleştirmiştir (Strauss ve Howe,1997;101). Parsons'a göre toplumun düzen ihtiyacının artması veya azalmasına göre toplum yeni bir faza girmektedir. Parsons'ın sosyolojik analizindeki *düzen* kavramı kuramın merkezinde bir konuma sahip olduğu için önemi büyüktür. Bu yaklaşıma göre toplumsal sistemler bir düzen kabulüdür, sistemin bütününü oluşturan parçalar arasında karşılıklı bir ilişki mevcuttur. Sistemler kendilerini devam ettiren bir düzen eğilimi yaşatmaktadır ve düzenli bir değişim sürecine girmektedir. (Ritzer,1988;210). Bu çerçeveden bakacak olursak, araştırmacılar kuşakların belirli fazlarda birbirini takip eden dönemlerin ürünü olduğunu, her dönemin ortak bir sembol ile (arketip) tanımlandığını belirtmektedir (Kuran,2019). Strauss ve Howe, kuşaksal döngü olarak betimlediği kuşakları arketiplerine, akran kişiliklerine ve sosyal olaylara verdikleri tepki ve tutumlara göre sınıflandırmaktadır. Çağımızda isimleri ne olursa olsun (X, Y, Z Kuşakları

gibi) *kahinler* (prophets), *göçebeler* (nomads), *kahramanlar* (heroes) ve *sanatçılar* (artists) sıralamasıyla hayata gelmektedir (Strauss ve Howe,1997).

Kahinler Dönemi Bebek Patlaması Kuşağı olarak bilinir ve dünya bu döneme girdiğinde doğum oranlarında bir artış olmaktadır. Göçebe Dönemi X Kuşağı olarak isimlendirilir. Göçebe Dönemi mensupları rasyonellikle aldığı sert kararları hayatlarına uygularken gittikleri yerlerde hayata tutunma amaçlarından dolayı duygularını yok sayma eğilimindedirler. Kahraman Dönemi mensupları Y Kuşağına tekabül etmektedir. Sorgulayan bir grup olarak hayattan keyif almak öncelikleridir. Sanatçı Dönemine karşılık gelen Z Kuşağı ise Sessiz Kuşak ile benzer özellikler göstermektedir. Kuşak teorisine göre döngü sürekli tekrar etmektedir ve Sanatçı Döneminden sonra gelen nesil için tekrar Kahin (Peygamber) Dönemi başlayacaktır.

Şekil 2. Jenerasyonel Sistemler Teorisi

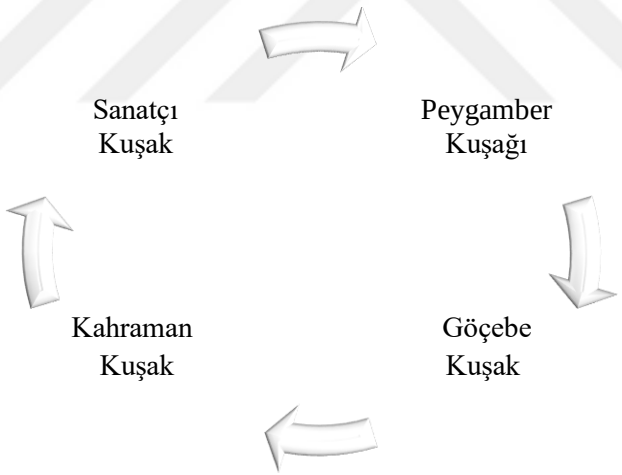

Kaynak: İnan Acılıoğlu, İş'te Y Kuşağı

İşlevselcilik yaklaşımına göre insanlar, özellikle gençlik, yaşadığı toplumla bir bütün oluşturmaya çalışır ve bunu toplumsal olarak kabul görmüş değerlerin ve davranış kalıplarının içselleştirilmesi şeklinde yapmaktadır. Bu içselleştirme süreci de toplumsallaşma süreciyle (*socialization*) gerçekleşmektedir. Gençlik bu değerleri önce ailede başlayan sonra sosyal hayat ile devam eden toplumsallaşma sürecinde içselleştirir ve kendi değerleri haline getirir. Dolayısıyla kişiliğin oluşmasında toplumun temel değerleri bireylerin temel ihtiyaçları haline

gelir. Sonuç olarak grupların talepleri ve ihtiyaçları, toplumun onlardan beklentileriyle paralellik göstermiş olur. Parsons kişilik gelişiminin toplumsal yapıya bağlı olduğunu, genç kesimin geliştirdiği ilişki şeklinin toplumsal yapıda mutlaka yer aldığını belirtir. Toplumsal bütünleşmede bir eksiklik olursa veya norm ve değerlere gereken bağlılık gösterilmezse, gençlik yabancılaşma ve isyan durumuna düşebilmektedir, buna sapma (*deviation*) denmektedir. Değerlerin ve normların çatışması demek olan bu süreçle birlikte sistem önce dengesizlik yaşamaktadır, ardından denge durumuna girmektedir. Sonuç olarak bu çerçeveden değerlendirmek gerekirse, toplumsal değişme bireylerin içselleştirdiği değerlerin değişmesiyle gerçekleşmektedir.

2.4. Dijitalleşmenin Toplumsal Değişmeye Etkisi

Yapısal İşlevselciliğin kurucu temsilcilerinden Parsons'a göre toplumsal yapıda değişimin olmasına ve yeni bir dengenin kurulmasına sebep olan bazı faktörler vardır. Bunlar 1) göç, farklı gruplarla gerçekleşen evlilikler, doğum-ölüm gibi durumlar sonucu demografik yapının değişmesi, 2) çevre iklim sorunları gibi çevresel etmenlerin değişimi, 3) değişen ideolojiler sonucu kültürün değişimi, 4) bilimsel ve teknolojik gelişmelerde yaşanan değişimlerdir.

Yukarıdaki etmenlerden herhangi biri etkili olduğunda, toplumda sabit olan değer ve inançlar doğal olarak değişim döngüsüne girmektedir. Parsons işlevselciliğine göre, değişimin şekli 'rasyonelleşme' ve 'gelenekselleşme' döngülerinin birbirini izleyip süreklilik arz ederek sosyal sistemi değiştirmesiyle gerçekleşmektedir. Bu sürece Evrimsel Değişme adı verilir (Parsons,1971). Rasyonelleşme, toplumsal kurumların akılcı ve yenilikçi bir yaklaşımla değişmesidir. Rasyonelleşme süreci devam ederken sosyal sistem inandığı ve alıştığı değerleri sabit tutmaya, onları korumaya eğilimlidir. Rasyonelleşme devam ettikçe, rasyonel değerler yaygınlaşır ve içselleştirilerek gelenekselleşmeye başlar. Gelenekselleşmenin ardından rasyonelleşme süreci tekrar başlar. Gelenekselleşen değerlerin yerine yeni rasyonel değerler geçer. Sonuç olarak, değerler ve inançlar sonu gelmeyecek şekilde rasyonelleşme-gelenekselleşme döngüsünün içinde toplumsal kurumları dolayısıyla toplumsal yapıyı yeniden şekillendirir.

Bu bağlamda değerlendirecek olursak, ekonomik ve teknolojik gelişmeler toplumu bütün yönleriyle ve kurumlarıyla köklü dönüşüme soktuğu için toplumsal yapının değişmesinde savaş, salgın, göç gibi devrimlerden daha önemli olmaktadır. Toplum kurumlarının işleyişini değiştirip eski alışkanlıkları yenilerine dönüştürür, iş yapma ve çalışma şekillerini değiştirir. Bunun sebebi, teknolojinin sadece günlük yaşantılarımızda etkili olmayıp insani ilişkilerimizi ve faaliyetlerimizi süreç içerisinde yeniden anlamlandıran etkili bir güç olmasıdır. Toplumsal yapıdaki değişim ve dönüşümlerin yansımaları ise kuşaklar üzerinden anlaşılabilir. Bilişim alanındaki gelişmeler sosyal süreçlerin de birer ürünüdür ve teknolojik gelişmeler kendi başına özerk bir yapıda gelişmez. Teknolojiyi kullanan gruplar/kuşaklar bu sürecin taşıyıcısıdır. Ayrıca ekonomik kurumların işleyişlerindeki değişimler de mercek altına alınmalıdır. Teknolojik yenilik uygulandığı sektör/piyasa tarafından da kabul edilince kalıcılık kazanabilir.

Toplumların dönemin bilimsel anlayış ve teknolojilerinden etkilenerek şekillendiği, bilimdeki paradigmalar değiştiğinde hâkim bilimsel doğrularında değiştiği ve bu değişimlerin toplumlara ve toplumun yaşayışına yansımaları olduğu bilinmektedir. Parsons sosyal sistemlerde değişmeye neden olan faktörlerden bir tanesinin de bilimsel ve teknolojik gelişmeler olduğunu belirtmiştir (Parsons,1971). Bu sebeple günümüzde hızla ilerleyen ve neredeyse on yılda bir değişen teknolojik gelişmelerin toplumun yapısında ve kurumların işleyişlerinde etkili olmadığını düşünemeyiz. Dijitalleşme olarak tezahür eden bu söylemlerde aslında sıkça duymaya başladığımız Bitcoin, Etherium vb. gibi pek çok kripto paranın temeli olan Blokzincir teknolojisi ve onunda temeli olan Web3 teknolojisinden söz edilmektedir. Web'in tarihsel evrimi ana konumuz değildir ancak dijitalleşme sürecini anlamak açısından kısaca bahsetmek gerekirse 1990lı yıllarda ortaya çıkan ve internetin sadece çevrimiçi bir kütüphane olarak kullanıldığı, içerik üretilemeyen, temel alt yapı çalışmaları için kullanılan Web1 döneminden ticari kaygılar öne alınarak son kullanıcıya hitap eden uygulamalar ile birlikte geniş kesimlere yayılan Web2 dönemine girilmiştir. Web2'nin sebep olduğu bazı sıkıntılar, günümüzde Web3 teknolojisinin gelişmesine olanak tanımıştır. Ticari kaygı güden para ve güç kazanarak gerçekleri değiştirmeye imkân tanıyan Web2'nin sağladığı güçle tekelleşen bazı kurumlar toplumda sıkıntılara sebep olmuştur. Bugünkü Web3 oluşumunun başlangıcı Blokzincir teknolojisi ve onun ilk kullanım alanı olan Bitcoin ile başlamıştır. Web2 ile gücün sadece birkaç kurumda toplanmasından ziyade Web3 ile bu gücün dağıtılması ve

merkeziyetsizleştirilmesi felsefesi ön plana çıkmıştır. İlk değişim adımı Bitcoin ile başladığı için değişimin öncüsünün finans dünyasında olduğunu söyleyebiliriz.

Gelinen noktaya bakıldığında finans dünyasında etkili olan teknolojik gelişmelerin dünya genelinde etkili olan oturmuş ve köklenmiş ekonomik modelleri değiştirdiğini görmekteyiz. Neden bu değişimlere ihtiyaç duyuluyor diye incelediğimizde alışık olunan klasik, gelenekselleşmiş mekanizmaların toplumların ve bireylerin ihtiyaç duyduğu değeri daha üst seviyelere çıkarabilmesi ve adil paylaşımlar yapılabilmesi noktasında yetersiz kalmaya başladığını söyleyebiliriz. Kurumların tekelleşerek somut ve soyut varlıkların kontrolünü ele geçirme ve hatta kendi çıkarları doğrultusunda değiştirebilme gibi etkilerinin olduğunu da görmekteyiz. Bu noktada verilebilecek en net örneklerden biri 2008 yılında Amerika'da yaşanan ve küresel finans krizine dönen sürecin sonunda bankalara ve devletin ilgili kurumlarına duyulan güvenin sarsılmasıyla son bulan süreçtir. Yapılan yolsuzluklarla, usulsüzlüklerle ve geçmişe dönük verilerde yapılan değişikliklerle insanlar ve ülkeler ekonomik krizle sarsılmış, maddi ve manevi kayıplar yaşanmasına sebep olacak olaylar deneyimlenmiştir. O sırada ortaya çıkan Satoshi Nakamoto rumuzlu biri veya birilerinin ortaya koyduğu bir makale ile insanlara adeta bir çözüm önerilmiştir. Blokzincir teknolojisinin güvenli ve şeffaf olduğu, insanlığın merkezi otoritelerin gücüne mahkum olmak zorunda olmadığı ve veri güvenliğinin sağlanabileceği öne sürülmüştür. Merkeziyetsizlik kavramı ve blokzincir teknolojisinin potansiyeli 2008 yılından beri bilinse ve konuşulsa da uzun süre boyunca teoride kalmış ve kripto paralar ile küçük girişimler olarak görülen bir alan olarak varlığını sürdürmüştür. Bu süreç 2020 yılı ile birlikte değişmeye ve teoriler pratiğe dönüşmeye başlayarak DeFi kavramı ile finans dünyasında başı çekmeye başlamıştır. DeFi (Decentralized Finance), dijital dünyada yapılan finans işlemlerinde aracıların sağladığı hizmeti dağıtık bir yapıya kaydırmaya çalışan hareketin adıdır. Geleneksel finans kuruluşlarının finans sektörüne yaşattığı öne sürülen sıkıntılardan kurtulmak için kökten bir şekilde sistemi değiştirmek amaçlanmaktadır.

Görüldüğü üzere finans sektörünün para ile olan ilişkisi evrimsel yönde değişmeye başlamıştır. Parsons sosyal sistemlerin evrimsel değişiminin dört yapısal değişimden meydana geldiğini belirtir. Yapısal değişimleri 1) farklılaşma, 2) uyum yeteneğinin artması, 3) kapsama ve 4) değer genelleştirmesi şekillerinde göreceğimizi söylemektedir (Parsons,1971). *Farklılaşma*, toplumun evrildikçe, toplumun alt sistemlerinin de yeni sistemler oluşturacak şekilde farklılaşması demektir. Kripto dünyası ile birlikte ortaya çıkan merkeziyetsiz sistemler

ilk olarak finans dünyasını öne çıkarmıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri iş dünyasının içerisindeki sektörlerin arasında en dijitalleşmiş sektörlerden birinin finans sektörünün olması ve dolayısıyla blokzincir teknoloji uygulamalarının ilk olarak bu alanda görülmesi hususunda bir alt yapı sağlamasıdır. Etherium ile başlayan alt yapı çalışmalarının ardından insanların kullanabileceği neler yapılabilir felsefesiyle yürütülen projelere ve yatırımlara dönmüş ve 2020 yılından itibaren de somut bir şeklinde uygulamalar hızla başlamıştır. Bu noktada farklılaşan şey geleneksel finans sektörünün merkeziyetsizliğe dönmeye başlaması olmuştur. Toplumsal kurumlardan biri olan ekonomi farklı bir felsefeye geçiş yaparak işlevini gerçekleştirmeye evrilmektedir. Kredi alma-verme, sigortalama gibi klasik finansta olan uygulamaların blokzincir ile yapılmaya başlandığı görmekteyiz. Buna verilebilecek örnek bir DeFi borç verme protokolü olan Compund Finance'dır. Compound Finance, kripto para kredisi alarak veya vererek faiz getirisi elde edilmesini sağlayan algoritmik bir para piyasası protokolüdür. Kullanıcıların kripto paralarından kazanç elde edebilmesini veya diğer kripto varlıkları satın alabilmesini sağlamaktadır. Bu noktada Parsons'ın Evrimsel Değişimi'nin farklılaşma basamağının yapısal değişiminin nasıl gerçekleştiğini görmekteyiz.

Parsons'ın evrimsel değişim modelinin ikinci şartı *uyum yeteneğinin artması*dır. Uyum yeteneğinin artmasıyla sayısı artan alt sistemlerin koordinasyonu için daha az gelişmiş olan birimlerin bağlayıcılığından uzaklaşmayı ve önceden sisteme katkıda bulunmayan bireylerin de sisteme dahil olup uyumlanma çalışmalarını sağlamaktır. Kullanıcılardan kripto para ile ödeme alımının kolaylaşması için ödeme devlerinden biri olan Mastercard'ın kripto ticaret platformu Pixos ile anlaşma yapmasını örnek öncü uygulama olarak görebiliriz. Değişen finans sistemine kullanıcıların kolaylıkla uyum sağlamaları için kurumların değişime gösterdikleri uyumu görmekteyiz. Hem tüketicinin uyumlanması hem de ekonomik kurumun yeni sisteme uyumlanmasına verilebilecek bir örnektir (Coindesk, 2022).

Buradan yola çıkarak Merton'un *İşlevselcilik* kavramını ile hem kurumun hem de bireylerin uyum veya uyumsuzluğunun işlevi analiz edilebilir. Merton sistemin her parçasının olumlu işleve sahip olmayacağını bazı öğelerin toplumun bir kısmı için işlevsel iken bazı kısımları için de işlevsel olmayacağını savunmaktadır. Bir başla deyişle *Evrensel İşlevselcilik* varsayımına karşıdır. Bu varsayım, toplumsal ve kültürel standartlaşmış yapıların tamamının olumlu işleve sahip olduğunu iddia eder. Bu açıdan, Merton bazı parçaların *bozuk işlevli* (dysfunctional) olabileceğini, bazı parçaların nötr, bazı parçaların da *işlevsiz olma* (non-functional) özelliğinde olabileceğini söylemektedir (Merton,1968).

Konumuzla ilgili olarak, geleneksel ekonomik yöntemlerin işlevsiz olma yolunda ilerlediğini, geleneksel sistemin işleyişindeki problemlerin görevini yerine getirmediğini bu sebeple değişmeye başladığını görmekteyiz. Kuşakların bu konudaki fikirlerini öğrenmek için yapılan anketin sonuçlarına göz attığımızda geleneksel yöntemin işlevsiz kalmaya başladığını bireylerin anketteki ile ilgili sorulara verdikleri cevaplardan, yeni teknolojiyi dışlamadıkları anlaşılmaktadır. Bu cevaplar ilerleyen bölümlerde detaylı bir biçimde tartışılacaktır.

Parsons'ın evrimsel değişim modelinin üçüncü ve dördüncü maddeleri *Kapsama ve Değer Genelleştirmesidir.* Farklılaşma ve uyum yeteneğinin artması ile sistemin parçalarının bütünleşmesi esnasında ortaya çıkacak problemleri çözüme ulaştıracak olan süreçlerdir. Sistemin işleyişi değiştikçe, yapılar ve işlevler değişip farklılaştıkça toplumun değer sistemleri de değişmektedir. Bu konuda hala zamana ihtiyaç olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Mevcut durumda blokzincir teknolojisinin topluma toplumun da bu yeni teknolojiye ve getirilerine adapte olması için belirli bir süre zamana ihtiyaç vardır. Kullanım kolaylığı sağlayan uygulamalar çoğalıp teknik bilgi hakimiyeti de artıkça kapsama ve değer genelleştirmesi artacaktır.

2.5. Güven Algısı

Blokzincir teknolojisi sisteme dahil edilen tüm kullanıcılar tarafından doğrulanan, güven garantisinin sağlanabilmesi için aracılara ihtiyaç duyulmayan ve işlemlerin aracısız yapıldığı yeni bir teknolojidir (Casey ve Vigna,2018). Finansal işlemlerin blokzincir teknolojisi kullanılarak gerçekleşebilmesi için dijital paranın hayatın çeşitli alanlarındaki kullanımıyla ilgili toplumda kültürel güven anlayışının oturması gerekmektedir. Bu düşünceye dayanarak farklı kuşak mensuplarının merkeziyetsizlik, devlet otoritesinden bağımsızlık, akıllı sözleşmeler, mutabakat yapısı, dijital para gibi kavramların ve işlemlerin günlük hayattaki kullanımıyla ilgili düşünceleri ve bununla birlikte dijitalleşme sürecinde kendilerini ne kadar güvende hissettikleri ve yapılan işlemlerin güvenli olabileceğine ne kadar hazır oldukları hususlarının sorgulanması gerekmektedir. Bunun sebebi teknoloji alanında ortaya çıkan ve maddi kültürü oluşturan icatların değişim hızıyla manevi alanı oluşturan kültürel yapıların değişim hızının aynı paralellikte olmamasıdır. Çoğu zaman toplumsal örgütlenme teknolojik gelişmelerin hızına ayak uydurmakta zorlanmaktadır. Toplumdaki yansımasını ise kuşaklar arası farklılaşma, değişimleri kabul etmede zorlanma veya kolay kabul etme şeklinde görebilmekteyiz.

Chase'in (1956) görüşüne göre icatların toplumda kabul edilmeleri iki aşamada gerçekleşmektedir. Birinci aşama insanların icadın niteliğine uygun olacak şekilde günlük davranışlarını değiştirmeleri şeklinde olmaktadır. İkinci aşama toplumun hem kurumlarının hem inançlarının icadın yaşaması ve topluma yararlı olması için, oldukça uzun bir süre sonra, kontrol amaçlı değişmesi şeklinde olmaktadır. Bu iki aşama arasında geçen zaman için W. Ogburn *kültür boşluğu* kavramını kullanmaktadır (Chase,1956). Kültürel bütünün parçaları arasındaki değişim hızına, zamanın farklılığına ve farklılığın doğurduğu sonuçlara vurgu yaparak kavramını ortaya atmıştır. Kültür boşluğu bir kültürün birbirine bağlı olan iki parçasından birinin diğerinden daha önce veya daha fazla değişmesi durumunda ortaya çıkan uyuşmazlık durumudur ve bu çoğunlukla maddi kültür ile manevi kültür arasında yaşanmaktadır. Bir başka deyişle maddi kültürü meydana getiren teknolojik icatların hızının toplumsal örgütlenmenin hızına denk olmamasıdır (Ogburn,1957a). Konumuzla bağlantılı olarak herhangi bir alanla ilgili olarak yapılan dijital işlemlerin aracısızlaştırılarak gerçekleşmesi fikrinin toplumda kuşaklar bazında nasıl yer bulduğu konusu kültürel güven açısından analiz edilmektedir.

Blokzincir teknolojisinin geliştirilmesindeki ve insanların bu yöne doğru gitmelerindeki ana felsefe blokzincirin güven temasını merkezine alması hatta güven kavramından itimat kavramına geçiş yaptırarak seviye atlatmasıdır. Blokzincir teknolojisi ister ticari ister hukuki olsun, günümüzde bir işlemin yapılabilmesi için gerekli olan güvenilir üçüncü kişi veya kurumların ortadan kaldırılarak yerine kriptografik kurallara bağlı matematiksel bir yazılımın koyulmasının daha güvenli olduğunu iddia etmektedir. Hatta bazı uzmanlar tarafından 'insanlara güvenmekten matematiğe güvenmek' şeklinde tanımlanmaktadır (Antonopoulus,2014). Çalışma hayatında inşa edilmeye çalışılan yeni güven teması ile daha güvenli toplumsal işleyiş hedeflendiği ileri sürülmektedir.

Blokzincir teknolojisinin ana felsefesini oluşturan güven kavramını incelemek gerekirse kavramla ilgili düşünürlerin farklı fikirleri mevcut olsa da sosyal bilimler literatüründe güven, bireylerin hem birbirlerine hem içinde bulundukları sistemin kurallarına ve kurumlarına yönelik olarak birey, kurum ve kuralların rollerinin ve işlevlerinin beklentiler doğrultusunda en iyi şekilde yapılacağına duyulan inanç olarak tanımlanmaktadır (Demir ve Acar,2017). Sosyoloji alanı güven ile güvensizliğin önemine vurgu yaparak toplumsal karmaşa ve belirsizliği azaltan bir işlevde olduğunu, güven ve güvensizliğin birbirinin yerine geçen fonksiyonları olduğunu belirtmektedir (Lewicki,McAllister,Bies;1998). Sosyal

sistemler yaklaşımı kamusal yarar gözetmenin öneminden bahsederken, Giddens (2021) sistemlere duyulan güvenin onların düzgün bir biçimde işlemesiyle gerçekleşmekte olduğunu, eylemlerinin sürekli olarak izlendiği ve düşünce sisteminin saydam olduğu kişi veya sistemlere güven duymanın gerekli olmadığını eklemektedir. Belirli sonuçlara ya da olaylara bakıldığında sistemin güvenilirliğini itimat olarak tanımlamaktadır. *İtimat* kelimesi konumuz için anahtar bir sözcüktür. Dürüst olunduğu anlamına gelirken teknik bilgi ile beslenilen inanç olarak betimlenmektedir (Giddens,2021). Dolayısıyla güven olasılıklar içinde seçim yapmakla ilişkilendirilirken itimat alışkanlık kazanmayla ilişkilendirilir. Bu konuyu Luhmann oldukça ayrıntılı bir şekilde açıklamaktadır. Luhmann güven kavramını risk ve belirsizlikle eş değer görüp itimat duygusundan ayırarak işe başlamıştır. Risk kavramının içinde kendi kararlarımızın olduğunu, *güven*in (trust) risk barındırdığını, *itimat*ta (confidence) bunun olmadığını hatta normalde insanların itimat duygusu ile günlük hayatlarını yaşadıklarını belirtmiştir. Gerçekleşmesi çok düşük ihtimal olan olasılıkların ve hayal kırıklıklarının göz ardı edilerek ve hatta belirsizlik durumunda olup beklentilerden feragat edilerek yaşandığını söylemektedir (Luhmann,2000). Güvenle ilgili olarak da bireylerin bir eylemi yapıp yapmama hususunda bilinçli akıllarıyla bir karar aldıklarını söylemektedir. Konunun daha iyi kavranabilmesi için bir örnek vermek gerekirse, yeni bir araba almak yerine ikinci el bir araba alan kişinin, ikinci el arabada problem çıkma riskini göze alması ve potansiyel problemlerden uzak kalmak için satıcıya veya firmanın ününe güvenmek zorunda kalma durumudur. Dolayısıyla karar verme noktasında seçenekleri değerlendirmeyen biri itimat durumunda iken seçenekleri değerlendirip riskleri bilerek karar alan birinin güven durumunda olduğunun sonucunu çıkartabilmekteyiz. İtimat durumunda olan bireyler yaşadıkları hayal kırıklıkları için başkalarını suçlarken güveni sarsılan biri ya kendini suçlamaktadır ya da içinde güven duymanın pişmanlığını yaşamaktadır. Luhmann'a göre güven ile itimat arasındaki fark hayal kırıklığı ihtimalinin kişinin kendi davranışından kaynaklanıp kaynaklanmadığına risk ile tehlike arasında ayrım yapabilme gücüne dayanmaktadır (Giddens,2021).

Luhmann karmaşık sistemlerin etkileşimlerinin fazla olmasından dolayı daha fazla güvene ihtiyaç duyduklarını belirtirken bir sistemin temel parçalarına duyulan güven noksanlığının sistemin tamamına güvenmemeye kadar gidebileceği hususuna dikkat çekmektedir. Bu sebeple Hume (1907), devlet yönetiminde veya karmaşık sistemli kuruluşlarda tertibatların güvenilir olma konusuna normalden daha çok önem verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Giddens (2021) ise aktiviteleri görünür olan sistemlerin

çalışmalarının bilinir ve anlaşılır olmasından dolayı güven duyulma ihtiyacının olmadığını belirtmektedir. Szabo (2017) blokzincir teknolojisinin vaat ettiği itimat duygusu ile geleneksel finans sektöründeki güven duygusunun birbirlerinin yerine geçeceğini özellikle keyfi, gizli ve kararsız aktivitelerin yarattığı güven duygusu ile değişmeyen verilerin ve kanıtlanabilir hesapların varlığının itimat ile yer değiştireceğini belirtmektedir. Bitcoin'in karakteristik özelliğinin *'kimseye güvenmeye ihtiyacın yok, güvenme doğrula'* mottosundan dolayı Bitcoin protokolünün işleyiş sistemini anlayan herkesin itimat duymaya başlayacağını geleneksel otoriter merkezden uzak işlemlerini gerçekleştirebileceğini iletmektedir.

Blokzincir teknolojisinin sağladığı itimat duygusunun matematiksel algoritmanın hassaslığına dayanmasının yanı sıra ana noktayı kanıtlanabilir oluşu meydana getirmektedir. Protokollerin kurallarının net olmasının sağladığı yüksek seviye tahmin edilebilirlik ile geriye yönelik veri silinememesi hususu sistemin kurcalanabilirliğini de yok etmekte ve doğal olarak güvenden itimat duygusuna geçiş sağlanmaktadır.

Bu kavramlar bağlamında, blokzincir teknolojisinin doğasının farklı kuşaklarca güvenilir bulunup bulunmadığı yapılandırılmış anket çalışması ile oraya koyulmaya çalışılmıştır. Ancak güven ve itimatın kavramsal farkının katılımcılar tarafından anlaşılamama ihtimalinden ve sağlıklı veri elde edememe riskinden dolayı blokzincir teknolojisinin sunduğu itimat kavramı yerine 'dijitalleşmeye duyulan güven' ifadesi kullanılmıştır. Kuşakların dağıtılmış defter teknolojisine ve merkezi otoriteler olmaksızın güven oluşturma sürecinde birbirlerinden farklı düşünüp düşünmediği analiz edilmeye çalışılmıştır.

KUŞAK OLGUSU

Çalışmanın bu bölümünde kuşak kavramı geçmişten günümüze kadar gelmiş olan farklı bakış açıları ile açıklanmaktadır. Ardından literatürdeki kronolojik sırasıyla Sessiz Kuşak, Nüfus Patlaması Kuşağı, X Kuşağı, Y Kuşağı ve Z Kuşağı özelliklerine değinilerek dünya ve Türkiye'deki tarihsel ve sosyo-ekonomik değişimlerin kuşaklar üzerindeki etkisi açıklanmaktadır.

3.1. Kuşak Olgusuna İlişkin Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde kuşak kavramı, dünya ve Türkiye'de yaşanan tarihsel, ekonomik ve sosyolojik olaylar açısından değerlendirilerek açıklanmaktadır. Sessiz Kuşak, Nüfus Patlaması Kuşağı, X Kuşağı, Y Kuşağı ve Z kuşağının içinde bulundukları dönemler, etkisi altında kaldıkları durumlar çerçevesinde incelenmektedir.

3.1.1. Kuşak Kavramı

Kuşak kavramı ve grupların kuşak bakış açısıyla incelenip anlamlandırılmaya çalışılması tarihte oldukça eskilere dayanmaktadır. Bilim insanları Antik Yunan (Nash,1978) ve Eski Mısır'a (Redford,2003) kadar uzanan referanslar bulunduğunu ileri sürmektedir. Kavram antik çağlardan günümüz modern dünyasına gelene kadar pek çok bilim dalı tarafından incelenmiş, psikoloji, sosyoloji, tarih ve yönetim bilimleri gibi disiplinler açısından geliştirilerek farklı tanımlamalarla değerlendirilmiştir.

Sosyolojinin kurucularından olan August Comte (2001) kuşakların görevinin kültürel birikimlerin bir nesilden diğer nesle aktarılması olduğunu ve sosyal olarak toplumdaki ilerlemenin bu aracı ile gerçekleştiğini belirtmiştir. Ayrıca Jose Ortega y Gasset adlı İspanyol filozof (1931) bu görüşü desteklediğini her kuşağın kendine has doğasını yaşarken önceki kuşakların değerlerinden ve düşüncelerinden de etkilendiklerini belirtmektedir (Akt. Leavitt,2014:24).

Günümüzde kuşak kavramıyla bağlantılı çalışmalar sosyolojik bakış açısıyla ele alınmak istendiğinde alman sosyolog Karl Mannheim'ın çalışmalarına odaklanılmaktadır. İlk olarak 1923 yılında, sonrasında da 1952 yılında kuşak kavramı sosyolojik olarak ele alınmış öncü bir çalışma olarak kabul edilmektedir (Lyons,2003:87). Mannheim kuşak kavramını, birbirine yakın tarihlerde dünyaya gelmiş aynı sosyal, ekonomik, politik ve teknolojik olayların etkisinde kalarak büyümüş bu nedenle benzer inanç, değer ve düşüncelere sahip bir grup insan hatta nesil olarak açıklamıştır. Burada önemli nokta şudur ki sadece aynı tarih aralığında doğmuş olmak yeterli değildir, aynı zamanda benzer sosyal değişimleri yaşayıp ortak paylaşımlara sahip olup ortak bir farkındalığa sahip olunması gerekmektedir. Aynı sosyal, ekonomik ve tarihsel dönemi yaşayıp ortak bilince sahip olunduğu için tutum, davranış ve inançlar şekillenerek diğer kuşaklardan farklılaşan noktalar oluşmaktadır. Bir başka deyişle, kuşaklar belli bir tarihsel ve sosyal zaman içerisinde ortak davranışsal kazanımlar elde edilmesi olarak tanımlanabilir (Jeffries ve Hunte,2003).

Birey, dünya görüşünü, içine doğduğu kuşağın deneyimleriyle oluşturmaktadır. Aynı kuşakta doğanların kişilikleri o dönemde yaşanan ekonomik, teknolojik, politik gelişmeler sonucu şekillenmekte ve aralarında genel bir bağ oluşmaktadır. Kişilik özelliklerinin inşasında alınan eğitim, ailesel etkileşim, çevresel özelliklerin önemi çok büyüktür ve bireyin içine doğduğu çevredeki sosyo-ekonomik gelişmeler ve değişimler kuşakların birbirinden farklılaşmasına sebep olmaktadır. Bourdieu'nun *habitus* kavramı da bunu açıklamaktadır. Bireylerin içinde yaşadıkları kültürlerin ve alt kültürlerin sonucunda zihinlerinde sahip oldukları bilgi stokları olduğunu söyler (Bourdieu,1996). Dışsal toplumsal yapılar içselleştirilerek habitus oluşur ve bireylerin eylemlerini organize eden bir yapı olarak işler. Herhangi bir çevre veya toplumsal yapı içindeki yaşam koşulları bireyin pratiğini biçimlendirerek habitusunu inşa eder. Bir başka deyişle bireyler bir davranışı nasıl yapacağını bilirken niçin yaptığını açıklamakta zorluk çekebilir. Bunun sebebi toplumsallaşma aşamasında öğrendiklerinin içselleştirilerek otomatiğe dönüşmesidir. Bir süre sonra davranışlarımıza şekil veren yapılardan çıkıp sürekli zihnimizde taşıdığımız bilişsel ve güdüsel bir mekanizma halini alır (Palabıyık,2011). Toplumsallaşmanın oluşumunda belirleyici bir rol oynayan habitus, grupların benzeşmesini yapılandırırken kişiye de aynı zamanda bir kimlik yükler. Böylece birey bir kuşağın üyesi olarak belirli düşünce ve eylem eğilimleri yapısını edinmiş olur. Bu edinim sırasında habitus, gerçekliğin sorgulanmadığı, şeylere dair deneyimlerin hem zihinsel hem de davranışsal olarak yapılandığı bir sete dönüşür.

İnsanlar da içinde bulundukları toplumsal koşullardan yola çıkarak üretime geçebildiği için, doğal olarak, her kuşak içinde bulunduğu zamanın özelliklerini bünyesinde bulundurarak beklentilerini şekillendirir, müşterek tarihe bağlı olarak her neslin bir eğilimi oluşur ve bunu anlamak kuşakların özelliklerini saptamak açısından oldukça önemlidir. Bir başka deyişle kuşaklar birbirine yakın dönemlerde dünyaya gelmenin yanı sıra birbirinden çok da farklı olmayan süreçlerden geçmekte ve yaşanılan her süreç kişiliğin üzerinde etki yapmaktadır. Benzer değer, tutum ve davranışlara sahip olmalarını sağlayan ortak olaylar deneyimlemektedir. Her birey birbirinin aynısı olmasa dahi toplu yaşam tecrübesine sahip olunduğu için bazı ortak niteliklere sahip olmakta ve ortaklaşa paylaşılan bu duygu ve tutum nesil boyu sürecek bir yaklaşım oluşmasını sağlamaktadır.

Mills, insanların kendi yaşamlarının anlamını anlayabilmeleri hem de geleceklerini sağlıklı bir şekilde görebilmeleri için kendilerini sadece içinde yaşadıkları tarihsel dönemde düşünmekten ziyade farklı toplumsal koşullarda ve konumlarda yaşamlarını sürdüren diğer bireylerin ve toplumların durumlarını da düşünmeleri gerektiğini belirtmektedir. Bireylerin sahip oldukları dar yaşam çerçevesinin ötesinde bir algıya ve anlayışa sahip olmaları gerektiğini, kendimizi sadece yaşadığımız sıradan dar kalıplı hayatın çerçevesiyle algılamamız gerektiğini hem zamansal (dönem) hem de mekânsal (toplum-dünya) olarak geniş bir bütünün içerisinden düşünmemiz gerektiğini söyler (Mills,2000). Sosyolojik tahayyül (*sociological imagination*) bakış açısı ile yaşanılan herhangi bir toplumsal sorunun veya değişimin boyutunun kişisel olmadığını idrak eden bireylerin, ortak soruna bağlı kalıp birbirleriyle iletişime geçerek sorunlara çözüm üretebilme seviyesine gelebileceklerini söylemektedir. Kişisel kaynaklı sorunlar bireyin kendi karakteri, yeteneği ve çevresiyle kurduğu ilişkilerle bizzat bağlantılıdır ancak toplumsal değişimler ve sorunlar bireyin içsel yaşamını, kararlarını aşan ve ortam ile ilgili olan durumlardır. Dolayısıyla bireylerin olumsuz özellikleri olup olmamasıyla açıklanamaz ve sorunun çözümü için bireysel yeteneğe bağlı çözümler üzerinde durulması manasızdır. Mills'e göre çözüm diğerlerinin de farkına varmakla, kuşakların farklılıklarını algılayıp anlamakla, ortak sorunlar etrafında karşılıklı iletişim kurup kişisellikten uzak çözümler üreterek mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla içinde yaşanılan zaman ve mekan bireylere ve kitlelere farklılıklar getirmektedir.

ABD'li tarihçi William Strauss ve tarihçi Neil Howe tarafından da geliştirilen kuşak kavramı, benzer yaş gruplarının benzer davranışlar gösterdiği ve her yeni gelen nesil ile bu davranışların değişebildiği ifade edilmiştir (Moss,2010). Sosyo-ekonomik ve tarihsel etkiler, ekonomik krizler, yerel veya küresel ölçekte yaşanan savaşlar, göçler, salgın hastalıklar, teknolojik yenilikler, sanayileşme, kentleşme, yüksek ölüm veya doğum oranları gibi demografik dönüşümler toplumları derinden etkilemektedir. Twenge ve Campbell (2008:863) de 1980'lerde büyümekle 1950'lerde büyümenin farklı deneyimleri olgunlaştırdığını ve bir kuşağın diğer kuşak üyelerinden farklı değerler sistemine sahip olduğunu belirtmiştir.

Sosyologlar kuşak kavramının belirli yaş gruplarının sosyal çevre ile etkileşiminden oluştuğunu kabul ederken Strauss ve Howe yaklaşık 20 yılda bir kuşakların önemli çevresel olaylar sonucu değiştiğini söylemektedir. Günümüzde bu aralık bireylerin daha geç yaşlarda çocuk sahibi olmaya başlamalarıyla artmış, eskiden bir kuşak 20-30 yıllık süreçlerden oluşuyorken, şimdilerde 40 yıla kadar genişlemeye başlamıştır (Licata,2007:45). Diğer yandan da teknolojideki gelişmelerin hızlı bir şekilde toplumu etkilemesi hususundan dolayı kuşakların özelliklerini korumaları zorlaşmakta, 20-30 yıllık zaman dilimleri uzun kalabilmektedir (McCrindle ve Wolfinger,2010a:8).

Her neslin kendi döneminin içinde yaşadığı olaylar birbirinden farklı olabilmektedir. Bu olaylar tarihi etkileyen ekonomik bir kriz, önemli politik gelişme, teknolojik veya bilimsel sıçrama, savaş veya göç gibi olaylar olabilir. Bunların her birinin toplum üzerinde kitlesel bir etkisi oluşur ve bireylerin farklı özellikler edinmelerine sebep olur. Kuşakların sınıflandırılmasında da bu gelişmelerin toplumsal sonuçlarına göre ayrım yapılır. Bu ayrım yapılırken neslin doğduğu zaman dilimine göre yapılan sınıflandırma yetersiz kalacağı için o kuşağı şekillendiren toplumun inandığı değerler, takındığı tutumlar ve gösterdiği davranışların tanımlanması da sınıflandırmanın başlangıç ve bitiş sınırını çizmekte belirleyicidir. Sosyolojik tahayyül kavramına göre bireyin kişiliğinin ve var oluş tarzının kazanıldığı toplum ve dönem içindeki toplumsal ve tarihsel anlamın bilinmesi nasıl bir dönüştürücü gücün özümsenmiş olduğunun kavranması bağlamından önemlidir (Mills,2019). Her birey belirli bir biyografi oluşturup bunu tarihsel bir düzen içinde gerçekleştirirken aynı zamanda yaşıyor olmakla o topluma ve tarihsel seyre katkıda bulunur.

William Strauss ve Neil Howe kuşak teorilerine destek vermiş araştırmacılar olarak kuşak üyelerinin dışsal faktör saydığımız, ekonomik, politik, tarihsel olaylardan etkilenerek birbirlerinden ayrıştığını belirtmişlerdir. Strauss ve Howe (1991) kuşak kavramının kendi içinde bir döngüsü olduğunu ve yaşam devam ettiği sürece sürdüğünü söylemektedir. 'Gençlik', 'Yetişkinlik', 'Orta Yaş' ve 'İleri Yaş' olmak üzere dört evreden oluştuğunu, her evrenin de yaklaşık 20-25 yıl arası değişen bir süre devam ettiğini belirtmektedir. Bireylerin toplam 80-90 yıl süren yaşamlarında, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde etkilendiklerini orta yaş ve ileri yaşlarında davranışa döktüklerini ileri sürmektedirler. Ancak farklı yaş gruplarının benzer durumlara verdikleri farklı tepkiler sonucu kuşakların düşüncelerinin sadece gelişim döneminde şekillendiği düşüncesinden uzaklaşılıp olgunlaşma dönemlerinde de şekillenmeye devam ettiği öne sürülmüştür. William Strauss ve Neil Howe literatüre 'kohort' kavramını kazandırmıştır. Kohort, aynı zaman dilimi içerisinde aynı olayları deneyimleyen grup anlamında kullanılmaktadır.

Sosyolojik bakış açısı ışığında özetlemek gerekirse, birbirlerine yakın tarihlerde doğanlar, biyolojik gelişim ve toplumsallaşma süreçlerinde ortak kültürel, siyasal, tarihsel olaylara maruz kaldıkları için birbirine benzeyen düşünceler geliştirip benzer davranışlar sergiler ve ortak beklentiler içinde olurlar. Bunun sonucunda her kuşağın kendine ait bazı özelliklere sahip olması, değer yargıları geliştirmesi beklenen bir sonuçtur. Doğum aralığının belirlenmesinde de sosyolojik kriterlerin belirlenmesi, ayrıntılı çıkarımlar yapılabilmesi için oldukça önemlidir.

3.1.2. Kuşakların Sınıflandırılması

Kuşakları içinde bulundukları zamanın şartlarına ve gelişen olaylara göre genel hatları ile sınıflandırmak toplumların dönemsel analizinde fayda sağlamaktadır. Kuşak çalışmaları araştırmacılar tarafından ilgi görmesine ve tanımlama konusunda ortak noktalar olmasına rağmen, literatürde kuşakların sınıflandırılması konusunda fikir birliği sağlanamadığı görülmektedir. Kuşakların isimleri hususunda fikir ayrılığı yaşanmasından ziyade başlangıç ve bitiş tarihleri açısından bazı farklılıklar vardır. Bunun sebebi başlangıç ve bitiş tarihlerinin net bir şekilde belirlenmesine engel olan bazı etmenler olmasıdır. Bu etmenler toplumların ekonomik, siyasi ve sosyal sistemlerini köklü olarak değiştiren olayların birbirinden farklı olup ülkelerin yaşadıkları gelişmelerin iç faktörlere etkilerinin farklı seviyelerde olmasıyla bağlantılıdır. Örneğin; 1960 ve 1980 yıllarında Türkiye'de etkili olan askeri darbelerin nesiller

üzerinde etkisi bulunmaktadır ancak aynı yıllarda diğer ülkelerdeki nesiller bu tarz bir etki almamıştır. Bu durumdan yola çıkarak tarih aralığının net olmamasının sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz. Birinci sebep; kuşakların içinde bulundukları dönemin özelliklerini yansıtmasından dolayı dünyada aynı dönemde ancak değişik coğrafyalarda yaşanan olayların farklılığı ve etki gücünün bireyler üzerindeki dağılımıdır. İkinci sebep; bir grubun hangi yılda başlayıp hangi yılda biteceğinin hangi olaya bağlı oluşunun belirsizliğidir. Üçüncü sebep; teknolojinin dünyadaki etkisinin gelişmiş ve gelişmemiş ülke arasındaki dağılımının farklı olmasıdır. Sonuç olarak toplumlar farklı zamanlarda farklı olaylardan ve akımlardan etkilendikleri için tarih aralığının sınıflandırılması toplumdan topluma farklılık arz edebilmektedir.

Başlangıç ve bitiş tarihleri konusunda keskin sınırlar çizilemese dahi, kuşak gruplarının karşılaştırılabilmesi ve anlamlı sonuçlar ortaya çıkabilmesi için genel olarak da olsa kuşakların sınırlarının belirlenmesi gereklidir. Mannheim'ın (1952) kuşak kavramını açıklamak için kullandığı tanım literatürdeki sınıflandırmanın neye göre yapılanması konusunu belirlemiştir. Mannheim kuşak kavramını tanımlarken hem yaş aralığı hem de içinde bulunulan sosyo-kültürel durumu birleştiren bir tanımlama yapmıştır. Bugünkü anlamda bir kuşak sınıflandırmasını ise Strauss ve Howe (1991) yaptıkları çalışmalar ile şekillendirmiştir. Genel olarak kabul gören kronolojik sınıflandırma Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması Kuşağı, X Kuşağı, Y Kuşağı ve Z kuşağı şeklindedir. Tarihlerle ilgili araştırmacıların belirlediği aralıklar tablodaki gibidir.

Tablo 1. Başlıca Kuşak Sınıflandırmaları

Araştırmacılar	Sessiz Kuşak	Bebek Patlaması Kuşağı	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı
Howe ve Strauss, 1991	**1925-1942**	**1943-1960**	**1961-1981**	**≥ 1982**	-
Tapscott,1998	-	**1946-1964**	**1965-1975**	**1976-2000**	-
Zemke,2000	**1922-1943**	**1943-1960**	**1960-1980**	**1980-1999**	-
Lancaster ve Stillman,2002	**1900-1945**	**1946-1964**	**1965-1980**	**1981-1999**	-
Oblinger ve Oblinger,2005	**≤ 1946**	**1947-1964**	**1965-1980**	**1981-1995**	-
Fleschner,2007	**1925-1945**	**1946-1964**	**1965-1980**	**1981-2000**	-
Chen ve Choi,2008	-	**1946-1964**	**1965-1977**	**≥ 1978**	-
Haeberle,2009	**1930-1944**	**1945-1964**	**1965-1979**	**1980-1999**	**≥ 1998**
Twenge,2017	**1925-1945**	**1946-1964**	**1965-1979**	**1980-1994**	**1995-2012**
Williams ve Page,2011	**1930-1945**	**1946-1964**	**1965-1976**	**1977-1994**	-
McCrindle,2014	**1930-1945**	**1946-1965**	**1966-1980**	**1981-1995**	**1996-2010**

2010-2012 yılları arasında sonlandığını göstermektedir ve araştırmacılar 2010 yılından sonra doğanları 'Alfa Kuşağı' olarak adlandırmaktadır (Singh,2014; Suderman,2016; McCrindle,2014). Çalışmalarda, Alfa Kuşağının tarih aralığı 2010-2025 olarak karşımıza çıkarken 2025 yılından itibaren Beta Kuşağı, ardından Gama ve Delta Kuşaklarının geleceği öne sürülmüştür (Bal Çetinkaya,2020). Ancak bu çalışma iş hayatı ve sosyal hayata aktif olarak dahil olan beş kuşağı içerdiği için sıralama şu şekildedir; 1925-1945 yılları arasında doğanlar 'Sessiz Kuşak', 1946-1964 yılları arasında doğanlar 'Bebek Patlaması Kuşağı', 1965-1980 arasında doğanlar 'X Kuşağı', 1981- 1995 yılları arasında doğanlar 'Y Kuşağı' ve 1996-2010 arasında doğanlar 'Z Kuşağı' olarak sınıflandırılmıştır.

Tablo 2. Çalışmada Kabul Edilen Kuşakların Zaman Çizelgesi

	Kuşak Adı	**Doğum Tarihi**
1	Sessiz Kuşak	1925 – 1945
2	Bebek Patlaması Kuşağı	1946 – 1964
3	X Kuşağı	1965 – 1980
4	Y Kuşağı	1981 – 1995
5	Z Kuşağı	1996 – 2010

Kaynak: Strauss ve Howe (1993); Oblinger ve Oblinger (2005); McCrindle (2014); Twenge (2017)

Kuşakların sınıflandırılması aile yapıları, yaşam şekilleri, sosyodemografik özellikleri, politik tutumları, seçmen davranışları, dini inançları, tüketim davranışları, teknoloji kullanımları, çalışma hayatları, ahlak sorumluluk, özgürlük ve güvenlik anlayışları, toplumsal katılım düzeyleri gibi pek çok konuda hem toplumsal hem de bireysel olarak değerlendirme yapma imkânı sunmaktadır.

Günümüze bakacak olursak teknolojiyi hayatlarının her noktasında hisseden '*yapay zeka'* kavramının içine doğup büyüyen nesil ile el yapımı oyuncaklarla oynayan ve ilkel yöntemlerle tarım yapan bir neslin hayata bakış açısının, önceliklerinin, değerlerinin ve beklentilerinin farklı olması şaşırtıcı değil beklenen bir durumdur. Bu sebeple Endüstri 1 kuşağı olarak betimlenen Sessiz Kuşak ile bilişim teknolojisinin hayatlarının her alanında olması hedeflenen Web3'ün içine doğan Z ve Alfa Kuşaklarının yaşama bakışları ve yaşam şekilleri aynı kategoride olmayacaktır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçerken küreselleşen bir dünyayı deneyimleyen X ve Y kuşaklarının da toplumsal anlamda değişkenlikler göstermesi beklenen bir durumdur. Sonuç olarak her kuşak içine doğduğu ve yetiştiği dönemin şartlarına bağlı ayırt edici özellikler geliştirmektedir. Genç kuşağın yaşlı kuşağa göre iş yapma biçiminin farklı olması toplumun değişiminin göstergelerinden biridir. Toplumu kuşaklara göre ayırmanın katkısı sosyal ilişkilerde ortaya çıkan fikirsel ayrılıklar ile benzerliklerin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlaması, tutum ve davranışları sağlıklı değerlendirmeler yapabilmemize imkân tanımasıdır.

3.1.2.1. Sessiz Kuşak

Sessiz Kuşak 1925-1945 yılları arasında doğmuştur. Literatürde 'Sessizler', 'En Büyük Kuşak', 'Olgunlar' ve 'Sadıklar' olarak adlandırıldıkları da olmuştur (Srinivasan,2012:51).

Tarihin bu döneminde Kuzey Amerika ve Avrupa'da kalıcı ekonomik etkiler bırakan Büyük Buhran adı verilen olay yaşanmıştır. 1929 ile 1930 yıl aralığına tekabül eden bu olay sonucu sanayileşen şehirlerde işsizlik sorunu doğmuştur. Ayrıca bu dönemde 1914-1918 yılları arasında yaşanmış olan I. Dünya Savaşı'nın süregelen etkileri ile 1939-1945 yılları arasındaki II. Dünya Savaşı gibi etkisi büyük ve trajik olan bir olay da cereyan etmiştir. Bu sebeple, bu dönemde doğan nesil çocukluk ve gençlik dönemlerini ciddi ekonomik sıkıntılarla ve hayatta kalma mücadelesiyle geçirmiştir. Neslin bireylerinin bir kısmı savaşa katılmışken diğer kısmı yaşanan savaş ve buhran ekonomisinin enkazı ile boğuşmuştur. Sessiz Kuşak olarak adlandırılmalarının altında yatan sebebin, bu kadar büyük olayları yaşarken herhangi bir müdahalede bulunamamaları, sadece pasif gözlemci olarak kalmak zorunda olduklarını söyleyen uzmanlar da olmuştur.

Türkiye'deki tarihsel süreç ele alındığında dünyadaki tarih aralığı ile farklılık olduğu görülmektedir. 1900-1945 yılları arasında yaşayan kuşağı kapsamaktadır ve 'Gelenekselciler' olarak da adlandırılmaktadır. Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyetin ilanı, çok partili hayata geçiş gibi çok önemli ve köklü değişimlerin yaşandığı geçişlerin yaşanmasının yanı sıra, savaş yıllarının olumsuzluğu nedeniyle gelir, eğitim, sağlık ve nüfus gibi etmenlerde de olumsuzluklar yaşanmıştır. Bu sebeple bu nesil genel olarak savaş ve kıtlık gibi zorlu deneyimlerle yoğrulduğundan hayatta kalmanın önemini öğrenerek büyümüştür (Ayhün,2013:97). Doğum oranlarında düşüş olduğu gibi toplum salgın hastalıklarla da savaşmıştır.

'Gelenekselciler' kuşağı bazı alt başlıklardan oluşmaktadır. 1900-1914 yılları arasında doğanlara 'Büyük Değişim Kuşağı', 1914-1918 yılları arasında doğanlara 'I. Savaş Kuşağı', 1918-1929 yılları arasında doğanlara 'Ümit Kuşağı' ve özellikle Türkiye için 1923-1929 yılları arasındaki bölümde doğanlara 'Cumhuriyet Kuşağı' denmektedir (Şenbir,2004:21). Türkiye'de 1929-1939 yılları arasında doğanlar Cumhuriyet Kuşağının devamıdır ancak savaşın ardından gelecek kaygısı duyarak hayatlarına devam etmek zorunda kaldıkları için 'Buhran Kuşağı' olarak da adlandırılmaktadırlar. Bu gruptaki bireyler iş ve güvenlik gibi kavramların bireylerin hayatlarında çok önemli olduğu bir süreçte dünyaya gelmişlerdir. 1939-

1945 yılları arasında doğan gruba verilen isim ise ‘II. Savaş Kuşağı’dır. Bu bölüm Gelenekselcilerin son bölümünü oluşturur. Bütün bunlara ek olarak bu dönem dünyanın Soğuk Savaş Dönemi, Doğu Bloğu, İslam Dünyası, batı medeniyetleri gibi parçalara ayrıldığı dönemdir (Şenbir,2004:21-22). 1945 yılının sonuna kadar sağlık, eğitim, nüfus gibi alanlarda iyileştirmeler yapılmaya çalışılsa da insanların yaşam şartlarının bugünümüzle kıyaslandığında oldukça yetersiz olduğu söylenebilir.

Sessiz Kuşak neslinin 45 yıllık süre içerisinde birbirinden zor ve farklı olaylar yaşadığı görülmektedir. Maddi ve manevi kayıplar yaşayarak hayatlarına devam etmek zorunda kalan bu kuşak, geleceğe dair korku ve endişe beslemiş, sade ve aşırılıktan uzak bir yaşamı tercih etmiştir (Aydemir ve Dinç,2015:867). Kuşağın önemli özellikleri arasında değişiklik yapmakta tereddüt etme, kurallara karşı uyumlu olmaya rağmen kurallar dışındaki değişikliklere uyum sağlamayı sevmeme görülmektedir. Azimle çalışmak, sadık ve idealist olmak, disiplinli olup takım çalışmasında uyumlu olmak, hiyerarşiye ve otoriteye saygılı olup israfa karşı olmak bu neslin özellikleri arasındadır (Hatfield,2002). Ayrıca sahip olduklarını koruma, aşırı sahiplenme gibi davranışlar da göstermektedirler.

3.1.2.2. Bebek Patlaması Kuşağı

1946-1964 yılları arasında doğan nesle verilen isimdir. İkinci dünya savaşının bitmesi sonucunda gelen bolluk döneminin ardından nüfus artışında büyük bir artış olduğu için kuşağa ‘Bebek Patlaması Kuşağı’ veya ‘Nüfus Patlaması Kuşağı’ ismi verilmiştir çünkü yaklaşık bir milyar bebek dünyaya gelmiştir (Mücevher ve Erdem,2018). Doğum oranındaki artışın sebeplerinden biri olarak da Sessiz Kuşak üyelerinin yaşadıkları bunalımları günlerin son bulmasıyla çocuk sahibi olmak ve aile kurup çoğalarak atlatma arayışı olduğu da söylenmektedir (Ceylan ve Bayram,2022).

Bebek Patlaması Kuşağı, savaş sonrası bir dünyaya gelmiş ve ortaya çıkan fırsatları yakalayabilmiştir. Sessiz Kuşağın yaşadığı zorlu süreçten sonra gelen refah döneminin getirdiği fırsatlar sayesinde Bebek Patlaması Kuşağı aileleri tarafından üzerlerine düşülmüş değer verilerek büyütülmüşlerdir. Bu durum benmerkezci büyümelerine ve rekabetçi bireyler olmalarına yol açmıştır (Gürbüz,2015).

Bu dönemin en önemli gelişmelerinden biri televizyonun icadı sayılabilir (Aydın,2020;12). Türkiye'de tek partili dönemin sonuna gelinmiş çok partili bir döneme girilmiştir. Buna ek olarak 27 Mayıs 1960 tarihinde ilk askeri darbe gerçekleşmiştir. Dünya ise Soğuk Savaş olarak adlandırılan iki kutuplu bir dönemden geçmektedir (Ceylan ve Bayram,2022). SSBC ve ABD gibi iki süper gücün yarışı uzaya ulaşmış ilk olarak SSBC daha sonra da ABD uzaya uydu fırlatmıştır.

Bebek Patlaması Kuşağı mücadeleci, rekabetçi, ahlak kurallarını önemseyen, teknolojiye mesafeli, yenilikçi, hırslı, idealist, iyimser, politik olarak muhafazakâr ve kişisel başarı odaklıdır (Yaman,2020). Ayrıca kanaatkâr ve duygusal olup yenilikler yerine geleneklerine, kültürlerine bağlılardır. Strauss ve Howe'a göre (1991) ilkeli, yaratıcı, kararlı ancak zaman zaman acımasız, kibirli ve bencil olabilmektedirler. Bu kuşak güçlü bir iş ahlakına sahip olup işlerinin hayatlarının en önemli unsuru olduğuna inanırlar. Çalışma konusunda sadık, bağlı, özenli olup '*Çalışmak için yaşamak'* anlayışına sahiplerdir. Bu sebeple bazı araştırmacılar bu nesli 'Gayretli' olarak da nitelendirmektedir (Özer vd.,2013; Yu ve Miller,2003). Odak noktaları işleri olduğu için işkolik olarak adlandırılırlar. Saygı duyulan bir kuşaktır. Bu kuşağın çalışanları iş güvenliğine önem vermenin yanı sıra işe olan bağlılık seviyelerinin de yüksek olması sebebiyle çok sık iş değiştirmeye olumsuz gözle bakmaktadır (Loomis,2000). İçinde bulundukları organizasyona veya kuruma katkıda bulunmak isterler.

3.1.2.3. X Kuşağı

1965- 1980 yılları arasında doğan bireyler X kuşağı olarak nitelendirilmektedir. X Kuşağı, Bebek Patlaması Kuşağının gölgesinde büyüdüğü için 'Kayıp Kuşak' olarak da adlandırılabilmektedir. Bazı kaynaklarda da tıp alanında ifade edilen 'ex olmak' tabirinden aldığı söylenmektedir (Altuntuğ,2012). X Kuşağının içinde bulunduğu dönemde doğum oranlarındaki düşüşten dolayı 'Bebek Düşüşü' ve Bebek Patlaması Kuşağından sonra gelen kuşak oldukları için 'Patlama Sonrası' olarak da adlandırılabilmektedir. Petrol krizi etkisindeki ekonomik istikrarsızlığın hâkim olduğu bir dönemde büyüdükleri için literatüre 'Kayıp Kuşak' veya 'Geçiş Dönemi Kuşağı' olarak da geçmiş bulunmaktadır (Davis,2016).

X Kuşağının tarihsel aralığında yaşayan nesil, savaşı bizzat deneyimlemese de tehdidini hissederek büyümüş, giderek büyüyen ekonomik sorunlarla mücadele etmiştir. Küçülen kurumlar, sınırlı ve kaybedilen işler, durgun iş gücü piyasası gibi sorunlarla baş etmek zorunda kalmıştır. (Kyles,2005:54). Ekonomik ve sosyal kaos sebepli büyüyen

güvensiz ortam, bu kuşağın bireylerine de sirayet etmiş şüpheci ve güvensiz bir mizaca sahip olmalarına neden olmuştur (Chen ve Choi,2008:602).

X Kuşağı üyeleri bebek patlaması kuşağına kıyasla daha özgür, kendi kendini motive eden ve kendine yeten mizaca sahiptir (Loomis,2000). Bunun başlıca sebeplerinden biri X Kuşağı üyelerinin çocukluk yıllarında ebeveynlerinin boşanmış olmasından veya ailelerinin iş hayatlarının yoğunluğundan dolayı yeterli ilgiyi görememeleri ve sonuç olarak hayatlarıyla kendi kendilerine baş etmeyi öğrenerek büyümeleridir (Yu ve Miller,2003). Çalışma koşullarını iyileştirecek fırsatları aralar veya kendilerini motive ederek fırsatlara ulaşmaya çalışırlar. Organizasyonlarda iş verene bağlılık göstermektense mesleklerine sadakat göstermeyi tercih ederler ve kendilerini birine borçlu hissetmezler. Çalışma hayatları da çok çalışmak yerine kişisel tatmin üzerine inşa edilmiştir (Keaveney,1997). Daha bireysel olup özel hayatlarını ve iş yaşamlarını daha esnek ve bağımsız yaşamaya ihtiyaç duydukları için daha az liderliğe ihtiyaç duyarlar (Tulgan,1996; Leung ve diğerleri, 2000).

X Kuşağı işinden tatmin olmaya terfi almaktan daha çok önem vermektedir. Bunun sebebi dışardaki aile, yaşam şekli, boş vakitlerin değerlendirilmesi ve diğer ilgi alanları konularına da odaklanmasıdır (Yu ve Miller,2003). İşkolik olmak ve çalıştığı kurum için bazı fedakarlıklara gitmeye istekli olmazlar (Tulgan,1996).

Teknolojinin geliştiği bir dönem olduğu için X Kuşağının teknolojiyi kullanarak büyüdüğü de söylenebilir. Bilgisayar kullanmaya başlamış olup günümüzdeki pek çok teknolojik ürün bu kuşak tarafından geliştirilmiştir ancak yine de teknolojiyi kullanma konusunda bir sonraki kuşak olan Y kadar ilgili ve başarılı olamamışlardır (Davis,2016:4). Bir bakıma teknolojiyle ilişkileri zorunluluk üzerine kuruludur.

Bu dönem Türkiye'de televizyonun kullanım alanı artmış, renkli televizyona geçilmiş, bilgisayar kullanımı da başlamıştır. Batı dünyası ağırlıklı olarak teknolojinin avantajlarından yararlansa da Türkiye'deki bu kuşak ekonomik kriz ile boğuşmanın etkisiyle büyümüştür (Atabay ve diğerleri,2013:534).

3.1.2.4. Y Kuşağı

1981-1995 yılları arasında doğan kuşağa verilen isimdir. Ancak literatürde hangi doğum yılı aralığının Y Kuşağı'nı temsil ettiği tartışılmaktadır. Bazı kaynaklarda 1980'den sonra doğmuş ve 2000 yılından sonra yerini bir sonraki kuşağa bırakmış olarak geçmektedir. 'Milenyumlular', 'Dijital Kuşak', 'www Kuşağı', 'Net Kuşak', 'Sonrakiler', 'Gelecek Kuşak', 'E Kuşağı', 'Eko Nesil', 'N Kuşağı', 'Net Kuşağı', 'Xennials' gibi isimlerle de ifade edilmektedirler (Davis,2016:4). Bazı kaynaklarda kuşağın isminin Y harfinin İngilizce genç (youth) kelimesinden geldiği, bazı kaynaklarda ise X harfinden sonra Y harfi geldiği için kullanıldığı, bazılarında ise her şeyi sorgulamalarından kaynaklı 'Why?' *(neden?)* kuşağı olarak tanımlanıp kısaca Y ile isimlendirildiği söylenmektedir. Bu kuşağın farklı isimlendirilmesinin nedenleri internetin yayılmaya başlaması ve bilişim devriminin etkisinde kalınmasının olduğu söylenmektedir (Schewe ve Meredith,2004).

Siyasal, ekonomik ve teknolojik değişimlere şahitlik eden Y nesli geçmiş ve gelecek arasında bir köprü görevi görmektedir. Y kuşağının içinde bir eşik veya başlangıç nesli adı verilen iki büyük jenerasyonu birbirine bağlayan mikro bir jenerasyon da vardır ve bu süreçte doğanlara 'Xennial' adı verilir (Lamagna,2015). Neslin tarihsel aralığı net olmamakla birlikte bazı kaynaklarda 1978-1984 (Lamagna,2015), bazı kaynaklarda ise 1977- 1981 (Shafrir,2011) tarih aralığına işaret edilmektedir. Xennials nesli, iki farklı kuşağın arasında doğmuş hem sessiz hem de sıkışmış olarak nitelendirilen ne tam X ne de tam Y ile özdeşleştirilen bir gruptur (Dhami,2014). Y neslinin içindeki Xennials mikro nesli ergenliğini sosyal medya ve internet olmadan atlatmış ancak teknoloji söz konusu olduğunda ne X Kuşağı gibi kendini dışlanmış hissetmiş ne de Y Kuşağı gibi hemen kabul etmiştir. Teknoloji geliştikçe uyum sağlamaya çalışmış ve bunu başarmıştır (Stankorb ve Oelbaum,2014). Bu grup bugünlerde güçlü sosyal medya baskınlığına sahip olsa da bunlarsız yaşamı da bildikleri için geçiş nesli olarak görülmektedir.

Y Kuşağının teknolojik gelişmelerin hız kazandığı bir dönemde büyümesi, bilişim ve iletişim teknolojisinin hayatlarının önemli bir parçası haline gelmesini sağlamıştır (Davis,2016:4). Teknolojiyi başarılı bir şekilde kullanmaları sayesinde birçok işi aynı anda yapabilmeleri, Y Kuşağının çalışma hayatında ve sosyal hayatta ileri gitmelerini sağlamıştır. Teknolojideki ilerlemelerin eğitim sektörüne yansıyan olumlu etkileri sayesinde bilgiye çabuk ulaşma konusunda problemin yaşanmaması bu kuşağın iyi eğitim almasına sebep olmuştur

(Lemmens, 2010:7). İnternet erişiminin rahat olmasının getirisiyle farklı ülkelerdeki insanlarla iletişim kurulabilmesi sayesinde ırksal, cinsel ve kültürel farklılıklara diğer kuşaklara nazaran daha hoşgörü ile yaklaşmaktadırlar (Marcus,2014:19). Çalışma hayatlarında herkesin fikirlerini ifade etmesini isteyip hiyerarşik bir otoriter düzende çalışmak istememektedir (Berkup, 2015).

Türkiye'de Y Kuşağı bireyleri ile dünyanın diğer ucundaki Y Kuşağı mensuplarının, diğer kuşaklardan farklı olarak, birbirine benzeyen ortak özelliklerinin daha fazla olduğu gözlenmiştir. Bunun sebebi internetin ülkeler arasındaki sınırları kaldırması gösterilmektedir. Kuşağın en ayırt edici özelliği teknolojidir ve X kuşağından farklı olarak zorunlu kullanım yerine gönüllü olarak benimsemiş ve hayatlarının bir parçası haline gelmiştir.

3.1.2.5. Z Kuşağı

Son olarak 1996 yılı sonrası doğanların yer aldığı Z Kuşağı yer almaktadır. Bazı kaynaklarda tarih aralığı 2000 olarak belirlenmiştir. Öne çıkan özellikleri teknolojinin egemen olduğu bir çağa doğmuş olmalarıdır. Literatürde 'İnternet Kuşağı', 'Anında Çevrim İçi', 'Gelecek Kuşak', 'Her Daim Çevrimiçi Kuşağı', 'Dijital Kuşak' olarak isimlendirilebilmektedir (Levickaite,2010:173). 'Akıllı Çocuklar', 'Ağ Jenerasyonu', 'Milenyum Öğrencileri' gibi isimlere rastlamak mümkündür (Selwyn,2009:365). Ayrıca 'Dijital Yerliler', 'Gen Wii', 'Gen Tech', 'Net Gen', '*i-Gen'-, 'i-Nesli'* isimleri ile de bilinmektedirler (Aydın,2020:12). Bu isimler teknolojiye, dijitalleşmeye işaret ettiği kadar neslin bu kavramlara olan bağlılığına da işaret etmektedir çünkü Z Kuşağı için tam bir teknoloji kuşağı denilebilir. Bunun sebebi bilinçleri daha henüz gelişmeden, doğdukları andan itibaren (buna doğumhaneden canlı yayın da dahil) çevrelerinin her türlü teknolojik aygıtla çevrilmiş oluşudur (Ceylan ve Bayram,2022). Doğal olarak, bu durum teknolojiyi diğer nesillere nazaran ileri düzeyde kullanmalarına sebep olmaktadır. Daha önce hiçbir kuşak teknolojiye bu kadar kolay erişerek büyümemiştir. Strauss ve Howe tarafından da bireyci olmaları, ellerinden düşürmedikleri dijital iletişim aletleri ile sosyalleşmeyi seçtikleri için dolaylı olarak yalnızlığı seçmeleri sebebiyle 'Yeni Sessiz Kuşak' olarak adlandırılmaktadır (Twenge,2018).

Z Kuşağının teknolojiye doğuştan bağlı olması, teknolojiyi sonradan değil büyürken hayatlarının bir parçası olarak deneyimleyerek büyümeleri, sanal ortamlarda çevrimiçi olma ihtiyacı iletişim kurma şekillerini de değiştirmiştir. Temel iletişim kurma biçimleri anlık mesajlaşma şeklindedir.

Z Kuşağı aşırı kırılgan ve aşırı kaygılı yapıya sahip olup teknolojiye bağımlılık derecesinde bağlıdır, evlerinden çıkmadan sosyalleşebildikleri için fiziki açıdan güvende zihinsel açıdan kırılgan olabilmektedirler. Bu duruma 'Snowflake Generation', 'Kar Tanesi Kuşağı' ve 'Kristal Kuşak' adı verilmektedir (Aydın,2020:13). Çabuk küsen, kırılan, baskı altında eriyip giden bir nesil olarak değerlendirilmektedir.

Teknolojik olanaklar sayesinde bilgiye de anında ulaşabilme kolaylıkları, daha hızlı eğitim almalarına ve farkındalık noktasında ileri gidebilmelerine sebep olmuştur. Yeni olan her şeyi merak etme eğilimdedirler (Yaman,2020:48). Özel hayatına vakit ayırmayı seven, bireyselleşmeyi değerli bulan bu kuşak doğuştan tüketici olarak değerlendirilmektedir (Acılıoğlu,2015).

Z kuşağı kuşaklar içinde küreselleşmeyi gerçek manada yaşayan bir nesildir. Küreselleşmenin sadece müzik, sanat, film gibi mecralarını değil her türlü sosyal trend, yiyecek, eğlence, kültür ve iletişim gibi konularını da deneyimlemektedir (McCrindle,2014).

Sosyal sorumluluk anlayışları ile sosyal çevre, iklim, sosyal adalet ve özgürlük hakkında gelişmiş fikirleri vardır, bu sebeple ülkelerini ve dünyayı ilgilendiren sorunlara ilgililerdir (Ceylan ve Bayram,2022). Siyasi anlamda ilgisiz olarak nitelendirilirler ve protesto yürüyüşü yapmak veya siyasi bir eyleme katılmak yerine sosyal medya hesaplarının profil fotoğrafını değiştirmek, Twitter'dan retweet atmak veya siyasi kişi veya kuruluşu etiketleyerek fikrini söylemeyi kendilerine daha yakın bulmaktadırlar (Twenge,2018:366). Dolayısıyla siyasal uzaklıkları olduğunu söylemektense bunu icra etme yerlerinin sokaklar yerine sosyal medya mecraları olduğunu söyleyebiliriz.

ARAŞTIRMA UYGULAMASI

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; iş dünyasında rol alan farklı kuşakların dijital tabanlı teknolojilerin (Blokzincir teknolojisinin) getirdiği ve getirme potansiyeli olan yeniliklerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar olup olmadığını anlayabilmektir. Finansal dünyada iş yapma şekillerinin değişmeye başlamasının aynı zaman diliminde doğan birbirine benzer değerleri, inançları, tutumları ve yaşam tarzlarını paylaşan kuşak mensuplarınca algısını ve kuşaklararası algılardaki farklılıkları okuyabilme amacını taşımaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda şu soruya yanıt aranmaktadır:

Dijital teknolojilerin getirdiği kültürel değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar var mıdır ve nasıl tezahür etmektedir?

4.2. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, iş dünyasındaki farklı kuşakların dijital teknoloji algılarında ne derece kabul farklılıkları olduğuna odaklanmaktadır. Bir toplumun icat edilen ve geliştirilen teknolojiyi benimseyip kullanması hem o toplumu hem medeniyeti ileri taşıyan önemli bir unsurdur.

Teknoloji ve toplumsal değişim konusunda literatür taraması yapıldığında akademik bazı çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir (Ansal et al.,2018; Kara,2017). Ansal, Ekinci ve Kaşdoğan (2018) *"Bilim, Teknoloji ve Toplum Çalışmaları (STS)*" çalışmalarına odaklanmış Türkiye'deki belleksizlik kültürünün inşasından bahsedip STS alanında yapılacak akademik çalışmaların, verilecek derslerin önemine vurgu yapmışlardır. Kara (2017) akademik çalışmasında teknoloji ve toplumsal değişimi *Teknolojinin Sosyal İnşası Kuramına* (The Social Construction of Technology-SCOT) göre açıklamış, teknolojik determinizm ile SCOT kuramını karşılaştırarak analizini yapmıştır. Sosyal İnşa Kuramının hem teknolojiyi hem de toplumsal kuramların oluşumunu güçlü bir şekilde açıkladığını savunurken Luhmann, Pinch ve Bijker'in bakış açılarından yardım almış aynı zamanda David Bloor'un bilimsel sosyoloji

için geliştirdiği simetri ilkesinden faydalanmıştır. Teknoloji ile kullanıcıları arasındaki ilişkiye odaklanmanın teknolojik ürünün oluşum ve gelişiminde etkili olduğunu savunmakta ve gruplara odaklanılmasının önemini vurgulamıştır. Çalışma *''Tarihi teknoloji mi yönlendirir?''* sorusuna cevap ararken durumu madalyonun iki yüzü gibi olmakla tanımlamaktadır. Sosyal inşa kuramının bakış açısına göre teknoloji ve toplum birlikte inşa edilmekte olup ikisi arasındaki mekanik nedenselliğe odaklanmaktan ziyade olgular arasındaki etkileşimin önemsenmesi gerektiğini söylemektedir. Bir başka deyişle birinin diğeri üzerinde hakimiyeti olmayıp beraber inşa olduklarını belirtmektedir.

Kuşaklar bağlamında toplumsal değişim konusuyla ilgili literatürde yüksek lisans çalışmaları mevcuttur. Sarıçiçek (2018) sosyolojik temele bağlı kalarak toplumsal değişim konusunu kuşaklarla ilişkiler açısından incelemiştir. Demirkan (2021), blokzincirin toplumsal yapıyı nasıl değiştireceğini teknolojik determinizm açısından değerlendiren Türkiye ve Dünya'daki uygulamaları inceleyen bir yüksek lisans tezi yazmıştır.

Uluslararası çalışmalar incelendiğinde Semenzin ve Gandini (2021) blokzincirin finans dışındaki uygulamalarını içeren ve gruplar üzerinde inceleme yapıp değerlendirdiği bir çalışma yapmıştır. Yeni bir teknolojinin sosyal ilişkilere ve güç yapılarına nasıl entegre olacağını ve neoliberal bir sektörün sunduğu anlayışı analiz etmeye çalışmıştır. De Filippi, Mannan ve Reijers (2020) blokzincir teknolojisinin anahtar özelliklerinden bahsettikleri önemli bir çalışmaya imza atarken blokzincirin vaat ettiği güven kavramının sosyolojik açıdan hassasiyetle incelendiği kavramsal bir çalışma yapmışlardır.

Toplumsal değişimi çözümlemeye çalışırken teknolojik gelişmeleri ve neden oldukları dönüşümleri göz ardı edemeyiz. Bunun en önemli sebeplerinden biri modern teknolojide değişimler ve gelişmeler yaşandıkça toplumsal süreçlerde de bazı değişimler olmasıdır. Teknolojiler sabit değildir. Zaman zaman yavaş zaman zaman hızlı bazı değişimlere uğrarlar. Toplumlar da bu değişime uyum sağlamaya çalışırlar. Teknolojik gelişmelere uyum gösteremeyen toplumlar ya tarih sahnesinden silinir ya da Basala'nın (2013) vurguladığı gibi uyum gösterip gelişenler arasına girip uluslararası konumda liderlik elde ederler. Toplumlar geliştirilen teknolojiyi benimsedikçe teknolojik gelişme toplumsal alana etki eder ve toplumun kurumlarıyla teknolojinin etkileri arasında önemli bir ilişki oluşmaya başlar. Bir diğer deyişle teknoloji ekonomi, politika gibi toplumun alt kurumları üzerinde etkili oldukça toplumsal sosyal yapı da yavaş yavaş bu durumdan etkilenip değişir. Bu bakış açısından hareketle dijital

teknolojilerin ve özellikle blokzincir teknolojisinin günümüzün modern dünyasında daha da etkili olmaya başladığını ve günbegün uygulama alanlarının, özellikle finans alanında, geliştirildiğine şahit olmaktayız. Blokzincir teknolojisinin toplumdaki sosyolojik etkileri hakkında kuşakları da içine alan bir çalışmanın literatürde ele alınmamıştır. Dolayısıyla mevcut çalışma, Türkiye'de de ses getirmeye başlayan finansal blokzincir uygulamalarının teknoloji sosyolojisine katkı sağlaması açısından ve konunun ülkemizde henüz ele alınmamış olması bakımından önem taşımaktadır.

Literatür taramasının ışığında hipotezim aşağıdaki gibidir;

H_1: Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.

4.3. Araştırmanın Varsayımları, Kapsam ve Sınırlılıkları

Araştırmanın veri kapsamı 27-28 Temmuz 2022 yılında İstanbul'da yapılan 'Blockchain Economy Istanbul Summit' adlı seminerle sınırlıdır. Seminere katılan katılımcıların ilgili anketi cevaplama sayısı 110'dur ancak geçerli sayı 100'dür. Dolayısıyla örneklem 100 kişi olarak sınırlandırılmıştır. Sınırlı sayıda faktörün araştırılması ve veri toplama aracı olan anketin belirli sayıda soruyla sınırlı olması bir diğer kısıtlılıktır. Örneklemi oluşturan katılımcı sayısında artış olduğunda sonucun değişebilme ihtimali mevcuttur. Buna ek olarak örneklemin düşüncelerinin araştırmanın uygulandığı zaman ile sınırlı olması da bir diğer kısıtlılıktır. Anketi cevaplayan katılımcıların sorulara içten ve samimi cevaplar verdiği, örneklemin evreni temsil yeterliliğine sahip olduğu, kullanılan istatiksel analizin araştırmanın amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma nicel yöntemlerden tarama modeli kullanılarak yapılmış keşifsel/betimsel nitelikte kesitsel bir çalışmadır. Sınırlandırılan problem, hazırlanan sorular, seçilen ölçme aracı, saptanan örneklem, toplanan veriler ile analizin yapılmasının ardından açıklanıp yorumlanması ve önerilerin verilmesi aşamalarından oluşmaktadır.

4.5. Araştırmanın Evreni, Örneklem Seçimi ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın evrenini ve veri toplama aşamasındaki saha çalışma alanını iş dünyasının ve finans sektörünün girişimci ruhlu katılımcılarının buluştuğu farklı kuşakları içerisinde barındıran 27-28 Temmuz 2022 tarihinde İstanbul'da yapılan 'Blokzincir Ekonomi İstanbul Zirvesi' seminerinin katılımcıları oluşturmaktadır. İstanbul'daki Hilton Bomonti Hotel'de gerçekleşen 'Blokzincir Ekonomi İstanbul Zirvesi' profesyoneller ve meraklıları için en üst düzey ağ oluşturma fırsatı yaratmayı hedeflemekte olan bir seminerdir ve dünyanın en büyük blokzincir ekonomi konferanslarından biridir. Londra, Dubai ve İstanbul olarak belirlenen seminer konumlarının İstanbul ayağı araştırmanın evreni olarak seçilmiştir.

Araştırmanın örneklemini, evren içerisinden tesadüfi yolla seçilen farklı kuşaklara mensup dijitalleşme ve blokzincirle bağlantılı 100 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılarla seminer ortamında bizzat tanışılmış, çalışmadan bahsedilmiş ve anketi doldurarak fikirlerini paylaşmaları rica edilmiştir. Buna ek olarak kabul eden katılımcılara Google Drive ofis araçları paketinde bulunan Google Forms ile hazırlanan online anket, mail yoluyla link olarak gönderilmiş ve cevaplamaları istenmiştir. Kabul eden diğer katılımcılar yazılı anketi seminer ortamında cevaplamışlardır.

İş dünyasındaki farklı kuşakların dijital teknolojilere yönelik algılarını anlamaya yönelik veri toplama araçlarından anket tekniği kullanılmıştır. Anket tekniğinde, araştırmanın konusuna ve amacına uygun olarak hazırlanmış maddeler katılımı kabul eden kişilerce cevaplanmaktadır.

Araştırmada tarafımca hazırlanan *'Dijitalleşmenin ve Teknolojik Gelişmelerin Çalışma Hayatı Mensuplarına Etkilerine Yönelik Anket Formu'* kullanılmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların cinsiyeti, doğum yılı, öğrenim durumu, çalıştığı kurum ve mesleki tecrübe süresi olmak üzere sosyo-demografik bilgilerini almaya yönelik 5 soru sorulmuştur. İkinci bölümde dijital tabanlı teknolojilerin çalışma hayatına etkileri ile ilgili bir dizi ifadenin bulunduğu anket formu bulunmaktadır. Anket beşli likert tipinde hazırlanmış olup 30 maddeden oluşmaktadır. Anket soruları işbu tezin ek bölümünde bulunmaktadır.

Dijitalleşmenin ve Teknolojik Gelişmelerin Çalışma Hayatı Mensuplarına Etkilerine Yönelik Anket Formunda yer alan maddeler ile kuşak grupları arasında Ki-Kare analizi yapılmıştır.

4.6. Veri Analizinde Kullanılan İstatiksel Teknikler

Araştırmada kullanılan verilerin analizi için SPSS istatistik programı kullanılmıştır. Araştırmaya katılan kuşakların grup içi dağılım özellikleri frekans ve yüzdelik tablo ile belirtilmiştir. Ortalama oranlarının kuşaklar arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için istatiksel modellerinden Ki-Kare analizi uygulanmıştır. Analizin bağımlı değişkenleri ifadelere verilen yanıtların genel ortalamasıdır, bağımsız değişkenler Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması Kuşağı, X Kuşağı, Y Kuşağı ve Z Kuşağını içeren kuşaklar grubudur. Araştırmada Sessiz Kuşak ve Bebek Patlaması Kuşağı 'Yaşlı Kuşak' başlığı altında birleştirilerek incelenmiştir. Yaş aralığının farklı olmasının dijital tabanlı teknolojilere hazır olup kabul edip etmeme ve güven algısını değiştirip değiştirmediğine bakılarak hipotez analizi yapılmıştır. Gruplar arası varyanslara bağlı olan işlemleri analiz etmek için istatiksel modellerden Anova (Varyans Analizi) uygulanmıştır. Uygulanan analiz testlerinde anlamlılık düzeyi a =0,05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Çalışmanın bu bölümünde araştırmadan elde edilen bulguların istatistiki analiz değerlendirmesi yapılarak ortaya çıkan temalar çerçevesinde elde edilen bulgulara yer verilmektedir. İlk olarak bulguların analizinde katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin frekans ve yüzdelik analizinin yer aldığı sonuçlara yer verilmiştir. Ardından anket formunda yer alan maddelere verilen cevaplara ilişkin analiz sonuçları değerlendirilmektedir.

Çalışmada gruplar arası varyanslara bağlı olan işlemleri analiz etmek için kullanılan istatiksel modellerden biri olan Anova (Varyans Analizi) uygulanmıştır. Ayrıca kuşak grupları arasında fark olup olmadığının tespiti için Ki-Kare analizi yapılmıştır. Katılımcıların kuşak farklılıklarıyla ölçek ifadelerine verdikleri yanıtların anlamlı şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek hedeflenmiştir. Elde edilen ortalamanın p=,00 olması sebebiyle H_0 reddedilmiştir ve Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklar arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

5.1. Katılımcıların Demografik Değişkenlerine İlişkin Bulgular

Tablo 3. Katılımcıların Eğitim Durumu Dağılımı (Yüzdelik)

Okul Kategorisi	n	%	Geçerli %	Yığılmalı %
Lise	7	7,0	7,0	7,0
Yüksek Okul	8	8,0	8,0	15,0
Lisans	57	57,0	57,0	72,0
Lisansüstü	24	24,0	24,0	96,0
Doktora	4	4,0	4,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların öğrenim durumlarının dağılımı incelendiğinde, katılımcıların %7'sinin lise, %8'inin yüksek okul, %57'sinin lisans mezunu, %24'ünün lisansüstü ve %4'ünün doktora derecesine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Kuşak Kategorileri ile Eğitim Durumu Arası İlişki Ki-Kare Analizi

Eğitim Durumu	Sessiz & BB Kuşağı %	X Kuşağı %	Y Kuşağı %	Z Kuşağı %	Toplam %	X^2	p
Lise	20	4,2	5,8	10,5	7	17,502	0,13
Yüksek Okul	20	16,7	-	15,8	8		
Lisans	60	41,7	61,5	63,2	57		
Lisansüstü	-	29,2	28,8	10,5	24		
Doktora	-	8,3	3,8	-	4		
Toplam (n)	5	24	52	19	100		

Yapılan analiz sonucunda; kuşak (yaş) kategorileri ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir ($X^{2=}17,502$; $p>.05$).

Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

	f	%	Geçerli %	Yığılmalı %
Kadın	44	44,0	44,0	44,0
Erkek	56	56,0	56,0	100,0
Toplam	100	100,0	100,00	

Araştırmaya katılan 100 katılımcının cinsiyet dağılımı incelendiğinde anketi cevaplayanların %44'ünün kadın, %56'sının erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Kuşak Kategorileri ile Cinsiyet İlişkisi Ki-Kare Analizi

Cinsiyet	Sessiz & BB Kuşağı	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı	Toplam	X^2	p
Kadın %	100	62,5	36,5	26,3	44	3,284	,00
Erkek %	-	37,5	63,5	73,7	56		
Toplam (n)	5	24	52	19	100		

Yapılan analiz sonucunda; kuşak (yaş) kategorileri ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır ($X^{2=}$13,284; p<.05) / (r=,348; p=,000).

Katılımcıların kuşaklara göre cinsiyet durumlarını incelediğimizde; Sessiz Kuşak ile Bebek Patlaması Kuşak mensuplarının hepsinin kadın olduğu görülmektedir. X Kuşağının %62,5 oranı kadın %37,5 oranı erkektir. Y Kuşağının %63,5 oranı erkek, %36,5 oranı kadındır. Z Kuşağının %73,7 oranı erkek, %26,3 oranı kadındır.

5.2. Anket Formuna Verilen Cevapların Analiz Sonuçları

Kuşakların, Dijitalleşmenin ve Teknolojik Gelişmelerin Çalışma Hayatı Mensuplarına Etkilerine Yönelik Anket formunda yer alan ifadelere ilişkin cevapları Ki-Kare analizi aracılığıyla incelenmiştir. Ankette yer alan 30 ifadenin arasından seçilenlerin analizleri verilecek olup Tablo 7'de ankete verilen cevapların genel frekansları gösterilmiştir.

Tablo 7. Anket Frekansları

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Yeni teknolojileri yakından takip ederim.	-	%1	%17	%50	%32
2.Dijital tabanlı teknolojilerin sağlayacağı dijitalleşmeye ve teknolojik gelişmelere kendimi haz hissediyorum.	-	2,0	25,0	44,0	29,0
3.Dijitalleşmenin daha fazla iş yükünü hafifleteceğini düşünüyorum.	-	%2	%16	%44	%38
4.Günlük alışverişlerimde kredi kartı yerine kripto para kullanmaya hazırım.	%8	%30	%29	%16	%17
5.Dijital tabanlı teknolojilerin iş dünyasına yeni fırsatlar ve kariyer alanları sunacağını düşünüyorum.	%2	%1	%14	%38	%45
6.Dijitalleşmeyi ve teknolojik gelişmeleri desteklerim.	-	-	%6	%54	%40
7.Dijital tabanlı teknolojiler ile birlikte zaman tüketen süreçlerin hızlı ve seri iş süreçlerine dönüşeceğini düşünüyorum.	%1	%1	%13	%51	%34
8.Dijital kitap, kontrat, bilet gibi kavramlara alışamadım.	%34	%40	%17	%8	%1
9.Dijitalleşme ve teknoloji haberleri dikkatimi çekmez.	%45	%42	%11	%2	-
10.Dijital tabanlı teknolojilerin yayılmasıyla iş dünyasının değişime ve dönüşüme uğrayacağını düşünüyorum.	-	%1	%5	%48	%46
11.Dijitalleşme ve teknolojik gelişmelere kolaylıkla uyum sağlayabilirim.	-	%2	%18	%50	%30
12.Dijital tabanlı teknolojinin yayılması neticesinde işsiz kalacağımı düşünüyorum.	%38	%45	%14	%3	-
13.Dijital tabanlı teknolojiye uyum sağlayabilecek yeterli eğitim ve donanıma sahip değilim.	%20	%44	%32	%4	-
14.Teknoloji ve dijitalleşmeye uyum sağlamayan meslek mensuplarının rekabette geride kalacağını düşünüyorum.	-	%2	%16	%38	%44
15.Dijital tabanlı teknolojilerin yayılması psikolojimi olumsuz etkilemektedir.	%2	%1	%17	%51	%29
16.Ulusal yapılar ve politik çıkarlar dijital tabanlı teknolojiler ile birlikte ortaya çıkabilecek faydaları engelleyebilir.	%2	%16	%39	%31	%12
17.Dijital tabanlı teknolojiler sayesinde elde edilen her türlü verinin güvenli bir şeklide saklanacağını düşünüyorum.	%8	%27	%40	%18	%7
18.Geleneksel yöntemlerle verileri kayıt etmenin güvenli bir yöntem olduğunu düşünüyorum.	%3	%11	%28	%45	%13

19.Dijital tabanlı teknolojilerin daha güvenli bir dünya yaratacağına inanıyorum.	%5	%9	%55	%24	%7
20.Devlet gibi merkezi bir otorite kontrolü olmaksızın güvenli ticaretin yapılabileceğini düşünüyorum.	%6	%24	%39	%20	%11
21.Güvenli bir ortamın sağlanması için merkezi bir otoritenin veya devlet güvencesinin şart olduğunu düşünüyorum.	%9	%24	%20	%37	%10
22.Kuralların baştan belirlenmesiyle (mutabakat yapısı) işlerin güvenle hızlanabileceğini düşünüyorum.	-	%2	%19	%60	%19
23.Bilginin güvenliği ve gizliliği her geçen gün daha da önemli olmaktadır.	-	%1	%1	%36	%62
24.Teknolojik altyapının merkezi bir sunucuya bağlı olmaması beni endişelendirir.	%7	%24	%39	%23	%7
25.Dijitalleşme sonucu başıma gelebilecekleri ön görememek beni korkutur.	%4	%20	%41	%28	%7
26.Dijital tabanlı teknolojilerin 'tehlike ve risk' kavramlarını ortadan kaldıracağına inanıyorum.	%8	%37	%45	%10	-
27.Dijital tabanlı teknolojiler ölçülmesi kolay riskler taşımaktadır.	%5	%23	%46	%23	%3
28.Sistemin tamamen kodlanmış makineler aracılığıyla işlemesi bana güven verir.	%5	%13	%51	%24	%7
29.Merkezi olmayan bir platformda kanuni otoritelerin nasıl bir denetim yapacağını bilmemek güvenimi sarsmaktadır.	%6	%13	%39	%32	%10
30.Dijital tabanlı teknolojiler ışığında; iş ve sosyal hayatı A'dan Z'ye yeniden inşa ederek geleceğe hazırlayacak yeni bir modeli desteklerim.	-	%2	%41	%38	%19

Tablo 8. Soru 1 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi

Soru 1: '*Yeni teknolojileri yakından takip ederim.'*								
	Sessiz & BB Kuşağı %	X Kuşağı %	Y Kuşağı %	Z Kuşağı %	Toplam %	X^2	p	M
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-	-	-	-	18,560	,02	4,13
Katılmıyorum	-	-	1,9	-	%1			
Kısmen Katılıyorum	80	4,2	15,4	21,1	%17			
Katılıyorum	20	54,2	51,9	47,4	%50			
Kesinlikle Katılıyorum	-	41,7	30,8	31,6	%32			
Toplam	5	24	52	19	100			

Yapılan analiz sonucunda; *Soru 1* ile *Kuşaklar* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^{2=}$18,560; p<.05) / (r=,301; p=,053). Bu ilişki *'Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.'* hipotezini desteklemektedir.

Tablo 9. Soru 2 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi

Soru 2: '*Dijital tabanlı teknolojilerin sağlayacağı dijitalleşmeye ve teknolojik gelişmelere kendimi hazır hissediyorum.'*								
	Sessiz & BB Kuşağı %	X Kuşağı %	Y Kuşağı %	Z Kuşağı %	Toplam %	X^2	p	M
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-	-	-	-	18,514	,03	4,00
Katılmıyorum	-	-	1,9	-	%1			
Kısmen Katılıyorum	80	4,2	15,4	21,1	%17			
Katılıyorum	20	54,2	51,9	47,4	%50			
Kesinlikle Katılıyorum	-	41,7	30,8	31,6	%32			
Toplam	5	24	52	19	100			

Yapılan analiz sonucunda; *Soru 2* ile *Kuşaklar* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (X^2=18,514; p<.05) / (r=,261 ; p=,004). Bu ilişki *'Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.'* hipotezini desteklemektedir.

Tablo 10. Soru 4 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi

Soru 4: '*Günlük alışverişlerimde kredi kartı yerine kripto para kullanmaya hazırım.'*								
	Sessiz & BB Kuşağı %	X Kuşağı %	Y Kuşağı %	Z Kuşağı %	Toplam %	X^2	p	M
Kesinlikle Katılmıyorum	40	8,3	7,7	-	%8	25,003	,01	3,04
Katılmıyorum	40	37,5	23,1	36,8	%30			
Kısmen Katılıyorum	20	33,3	26,9	31,6	%29			
Katılıyorum	-	4,2	28,8	-	%16			
Kesinlikle Katılıyorum	-	16,7	13,5	31,6	%17			
Toplam	5	24	52	19	100			

Yapılan analiz sonucunda; *Soru 4* ile *Kuşaklar* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (X^2=25,003; p<.05) / (r=,229; p=,011). Bu ilişki *'Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.'* hipotezini desteklemektedir.

Tablo 11. Soru 7 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi

Soru 7: '*Dijital tabanlı teknolojiler ile birlikte zaman tüketen süreçlerin hızlı ve seri iş süreçlerine dönüşeceğini düşünüyorum.'*								
	Sessiz & BB Kuşağı %	X Kuşağı %	Y Kuşağı %	Z Kuşağı %	Toplam %	X^2	p	M
Kesinlikle Katılmıyorum	20	-	-	-	%1	33,868	,00	4,16
Katılmıyorum	-	-	1,9	-	%1			
Kısmen Katılıyorum	40	-	19,2	5,3	%13			
Katılıyorum	20	54,2	44,2	73,7	%51			
Kesinlikle Katılıyorum	20	45,8	34,6	21,1	%34			
Toplam	5	24	52	19	100			

Yapılan analiz sonucunda; *Soru 7* ile *Kuşaklar* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^{2=}33,868$; $p<.05$) / (r=,041; p=,344). Bu ilişki *'Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.'* hipotezini desteklemektedir.

Tablo 12. Soru 8 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi

Soru 8: *'Dijital kitap, kontrat, bilet gibi kavramlara alışamadım.'*								
	Sessiz & BB Kuşağı %	X Kuşağı %	Y Kuşağı %	Z Kuşağı %	Toplam %	X^2	p	M
Kesinlikle Katılmıyorum	-	33,3	32,7	47,4	%34	36,101	,00	2,02
Katılmıyorum	-	33,3	50	31,6	%40			
Kısmen Katılıyorum	40	20,8	13,5	15,8	%17			
Katılıyorum	40	12,5	3,8	5,3	%8			
Kesinlikle Katılıyorum	20	-	-	-	%1			
Toplam	5	24	52	19	100			

Yapılan analiz sonucunda; *Soru 8* ile *Kuşaklar* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^{2=}$36,101; p<.05) / (r=-,330; p=,000). Bu ilişki *'Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.'* hipotezini desteklemektedir.

Tablo 13. Soru 9 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi

Soru 9: *'Dijitalleşme ve teknoloji haberleri dikkatimi çekmez.'*								
	Sessiz & BB Kuşağı %	X Kuşağı %	Y Kuşağı %	Z Kuşağı %	Toplam %	X^2	p	M
Kesinlikle Katılmıyorum	-	45,8	46,2	52,6	%45	47,605	,00	1,7
Katılmıyorum	20	37,5	48,1	36,8	%42			
Kısmen Katılıyorum	40	16,7	5,8	10,5	%11			
Katılıyorum	40	-	-	-	%2			
Kesinlikle Katılıyorum	-	-	-	-	-			
Toplam	5	24	52	19	100			

Yapılan analiz sonucunda; *Soru 9* ile *Kuşaklar* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($X^{2=}$46,605; p<.05) / (r=-,303; p=,001). Bu ilişki *'Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.'* hipotezini desteklemektedir.

Tablo 14. Soru 11 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi

Soru 11: *'Dijitalleşme ve teknolojik gelişmelere kolaylıkla uyum sağlayabilirim.'*								
	Sessiz & BB Kuşağı %	X Kuşağı %	Y Kuşağı %	Z Kuşağı %	Toplam %	X^2	p	M
Kesinlikle Katılmıyorum	-	-	-	-	-	45,642	,00	4,08
Katılmıyorum	40	-	-	-	%2			
Kısmen Katılıyorum	40	25	11,5	21,1	%18			
Katılıyorum	20	41,7	59,6	42,1	%50			
Kesinlikle Katılıyorum	-	33,3	28,8	36,8	%30			
Toplam	5	24	52	19	100			

Yapılan analiz sonucunda; *Soru 11* ile *Kuşaklar* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (X^2=45,642; p<.05) / (r=,245; p=,007). Bu ilişki *'Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.'* hipotezini desteklemektedir.

Tablo 15. Soru 13 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi

Soru 13: '*Dijital tabanlı teknolojilere uyum sağlayabilecek yeterli eğitim ve donanıma sahip değilim.'*								
	Sessiz & BB Kuşağı %	X Kuşağı %	Y Kuşağı %	Z Kuşağı %	Toplam %	X^2	p	M
Kesinlikle Katılmıyorum	-	16,7	17,3	36,8	%20	26,764	,00	2,20
Katılmıyorum	40	41,7	53,8	21,1	%44			
Kısmen Katılıyorum	20	41,7	26,9	36,8	%32			
Katılıyorum	40	-	1,9	5,3	%4			
Kesinlikle Katılıyorum	-	-	-	-	-			
Toplam	5	24	52	19	100			

Yapılan analiz sonucunda; *Soru 13* ile *Kuşaklar* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (X^2=26,764; p<.05) / (r=-,176; p=,040). Bu ilişki *'Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.'* hipotezini desteklemektedir.

Tablo 16. Soru 15 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi

Soru 15: '*Dijital tabanlı teknolojilerin yayılması psikolojimi olumsuz etkilemektedir.'*								
	Sessiz & BB Kuşağı %	X Kuşağı %	Y Kuşağı %	Z Kuşağı %	Toplam %	X^2	p	M
Kesinlikle Katılmıyorum	-	4,2	-	5,3	%2	28,020	,00	4,04
Katılmıyorum	20	-	-	-	%1			
Kısmen Katılıyorum	20	12,5	21,2	10,5	%17			
Katılıyorum	60	50	44,2	68,4	%51			
Kesinlikle Katılıyorum	-	33,3	34,6	15,8	%29			
Toplam	5	24	52	19	100			

Yapılan analiz sonucunda; *Soru 15* ile *Kuşaklar* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (X^2=28,020; p<.05) / (r=-,041; p=,345). Bu ilişki *'Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.'* hipotezini desteklemektedir.

Tablo 17. Soru 18 ve Kuşaklar Ki-Kare Analizi

Soru 18: '*Geleneksel yöntemlerle verileri kayıt etmenin güvenli bir yöntem olduğunu düşünüyorum.'*								
	Sessiz & BB Kuşağı %	X Kuşağı %	Y Kuşağı %	Z Kuşağı %	Toplam %	X^2	p	M
Kesinlikle Katılmıyorum	20	-	-	10,5	%3	23,362	,02	3,54
Katılmıyorum	-	16,7	5,8	21,1	%11			
Kısmen Katılıyorum	40	25	26,9	31,6	%28			
Katılıyorum	40	33,3	57,7	26,3	%45			
Kesinlikle Katılıyorum	-	25	9,6	10,5	%13			
Toplam (n)	5	24	52	19	100			

Yapılan analiz sonucunda; *Soru 18* ile *Kuşaklar* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür (X^2=23,362; p<.05) / (r=-,093; p=,179). Bu ilişki *'Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.'* hipotezini desteklemektedir.

Tablo 18. Anlamlı Farklılık Olmayan Soruların Ki-Kare Analizi

SORULAR		X^2	p
Soru 3	Dijitalleşmenin daha fazla iş yükünü hafifleteceğini düşünüyorum.	11,742	0,22
Soru 5	Dijital tabanlı teknolojilerin iş dünyasına yeni fırsatlar ve kariyer alanları sunacağını düşünüyorum.	17,985	0,11
Soru 6	Dijitalleşmeyi ve teknolojik gelişmeleri desteklerim.	10,945	0,09
Soru 10	Dijital tabanlı teknolojilerin yayılmasıyla iş dünyasının değişime ve dönüşüme uğrayacağını düşünüyorum.	7,587	0,57
Soru 12	Dijital tabanlı teknolojilerin yayılması neticesinde işsiz kalacağımı düşünüyorum.	5,956	0,74
Soru 14	Teknoloji ve dijitalleşmeye uyum sağlamayan meslek mensuplarının rekabette geride kalacağını düşünüyorum	10,559	0,30
Soru 16	Ulusal yapılar ve politik çıkarlar dijital tabanlı teknolojiler ile birlikte ortaya çıkabilecek faydaları engelleyebilir.	6,744	0,87
Soru 17	Dijital tabanlı teknolojiler sayesinde elde edilen her türlü verinin güvenli bir şeklide saklanacağını düşünüyorum.	14,848	0,25
Soru 19	Dijital tabanlı teknolojilerin daha güvenli bir dünya yaratacağına inanıyorum.	15,084	0,23
Soru 20	Devlet gibi merkezi bir otorite kontrolü olmaksızın güvenli ticaretin yapılabileceğini düşünüyorum.	12,170	0,43
Soru 21	Güvenli bir ortamın sağlanması için merkezi bir otoritenin veya devlet güvencesinin şart olduğunu düşünüyorum.	9,161	0,68
Soru 22	Kuralların baştan belirlenmesiyle (mutabakat yapısı) işlerin güvenle hızlanabileceğini düşünüyorum.	4,035	0,90
Soru 23	Bilginin güvenliği ve gizliliği her geçen gün daha da önemli olmaktadır.	9,739	0,37
Soru 24	Teknolojik altyapının merkezi bir sunucuya bağlı olmaması beni endişelendirir.	12,576	0,40
Soru 25	Dijitalleşme sonucu başıma gelebilecekleri ön görememek beni korkutur.	11,972	0,44
Soru 26	Dijital tabanlı teknolojilerin 'tehlike ve risk' kavramlarını ortadan kaldıracağına inanıyorum.	5,269	0,81

Soru 27	Dijital tabanlı teknolojiler ölçülmesi kolay riskler taşımaktadır.	6,522	0,88
Soru 28	Sistemin tamamen kodlanmış makineler aracılığıyla işlemesi bana güven verir.	10,442	0,57
Soru 29	Merkezi olmayan bir platformda kanuni otoritelerin nasıl bir denetim yapacağını bilmemek güvenimi sarsmaktadır	15,394	0,22
Soru 30	Dijital tabanlı teknolojiler ışığında; iş ve sosyal hayatı A'dan Z'ye yeniden inşa ederek geleceğe hazırlayacak yeni bir modeli desteklerim.	6,669	0,67

Yapılan analiz sonucunda; yukarıdaki sorular ile kuşaklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p>.05$). Bu sebeple ayrıntılı analiz yapılmamış liste halinde analiz değerleri verilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada dijital tabanlı teknolojilerin kuşaklarca kabulüyle ilgili fikir sahibi olmak için keşifsel bir araştırma yapılmıştır. Yeni geliştirilen ve adaptosyonu sağlanmaya çalışılan bir alanla ilgili iş dünyasındaki farklı kuşakların fikirlerini keşfetmek için temel oluşturması hedeflenmiştir.

İstanbul ilinde 'Blokzincir Ekonomi İstanbul Zirvesi' seminerinin katılımcıları örnekleminde gerçekleşen bu çalışmadan elde edilen sonuçların değerlendirmesi şu şekildedir:

Araştırmanın literatür kısmında belirtildiği gibi yaşadığımız dönemde teknolojik gelişmeler neredeyse on yıllık süreçlerde bir önceki teknolojiyi eskitecek kadar hızlı bir şekilde değişmektedir ve teknolojinin geliştirilmesi toplumsal yapıda da bazı değişimlere sebebiyet vermektedir. Geliştirilen teknolojinin veya mühendisliğin toplumun ve toplumun kurumlarının üzerinde etkisi olup hem teknolojinin hem de toplumun birbiri üzerinde karşılıklı etkisi mevcuttur. Bu etki sonucunda toplumsal kurumlar bazı işleyişlerinde yeniliğe gitmekte ve bu işleyişler de toplumun alt kurumlarınca kabul görüldükçe belirli bir süre içerisinde toplumda yayılmaktadır. Toplumsal yapıdaki bu değişimlerin izdüşümlerini ise insan grupları/kuşaklar üzerinden okuyabilmekteyiz. İçinde yaşanılan dönemin sosyal, politik, ekonomik ve kültürel katkıları ile büyüyen kuşaklar her türlü yeniliğin hem kullanıcısı hem de taşıyıcısı konumunda oldukları için toplumdaki yerleri büyük önem kaplamaktadır. Toplumun onaylamadığı ve kabul etmediği yenilikler geleceğe taşınmayarak tarihin tozlu sayfalarına gömülmektedir.

Bu tezde iş dünyasındaki farklı kuşakların Blokzincir teknolojisini kabul etme ve benimsemesiyle ilgili ne düşündüklerini anlayabilme hedeflenmiştir. Yapılan anketin verilerinden yola çıkarak yaşlı kuşak ile genç kuşağın birbirinden farklı düşündüğünü görmekteyiz. Özellikle dijital tabanlı teknolojilerin ekonomik getirilerinden biri olan kripto para veya dijital para kullanımı, günlük yaşamımızda pek çok alanda karşılaştığımız dijital kitap, kontrat, bilet gibi kavramlara alışma konularında net farklılıklar bulunmaktadır. Dijital tabanlı teknolojilere uyum gösterebilecek eğitime sahip olduğunu düşünmede de genç kuşak

ile yaşlı kuşak arasında farklılık olduğunu görmekteyiz. Genç kuşağın yeni dijital teknolojilere daha ilgili, meraklı olduğunu ve aldığı eğitimi yeterli bulduğunu anlamaktayız.

Kuşaksal algı farklarını Parsons'un İşlevselciliğine göre değerlendirdiğimizde bir sistemin içinde farklı düşünen ve inananların varlığının sistem için bir tehdit oluşturmadığını aksine farklılıklara karşı belirli bir seviyede esnek olunmasının sistemi güçlendirdiğini bilmekteyiz. Parsons'a göre toplumun bazı faktörler etkisiyle yaklaşık 20 yılda bir değiştiğini, gelişen olaylar sonucunda toplumun düzen ihtiyacının artması veya azalmasına göre toplumun yeni bir faza girdiğini de bilmekteyiz. Araştırmada Strauss ve Howe'ın da Parsons'tan ilham alarak betimlediği kuşak arketiplerini günümüz isimlendirmeleri ile dijital teknolojilere verdikleri tepkilere göre analizi yapılmış ve literatürde belirtildiği gibi sosyal olaylara, teknolojik gelişmelere ve akran ilişkilerine verdikleri tepkilere göre de kuşak döngülerinin sınıflandırılmasının tasviri yapılmış bulunmaktadır. İşlevselcilik'te bahsedilen toplumsal olarak kabul gören değerlerin ve davranış kalıplarının gençlik tarafından içselleştirildiğini de görmüş bulunmaktayız. Toplumsal olarak kabul görmüş değerler, yenilikler, davranış modelleri veya çalışma şekilleri yeni gelen kuşağın içsel değer yargılarını oluşturmaya başlayarak bireylerin duygu ve düşünce dünyalarını şekillendirmekte ve zamanla onların kendi değerleri haline gelmektedir. Bu sebeple bir toplumda birbirinden farklı değer yargılarını içselleştirmiş kuşaklar yaşamaktadır. Parsons kişilik yapısının gelişiminin toplumsal yapıya bağlı olduğunu ve genç kuşağın geliştirdiği ilişki şekillerinin toplumda mutlaka bir karşılığı olduğunu söylemektedir. Araştırmada bunun karşılığını Blokzincir teknolojisinin genç kuşak tarafından kabul edilip yaşlı kuşak tarafından merak ve ilgi bakımından daha mesafeli karşılandığını görerek anlamaktayız.

İlk olarak demografik özellikler ile kuşaklararası ilişkiler incelenmiş elde edilen bulgular doğrultusunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Uygulanan araştırmada kuşaklar ile eğitim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir ($p=0,13>.05$) (bkz. Tablo 4). Bu sonuç doğrultusunda Genç Kuşağı kendi içinde incelersek üniversite öğreniminin Y Kuşağından Z Kuşağına doğru yükseldiği ancak yüksek lisans ve doktora gibi uzun süren eğitimlerde Y Kuşağının kuşaklar arasındaki en yüksek seviyede okumuş kuşak olduğu görülmektedir. Z Kuşağından en yüksek oranda üniversite mezunu çıkması ancak yüksek lisans ve doktora gibi uzun süren eğitimlerin oranlarının az olmasını en yaşlı Z Kuşağı mensubunun 27 yaşında olmasına bağlanmıştır. Zaman ilerledikçe Z Kuşağı için durumun değişebileceği göz önünde

bulundurulmalıdır. X ve Z Kuşağının (iki yıllık) meslek yüksek okullarına Y Kuşağına nazaran daha çok gittiği ve önlisans eğitimine odaklandığı da anlaşılmaktadır.

Kuşaklar ile cinsiyet arasındaki ilişkiye odaklandığımızda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p=,00<.05) (bkz. Tablo 6). Anlamlı ilişkinin gücüne ve yönüne bakılmak amacıyla yapılan korelasyon analizine göre, ilişkinin pozitif yönlü ve orta güce sahip olduğu tespit edilmiştir (p=,00<.05). Veriler ışığında Yaşlı Kuşağın dijital tabanlı teknolojilere olan ilgisinin kadınlar üzerinden olduğu sonucuna varılabilir. Ardından X Kuşağı kadın bireylerinin gelmesi sonucunda -günümüzde X Kuşağının en yaşlı üyesi 58 yaşındadır- dijital teknolojilere yaşlı ve orta yaşlı kadınların ilgisi olduğu söylenebilir. Dolayısıyla yaşlı kadınların yeniliklere ve gelişmelere daha açık olduğu sonucuna varılabilir. Genç Kuşağın verilerine göre ise dijital tabanlı teknolojilere genç erkeklerin ilgili olduğunu anlamaktayız.

Araştırmaya konu olan dijital teknolojilerin kuşaklarca algısı anket formunda yer alan ifadelere verilen cevaplardan istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisi olanlar tezin hipotezi doğrultusunda irdelenmiş elde edilen bulgular ayrıntılı bir şekilde yorumlanarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Bu doğrultuda Soru 1'e (bkz. Tablo 8) odaklanıldığında *'Yeni teknolojileri yakından takip ederim.'* ifadesi ile kuşaklar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p=,02<.05). Anlamlı ilişkinin gücüne ve yönüne bakılmak amacıyla yapılan korelasyon analizinde, ilişkinin pozitif yönlü ve orta güce sahip olduğu tespit edilmiştir. İfadeye verilen cevapların oranlarından X Kuşağının teknolojik gelişmeleri en yakından takip eden kuşak olduğunu ardından Y Kuşağının geldiği tespit edilmiştir. Yaşlı Kuşak teknolojik gelişmeleri takip etmediğini ancak ağırlıklı olarak kararsız kaldığını da belirtmiştir. Z Kuşağının ilgisinin az olmasının yaşlarının genç olup ilgilerinin hayatlarının başka noktalarında olmasına bağlanmıştır.

Soru 4'teki (bkz. Tablo 9) *'Alışverişlerimde kredi kartı yerine kripto para kullanmaya hazırım.'* ifadesi dijital para bilgisinin sorgulanmasını da içeren bir ifadedir ve katılımcıların 'kripto para' kavramını bildikleri kabul edilmiştir. İfade ile kuşaklar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p=,01<.05). Anlamlı ilişkinin gücüne ve yönüne bakılmak amacıyla yapılan korelasyon analizine göre, ilişkinin pozitif yönlü ve zayıf güce sahip olduğu tespit edilmiştir (p=,01<.05). Yaşlı Kuşak ve X Kuşağı ağırlıklı

olarak olumsuz cevap vermiştir. Genç Kuşaklardan biri olan Z Kuşağı hazır olmak ile hazır olamamak arasında bir yerlerde salınmaktadır. En hazır olan kuşak Y Kuşağıdır. Genç kuşaklardan Y ve Z Kuşakları hazır olsa da genel olarak tüm kuşaklarda karasızlık hâkim olduğu tespit edilmiştir. Kredi kartı da bir dijital bir uygulama olmasına rağmen *kripto* kelimesinin ve günlük hayata pratik uygulamasının olmayışının kararsızlık yarattığı düşünülmektedir. Verilere dayanarak varsayılan hipotezin doğrulandığı söylenebilir.

Soru 7'de (bkz. Tablo 10) *'Dijital tabanlı teknolojiler ile birlikte zaman tüketen süreçlerin hızlı ve seri iş süreçlerine dönüşeceğini düşünüyorum.*' ifadesi ile kuşaklar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p=,00<.05). Bu ifade geleceğe dair öngörü özelliği taşımaktadır. Genç Kuşaklardan olan Y ve Z Kuşakları dahi az miktarda kararsız iken X Kuşağı fire vermeksizin zaman tüketen süreçlerin hızlı süreçlere dönüşeceğini düşündüğünü ifade etmiştir. Keskin bir ümitlenme eğilimi olmadan sürecin normal gelişeceğini ifade etmeye çalışan neslin Y Kuşağı olduğu, şaşırtıcı keskinlikte zaman tüketen süreçlerin teknoloji sayesinde biteceğini düşünen neslin ise X Kuşağı olduğu tespit edilmiştir. Ortaya çıkan verilere göre hipotezin doğrulandığı söylenilebilir.

X Kuşağı (1980) mensubu bir katılımcının zaman tüketen süreçlerle ilgili paylaştığı görüşü şu şekildedir:

> *'Özellikle blokzincir teknolojisi siyasal seçimler ve şirketler için ürün dağıtım stok takibatında kolaylık sağlayacağını düşünüyorum.'*

Soru 8 (bkz. Tablo 11) mevcut günlük alışkanlıkları sorgulayan bir ifadedir. *'Dijital kitap, kontrat, bilet gibi kavramlara alışamadım.'* ifadesi ile kuşaklar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p=,00<.05). Anlamlı ilişkinin gücüne ve yönüne bakılmak amacıyla yapılan korelasyon analizine göre, ilişkinin negatif yönlü ve orta güce sahip olduğu tespit edilmiştir (p=,00<.05). İfadeye Genç Kuşağın büyük bir kısmı hayır alıştım cevabını verirken Yaşlı Kuşak alışamadığını vurgulamıştır. Burada alıştım cevabını verenlerin oranlarında Y Kuşağının zirvede olması ve teknoloji kuşağı olan Z Kuşağını geçmesi şaşırtıcıdır. Y Kuşağının karakteristik özellikleri arasında teknolojiye hayran olma ve kolay adapte olabilme yeteneğini burada tespit etmiş bulunmaktayız. Ortaya çıkan tabloya göre hipotezin de doğrulandığı anlaşılmaktadır.

Soru 9'daki (bkz. Tablo 12) *'Teknoloji haberleri dikkatimi çekmez.'* ifadesi ile kuşaklar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p=,00<.05). Anlamlı ilişkinin gücüne ve yönüne bakılmak amacıyla yapılan korelasyon analizine göre, ilişkinin negatif yönlü ve orta güce sahip olduğu tespit edilmiştir (p=,00<.05). Y Kuşağı teknoloji haberlerinin dikkatini çektiğini belirterek Z Kuşağının önüne geçip zirveye oturması şaşırtıcı olmuştur. Bununla birlikte, Genç Kuşak içerisindeki Z Kuşağı kararsızlığını da belirtmiş ve teknoloji haberlerinin dikkatlerini çekmediğini ifade etmiştir. Bu noktada Z Kuşağının en yaşlısının 27 yaşında olması sebebiyle ilgilerinin başka noktalarda gençlikle ilgili olduğu yorumu yapılabilir. Yaşlı Kuşak ise büyük oranda ya dikkatini çekmediğini ya da karasız kaldığını belirtmiştir. Dolayısıyla öne sürülen hipotezin doğrulandığını söyleyebiliriz.

Soru 11 (bkz. Tablo 13) ile belirtilen ifade bu araştırmanın da yapılmasına ilham olan sorulardan biridir. Teknolojiye hangi kuşağın uyumlanıp hangisinin uyumlanamayacağı bilmek önemlidir. '*Dijitalleşme ve teknolojik gelişmelere kolaylıkla uyum sağlayabilirim.*' ifadesi ile kuşaklar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p=,00<.05). Anlamlı ilişkinin gücünü ve yönünü anlamak amacıyla yapılan korelasyon analizine göre, ilişkinin pozitif yönlü ve zayıf güce sahip olduğu tespit edilmiştir (p=,00<.05). Uyum sağlama konusunda Y Kuşağının zirvede olduğunu, Z kuşağının ikinci en uyumlu kuşak olduğunu ve ardından Z Kuşağına çok yakın oranlarda X Kuşağının geldiği tespit edilmiştir. Yaşlı Kuşağın ise uyumlanmamak ile karasız kalmak arasında gidip geldiğini görmekteyiz. Sonuç olarak Y Kuşağının diğer kuşaklara nazaran teknolojik gelişmelere en uyum sağlayabilecek grup olduğu Yaşlı Kuşağın en az uyum gösterebilecek grup olduğunu görmekteyiz. Y Kuşağının geçiş nesli olması, karakterinde uyum sağlamaya çalışma özelliğinin olmasından dolayı bu sonuç şaşırtıcı olmamıştır. Ortaya çıkan veriler doğrultusunda hipotez doğrulanmıştır.

Soru 13'te (bkz. Tablo 14) *'Dijital tabanlı teknolojilere uyum sağlayabilecek yeterli eğitim ve donanıma sahip değilim.'* ifadesi kişisel özgüveni sorgulatan bir ifadedir. İfade ile kuşaklar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p=,00<.05). Y Kuşağı zirvedeki yerini korurken ardından gelen X Kuşağı da kendini yeterli bulduğunu belirtmiştir. Z Kuşağının kendine daha az güvendiğini ve daha az yeterli bulduğunu görmek iş deneyimlerinin çok az olmasına bağlanabilir. En hazır ve özgüvenli kuşağın Y Kuşağı

olduğunu en az hazır olanın ise Yaşlı Kuşağın olduğunu tespit etmekteyiz. Verilere göre ortaya çıkan sonuca göre öne sürülen hipotezin doğrulandığını söyleyebiliriz.

Y Kuşağı (1990) mensubu bir katılımcının paylaştığı düşünceden de yola çıkarak Y Kuşağının eğitimli ve donanımlı olma konularında hassas olduğunu anlamaktayız.

'Devlet ve otorite kavramlarının merkeziyetsiz oluşuma ters olduğunu düşünüyorum ancak şu andaki eğitim ve bilgi seviyesi bunu komple özümseyecek bir süreçte değil. Hızlı entegre olma çabaları bazı noksanlıkları doğurabilir. Finansal okuryazarlık kavramını oturtamamışken teknoloji okuryazarlığı vb. eğitimlerinin kapsamlı ve sonuca yönelik artırılması gerektiğine inanıyorum.'

Soru 15'te (bkz. Tablo 15) *'Dijital tabanlı teknolojilerin yayılması psikolojimi olumsuz etkilemektedir.'* ifadesi ile kuşaklar arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (p=,00<.05). Genel olarak genç ve yaşlı olmak üzere tüm kuşaklar teknolojinin yayılmasının psikolojileri üzerinde olumsuz bir etki bıraktığını belirtmiştir. Genç Kuşaktan Z ve X Kuşakları dijital teknolojilerin yayılmasının psikolojilerini bozduğunu belirtirken önceki tablolarda gördüğümüz Y Kuşağı liderliğinin burada kendini sonlara bıraktığını görmekteyiz hatta Y Kuşağı ve Yaşlı Kuşak eşit oranda kararsız kaldıklarını belirterek nispeten daha az etkilendiklerini belirtmektedir. Verilere dayanarak hipotezin doğrulandığını söyleyebiliriz.

Y Kuşağı (1982) mensubu iki katılımcının paylaştığı düşünceler doğrultusunda psikolojiyi bozan durumlarla ilgili fikir sahibi olmamıza yardımcı olabilir:

'Teknolojinin gelişmesi ve dijitalleşme günümüz şartlarında çok önemlidir ama bir insan zihnini asla görmezden gelmemek lazım. İnsan beyninin ürettiği fikirleri üretmesi kısıtlı olacağından tamamen makineleşme olmayacağını düşünüyorum ancak insan emeğinden faydalanma büyük ölçüde azalacağı için işsizlik de beraberinde artacaktır.'

'Dijitalleşmenin işletme veya yönetim yapılarında (devlet-hukuk) denetleme ve yönlendirme kısmında değil, performans ve süreç hızlandırma kısmında geliştirilmesi kanaatini taşıyorum. Aksi durumda, hukuk, yönetim ve yargıdaki karar mekanizmalarından insani vicdan faktörü asla yok sayılmamalı ve makina otomasyonuna bırakılmamalı.'

Soru 18'i değerlendirmek gerekirse, Soru 18'de (bkz. Tablo 16) *'Geleneksel yöntemlerle verileri kayıt etmenin güvenli bir yöntem olduğunu düşünüyorum.'* ifadesinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p=,02<.05). Z Kuşağı dahil bütün kuşakların geleneksel yöntemlerle veri kaydını büyük ölçüde güvenli bulduğunu ifade etmeleri önemlidir. Y ve X Kuşakları geleneksel yöntemlere en sıcak sıcak bakan Genç Kuşaklar olmuşlardır. Yaşlı Kuşağın da geleneksel yöntemlerle veri kaydını güvenilir bulduğunu ancak kararsızların var oluşunun kesin bir reddedişi engellediğini görmekteyiz. Z Kuşağında kararsız kalanlar kadar katılmayanların bulunması şaşırtıcı olmuştur. Dolayısıyla hiçbir neslin zihninde keskin bir netliğe ulaşılamadığını görmekteyiz.

Sonuç olarak, *'Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklarca farklılıklar vardır.'* varsayımı doğrulanmış olmaktadır. Verilere bakılarak kuşakların başta Blokzincir teknolojisi olmak üzere dijital teknolojilere bakış açılarının kuşakların karakteristik özelliklerinden çok da uzağa düşmediği, kabul etme hususlarında kuşaklar arasında farklılıklar olduğu ancak Blokzincire güvenmek konusunda kuşaklar arasında Blokzincirin veya dijital teknolojilerin işleyişiyle ilgili temel teknik bilgi eksikliğinden kaynaklı belirgin farklar olmadığı tespit edilmiştir. Kuşakların, veri güvenliği ile ilgili güveni sorgulayan ifadelere genel olarak *kısmen katılıyorum* cevabını verdikleri tespit edilmiştir. Merkezi otoriteyi reddeden bu yeni teknolojiye ana otorite olan devletin nasıl tepki vereceğinin henüz bilinmemesi ve öngörülememesinin de güvensizliğe sebebiyet vermiş olabileceği düşünülmelidir.

Keşifsel Araştırma olan bu çalışma ile dijital tabanlı teknolojilerin kuşaklarca kabulüyle ilgili fikir sahibi olmaya odaklanılmıştır. Yeni bir alanla ilgili kuşakların fikirlerini keşfetmek için güçlü bir temel oluşturacağı ve diğer araştırmacıların çalışmalarında zaman ve kaynak tasarrufu yapmalarına yardımcı olabileceği düşünülmüştür.

Ortaya çıkan bu sonuç doğrultusunda şu önerilerde bulunabilir:

a. Araştırmanın sonuçlarına göre, Blokzincirle ilgili temel teknik bilgi hususu seminere gelenlerde dahi yetersizdir. Konu yaygınlaştıkça bilgi açığının kapanacağı düşünülmektedir.

b. Bu araştırma Blokzincir ile ilgili yapılan özel bir seminerde rastsal örneklem yoluyla seçilen 100 kişiden elde edilen veriler doğrultusunda gerçekleşmiştir. Dolayısıyla araştırmanın farklı illerde ve daha fazla sayıda katılımcıya uygulanmasının kıyas açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

c. Çalışmanın keşifsel bir araştırma olması sebebiyle örneklem seçimi konusunda bir başka evren daha seçilmiştir. Kripto konusunda öncü telegram hesapları kullanılarak katılımcılara ilgili anket online olarak gönderilmiş ve doldurmaları rica edilmiştir. Tesadüfi yolla seçilen farklı kuşaklara mensup dijitalleşme ve blokzincirle bağlantılı 157 katılımcıya ulaşılmıştır. Elde edilen ortalamanın p=,00 olması sebebiyle H_0 tekrar reddedilmiştir ve Blokzincir teknolojisinin getirdiği değişimlerin kabulünde kuşaklar arasında farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Katılımcı sayısı arttığı halde sonucun değişmediğine ulaşılmıştır ancak tezde bu veri ayrıntılı olarak incelenmemiştir.

KAYNAKLAR

Acılıoğlu, İ. (2015). *İş'te Y Kuşağı.* Ankara: Elma Yayınevi.

Adıgüzel, O., Batur, H., & Ekşili, N. (2014). Kuşakların Değişen Yüzü ve Z Kuşağı ile Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19*, s. 165-182.

Ak, M. (2020). *Yaş Kuşaklarının Rekreasyonel Faaliyetlerinin Akış Kuramına Göre İncelenmesi.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi.

Aka, B. (2018). Bebek Patlaması, X ve Y Kuşağı Yöneticilerin Örgütsel Bağlılık Düzeylerinin Kamu ve Özel Sektör Farklılıklarına Göre İncelenemesi: Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 9*(20), s. 118-135.

Akdemir, A., Konakay, G., & Demirkaya, H. (2012). Y Kuşağının Kariyer Algısı, Kariyer Değişimi ve Liderlik Tarzı Beklentilerinin Araştırılması. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2*(2), 11-42.

Akhtar, S. (2000). Influences of Cultural Origin and Sex on Work. *Psychological Reports, 86*(3), s. 1037- 1049.

Akkuş, B., & Alevok İzci, N. (2018, Temmuz). Sistem Yaklaşımı, Kavramları ve Yönetim. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 223-237.

Alantar, D. (2008). Küresel Finansal Kriz:Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. *Maliye ve Finans Yazıları, 1*(81).

Allan, K. (2020). *Çağdaş Sosyal ve Sosyolojik Teori-Toplumsal Dünyaları Görünür Kılmak.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Altıparmak, Ş. (2021). *X Y Z Kuşağına Mensup Kadınların Din Algılarının Karşılaştırılması: Konya Örneği.* Konya: Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Altun, F. (2021). *Modernleşme Kuramı.* İstanbul: İnsan Yayınları.

Altuntuğ, N. (2012). Kuşaktan Kuşağa Tüketim Olgusu ve Geleceğin Tüketicisi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 4*(1), s. 203-212.

Alwin, D., & Mccammon, R. (2003). Generations, Cohorts, and Social Change. *Handbook of the Life Course*, s. 23-49.

Alwin, D., & McCammon, R. (2007). Rethinking Generations. *Research in Human Development, 4*(3-4), s. 219-237.

Ansal, H., Ekinci, M., & Kaşdoğan, D. (2018). Bilim, Teknoloji ve Toplum Çalışmaları'na Bir Giriş. *Toplum ve Bilim*, s. 9-37.

Antonopoulos, A. (2014, Şubat 20). *Bitcoin security model: trust by computation A shift from trusting people to trusting math.* Radar: http://radar.oreilly.com/2014/02/bitcoin-security-model-trust-by-computation.html adresinden alındı

Arsenault, P. (2004). Validating Generational Differences: A Legitimate Diversity and Lidership Issue. *Leadership&Organization Development Journal, 25*(2), s. 124-141.

Arslan, A., & Staub, S. (2015). Kuşak Teorisi ve İç Girişimcilik Üzerine Bir Araştırma. *Kafkas Üniversitesi İİBF Dergisi, 6*, s. 1-24.

Asiltürk, H., & Işık, A. (2021). Blok Zincir ile Web Tabanlı Anket Uygulaması. *MAKÜFEBED, 12*, s. 510-518.

Atabay, G., Penbek, Ş., Zaptçıoğlu, D., & Uçel, E. (2013). Clash of Generations at Workplace: What Does Business Ethics Mean to Different Generations in Turkey? *Academic Journal of Interdisciplinary Studies, 2*(9), 532-538.

Avunduk, H., & Aşan, H. (2018). Blok Zinciri (Blockchain) Teknolojisi ve İşletme Uygulamaları: Genel Bir Değerlendirme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 33*(1), s. 369-384.

Aydemir, M., & Dinç, M. (2015). İş ve Yaşam Dengesi Arayışında Kuşak Farklılıklarının ve Kuşakların İş Değerlerinin Etkisi Üzerine Bir Model Çalışması. *23.Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, (s. 867-873).

Aydın, A. (2020). Kuşak Çalışmalarındaki Tartışmalı Konulara İlişkin Bir Değerlendirme. *Yorum Yönetim Yöntem Uluslararası Yönetim Ekonomi ve Felsefe Dergisi, 8*(1), s. 17-34.

Aydın, G., & Başol, O. (2014). X ve Y Kuşağı: Çalışmanın Anlamında Bir Değişme Var Mı? *Electronic Journal of Vocational Colleges, 4*(4), 1-15.

Aydın, M. (2019). *Değişim Sosyolojisi.* İstanbul: Açılım Kitap Yayınevi.

Aydın, N. (2020). *Z Kuşağı ve Din.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Bahtiyar, Ş., Paksoy, O., Güldöşüren, E., & Efekan Pekel, M. (2020). Öğrenciler Arasında Blokzincir Farkındalığı Üzerine Bir Araştırma. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*(18), 424-434.

Baltacı, A. (2019). Sosyal Sistem Kuramı ve Eğitim Örgütlerine Etkileri. *Medeniyet Eğitim Artaştırmaları Dergisi, 3*(1), s. 1-19.

Bauchspies, W., Croissant, J., & Restiuo, S. (2006). *Bilim, Teknoloji ve Toplum.* Ankara: Phoenix Yayınevi.

Baybaş, B., & Şahin, S. (2018). Teknoloji Üzerine Diyalog Geliştirmeye Dayalı Kuşaklar Arası Bir Odak Grup Çalışması. *2. Uluslararası 11. Ulusal İzmir İleri Yaş Sempozyumu: Sosyal Dışlanma ve Yaşlılık* (s. 82-97). İzmir: Ege Geriatri Derneği. Aralık 15, 2022 tarihinde https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuefad/issue/39919/453429 adresinden alındı

Bayram, N. (2017). *Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi.* Bursa: Ezgi Kitabevi.

Beck, R., Müller-Bloch, C., & Leslie King, J. (2018). Governance in the Blockchain Economy: A Framework and Research Agenda. *Journal Of The Association For Information Systems*, 1-41.

Berger, P., & Luckmann, T. (1996). *The Social Construction of Reality- A Treatise in the Sociology of Knowledge.* Newyork: Penguin Books.

Berkup, S. (2014). Working with Generations X and Y in Generation Z Period: Management of Different Generations in Business Life. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, *5*(19), 218-229.

Berkup, S. (2015). *Sosyal Ağlarda Bireysel Mahremiyet Paylaşımı: X ve Y Kuşakları Arasında Karşılaştırmalı Bir Analiz.* İzmir: Ege Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Berners-Lee, T., Hendler, J., & Lassila, O. (2001). The Semantic Web in Scientific American. *Scientific American Magazine*, s. 284.

Bhosale, K., Akbarabbas, K., Deepak, J., & Sankhe, A. (2019, Mart). Blockchain based Secure Data Storage. *International Research Journal of Engineering and Technology (IRJET), 6*(3).

Bijker, W. (1995). *Of Bicycles, Bakelities, and Bulbs: Toward a Theory of Sociotechnical Change.* Cambridge: MA: MIT Press.

Birinci, E. (2020). *Y Kuşağının Yaşlı ve Yaşlılık Algısı.* Ankara: Gazi Kitabevi.

Bourdieu, P. (1996). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste.* Cambridge,Massachusetts: Harvard University Press.

Bourdieu, P. (1997). *Toplumbilim Sorunları.* (I. Ergüden, Çev.) İstanbul: Kesit Yayıncılık.

Budak, H., & Altıparmak, Ş. (2022). X, Y, Z Kuşağı Kadınlarının Din Algılarının Karşılaştırmalı Analizi. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*(8), 55-94.

Buterin , V. (2015, Ağustos 7). *On Public and Private Blockchains.* Ethereum Foundation Blog: https://blog.ethereum.org/2015/08/07/on-public-and-private-blockchains adresinden alındı

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi.

Can, B. (2015). *Niklas Luhmann'ın Genel Sistem Teorisinde Din ve Toplum.* Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Can, İ. (2019). Güveni Nasıl Tanımlayabiliriz? Ya da Sosyal Bilimlerin Konusu Olarak Güven. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 41*, s. 46-59.

Can, Y. (2004). Durkheim ve Merton'ın Anomi Kuramları Bağlamında Cemaatten Cemiyete Türk Toplumu. *Muhafazakar Düşünce*(2), s. 95-105.

Cankurtaran Öntaş, Ö., & Akçay, S. (2016). Niklas Luhmann'ın Sistem Teorisi ve Teorinin Sosyal Hizmet Disiplinindeki Yansımaları. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 2*(2), s. 97-110.

Casey, M., & Vigna, P. (2018, Nisan 9). In blockchain we trust. *MIT Technological Review, 121,* s. 10–16.

Ceylan, H., & Bayram, Y. (2022). Sosyolojik Boyutları ve Farklılaşan Yönleriyle Kuşaklar. H. Ceylan (Dü.) içinde, *Kuşaklar Arası İlişkiler* (s. 1-35). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Chase, S. (1956). *The Proper Study of Mankind.* New York: Harper.

Chen, P., & Choi, Y. (2008). Generational Differences in Work Values: A Study of Hospitality Management. *International Journal of Contemporary Hospitality Management, 20*(6), s. 595-615.

Chen, Y., & Bellavitis, C. (2020, Haziran). Blockchain Disruption and Decentralized Finance: The Rise of Decentralized Business Models. *Journal of Business Venturing Insights*.

Coeckelbergh, M. (2011). Can we trust robots? *Ethics and Information Technology, 14*(1), s. 53-60.

Coindesk Türkiye. (2022, Ekim 22). https://www.coindeskturkiye.com/sirketler/mastercard-bankalarin-kripto-ticareti-icin-paxosla-ortaklik-kurdu-2359 adresinden alındı

Collins, R. (1988). *Theoretical Sociology.* Harcourt Brace Jovanovich Publishers.

Comte, A. (2001). *Pozitif Felsefe Kursları.* (E. Ataçay, Çev.) Sosyal Yayınlar.

Cuff, E., & Payne, G. (1984). *Perspectives in Sociology.* London: George Allen .

Çam, E., & Hamutoğlu, N. (2020). Kuşaklar. H. Kaygın, İ. Ulus, & B. Çukurbaşı (Dü) içinde, *Hayat Boyu Öğrenme* (s. 169-195). Ankara: Pegem Akademi.

Çelik, C. (2007). Niklas Luhmann'ın Sosyal Sistem Olarak Toplum ve Modern Toplumun Karmaşıklığı Sorunu. *Bilimname, 1*, s. 51-74.

Çelik, S. (2022). *Bilimsel Araştırmalar İçin Blokzincir Tabanlı Anket Sistemi.* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Davis, J., Pawlowski, S., & Houston, A. (2006). Work commitments of Baby Boomers and Gen-Xers in the IT profession: Generational differences or myth? *Journal of Computer Information Systems, 46*(3), s. 43-49.

De Filippi, P., Mannan, M., & Reijers, W. (2020, Haziran 19). Blockchain as a confidence machine: The problem of trust & challenges of governance. *Technology in Society*, s. 1-14.

Decker, C., & Wattenhofer, R. (2013). Information Propagation in the Bitcoin Network. *13-th IEEE International Conference on Peer-to-Peer Computing*, 1-10.

Deloitte Insights. (2020). *Deloitte's 2020 Global Blockchain Survey- From Promise to Reality.* Survey, New York.

Demirkan, G. (2021). *Blokzincir Teknolojisi ve Teknolojik Determinizm Çerçevesinde Toplumsal Değişime Etkileri.* İstanbul: Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi .

Devrim, A. (2020). *Talcott Parsons'ın Sosyal Eylem Teorisinde İktisat Biliminin Metodolojisi ve Ona Yönelik Eleştiriler.* Manisa : Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Dhami, I. (2014, Kasım 5). *Xennials – mind the generation gap.* https://www.linkedin.com/pulse/20141206001411-5009688-xennials-mind-the-generation-gap/ adresinden alındı

Diffie, W., & Hellman, M. (1976). New Directions in Cryptography. *IEEE Transactions on Information Theory, 22*(6), 644-654.

Diri, N. (2022). *Blokzincir Uygulamasında Kişisel Verilerin Tutulması.* İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Domingue, J., Fensel, D., & A.Hendler, J. (2011). *Handbook of Semantic Web Technologies.* Springer.

Doruk, K. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Dwyer, R. (2008). Preparing for the new work world-Prepare for the impact of the multi-generational workforce! *Strategic HR Review*, 101-110.

Earle, T. (2009). Trust, Confidence, and the 2008 Global Financial Crisis. *Risk Analysis, 29*(6), s. 785-792.

Elissa, D. (2016). *Work Value Priority of Millennial Students.* Michigan: Eastern Michigan University Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Erden Ayhün, S. (2013). Kuşaklar Arasındaki Farklılıklar ve Örgütsel Yansımaları. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2*(1).

Erkilet, A. (2015). *Toplumsal Yapı ve Değişme Kuramları.* İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

Ersöz, B. (2020). Yeni Nesil Web Paradigması: Web 4.0. *Bilgisayar Bilimleri ve Teknolojileri Dergisi, 1*(2), 58-65.

Erten , P. (2019). Z Kuşağının Dijital Teknolojiye Yönelik Tutumları. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 10*(1), 190-202.

Erts, N. (2020, Mart). *Who Are the Xennials and Why They Matter?* Aralık 15, 2022 tarihinde HR.com: https://www.hr.com/en/magazines/leadership_excellence_essentials/march_2020_leadership/who-are-the-xennials-and-why-they-matter_k7etioxl.html adresinden alındı

Eyerman, R., & Turner, B. (1998). Outline of a Theory of Generations. *European Journal of Social Theory, 1*(1), s. 91-106.

Fildiş, B. (2016, Kasım 30). Bir Yöntem Olarak C. Wright Mills'in Toplumbilimsel Düşün'ünü Çözümlemek. *International Journal of Social Science*(51), s. 139-156.

Forster, B. (2018, Ekim 15). *Opening #DeFi New Members, New Membership Structure.* https://medium.com/defi-network/opening-defi-42a5afdb71e0 adresinden alındı

Gamage, H., Weerasinghe, H., & Dias, N. (2020, Nisan 6). A Survey On Blockchain Technology Concepts,Applicaitons, and Issues. *SN Computer Science*, s. 1-15.

Gambetta, D. (1990). *Trust- Making and Breaking Cooperative Relations.* Oxford: Basil Blackwell.

Gambetta, D. (2000). *Can We Trust Trust?* Diego Gambetta.

Gasset, J. (1931). *The Modern Theme.* Londra : CW Daniels Co.

Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society.* Oxford: Polity Press.

Giddens, A. (1990). *The Consequences of Modernity.* Cambridge: Polity Press.

Giddens, A. (2016). *Kapitalizm ve Modern Sosyal Teori.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Giddens, A. (2020). *Siyaset, Sosyoloji ve Toplumsal Teori.* İstanbul: Metis Yayıncılık.

Giddens, A. (2021). *Modernliğin Sonuçları.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Giddens, A., & Turner, J. (2013). *Günümüzdeki Sosyal Teori.* (Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Say Yayınları.

Glass, A. (2007). Understanding generational differences for Competitive Success. *Industrial and Commercial Training*(103), s. 39-98.

Göktaş, P. (2016, Ocak). Y Kuşağının İletişim Sorunlarının Analizi ve Çözüm Önerileri: Süleyman Demirel Üniversitesi Isparta Meslek Yüksekokulu Örneği. *Karadeniz TeknikÜniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 3*(11), s. 32-50.

Greenberg, L. (2018). A Lost Generation No More: How to Work with Xennial Clients. *Journal of Financial Planning*.

Gunderson, R. (2016). The sociology of technology before the turn to technology. *Technology in Society*(47), s. 40-48.

Gürbüz, S. (2015). Kuşak Farklılıkları: Mit mi, Gerçek mi? *İş ve İnsan Dergisi, 2*(1), s. 39-57.

Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Haber, S., & Stornetta, W. (1991). How to time-Stamp a Digital Document. *International Association for Cryptologic Research*, 99-110.

Hatfield, S. (2002). Understanding the four generations to enhance workplace management. *AFP Exchange, 22*(4), 72-74.

Hitzler, P., Krotzsch, M., & Rudolph, S. (2010). *Foundations of Semantic Web Technologies.* Newyork: Chapman and Hall/CRC.

Huckle, S., & White, M. (2016). Socialism and the Blockchain. *Future Internet, 8*(49), s. 1-15.

Hume, D. (1907). *Essays: Moral, Political & Literary* (Cilt 1). London: Longmans, Green, and Company.

İlhan, Ü. (2019). *Kuşaklar Arası Çalışma Değerleri Algısı ve Örgüte Duygusal Bağlılık: X ve Y Kuşakları Arasındaki Farklılıklar Üzerine Bir Araştırma.* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Inderbitzin, M., Bates , K., & Gainey , R. (2016). *Deviance and Social Control: A Sociological Perspective 3rd Edición.* California: Sage Publications.

İşgör, M. (2019). *Kripto Para Birimi Olan Bitcoin ve Blockchain Teknolojisinin Ortaya Çıkışı Bugüne Kadarki Gelişim Süreci ile Gelecekteki Durumu.* Konya: Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Jacobs, M. (2020, Haziran). How Implicit Assumptions on the Nature of Trust Shape the Understanding of the Blockchain Technology. *Philosophy&Technology*(34), s. 573-587.

Jalava, J. (2003). From Norms to Trust: The Luhmannian Connections between Trust and System. *European Journal of Social Theory, 6*(2), s. 173-190.

Kaban, Z. (1994, Ekim). Genel Sistem Teorisi ve Sibernetik. *Marmara İletişim Dergisi*(8), s. 219-226.

Kalemci Tüzün, İ. (2007). Güven, Örgütsel Güven ve Örgütsel Güven Modelleri. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*(2), s. 93-118.

Kara, S. (2017, Ekim 12). Teknoloji ve Toplumsal Değişim İlişkisinin Sosyal İnşa Kuramı Bağlamında İncelenmesi. *Dört Öge, 6*(12), s. 117-131.

Keaveney, S. (1997). When MTV goes CEO: what happens when the "unmanageable" become mangers? *Marketing Management, 6*(3).

Khan, I. (2021, Kasım 29). How does culture influence digital banking? A comparative study based on the unified model. *Technology in Society*, s. 1-12.

Khodyakov, D. (2007). Trust as a Process: A Three- Dimensional Approach. *Sociology115-132, 41*(1).

Kırbaş, İ. (2018). Blokzinciri Teknolojisi ve Yakın Gelecekteki Uygulama Alanları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 9*(1), s. 75-82.

Kırık, A., & Köyüstü, S. (2018, Eylül). Z Kuşağı Konusunda Yapılmış Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 6*(2), s. 1497-1518.

Kongar, E. (2022). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Koroma, J., Rongting, Z., Muhideen, S., Akintunde, T., Amosun, T., Dauda, S., & Sawaneh, I. (2022, Ocak 13). Assessing citizens' behavior towards blockchain cryptocurrency adoption in the Mano River Union States: Mediation, moderation role of trust and ethical issues. *Technology in Society*, s. 1-8.

Kuran, E. (2019). *Z Bir Kuşağı Anlamak.* İstanbul: Mundi Yayıncılık.

Kuran, E. (2022). *Telgraftan Tablete Türkiye'nin Beş Kuşağına Bakış.* İstanbul: Mundi Yayıncılık.

Kutsi, Ş. (2018). *Anthony Giddens'ta Küreselleşme ve Ulus-Devlet İlişkisi Üzerine Bir Analiz.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Türü.

Kuyucu, M. (2017, Eylül). Y Kuşağı ve Teknoloji: Y Kuşağının İletişim Teknolojilerini Kullanım Alışkanlıkları. *GİFDER, 5*(2), s. 845-872.

Lakhani, K., & Iansiti, M. (2017). The Truth About Blockchain. *Harvard Business Review, 95*, s. 118-127.

Lamagna, A. (2015, Kasım 5). *The xennials: a micro-generation of in-betweeners.* https://unstrategic.com/xennials-a-micro-generation/ adresinden alındı

Lamport, L. (1998). The Part-Time Parliament. *ACM Transactions on Computer Systems*, 133-169.

Leavitt, R. (2014). *Generational Differences in Work Motivation of Healthcare Workers.* Lincoln: Nebraska Üniversitesi (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Lemmens, K. (2010). *Generations, Their Perceptions on Human Resource Outcomes and How Work Values Influence These Perceptions.* Tilburg: Tilburg Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Leung, J., Mertens, B., Jordan, T., Nakada, G., & Irwin, J. (2000). Brave new material world? *Asian business, 36*(1), s. 16-17.

Levickaite, R. (2010). Generations x, y, z: How social networks form the concept of the world without borders (the case of Lithuania). *Limes, 3*(2), s. 170-183.

Lewicki, R., McAllister , D., & Bies, R. (1998, Temmuz). Trust and Distrust: New Relationships and Realities. *Academy of Management, 23*(3), s. 438-458.

Licata, P. (2007). *Multiple Generations in the Workplace: A Study Comparing Work Values of Different Generations of Workers.* Minnesota: Capella Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Loomis, J. (2000). *Generation X.* Rough Notes Co.,Indianapolis: https://roughnotes.com/rnmagazine/2000/sept00/09p52.htm adresinden alındı

Luhmann, N. (1979). *Trust and Power: Two Works by Niklas Luhmann.* New York: John Wiley&Sons.

Luhmann, N. (1995). *Social Systems.* (J. Bednarz, & D. Baecker, Çev.) California: Writing Science.

Luhmann, N. (2000). Familiarity, Confidence, Trust: Problems and Alternatives. D. Gambetta içinde, *Trust: Making and Breaking Cooperative Relations* (s. 94-107). Oxford: Oxford University Press. http://www.sociology.ox.ac.uk/papers/luhmann94-107.pdf adresinden alındı

Lyons, S. (2003). *An Exploration of Generational Values in Life and at Work.* M.A. Ottawa: Eric Sprott School of Business Carleton University.

Mannheim, K. (1952). The Problem of Generations. (P. Kecskemeti , Dü.) *Essays on the Sociology of Knowledge*, 276-320.

Marcus, M. (2014). *Work Values and Generational Differences: Using Work Values to Understand Generational Differences in the Canadian Workplace.* Minnesota: Capella University Yayınlammamış Doktora Tezi.

McCrindle, M., & Wolfinger, E. (2011). *The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations.* Bella Vista NSW: McCrindle.

Mendi, A., & Çabuk, A. (2018). Bitcoin'in Arkasındaki Güç:Blockchain. *GSI Journals Serie C: Advancements in Information Sciences and Technologies, 1*(1), s. 12-23.

Merton, R. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review, 3*(5), 672-682.

Merton, R. (1968). *Social Theory and Social Structure.* New York: Free Press.

Merton, R. (1974). Sosyolojik Teorinin Ampirik Araştırmaya Etkisi. *A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 7*(1), 237-256.

Mesthene, E. (1971). *Technological Change-Its impact on Man and Society.* Massachusetts: Harvard University Press.

Mills, C. (1956). *The Power Elite.* New York: Oxford University Press.

Mills, C. (1959). *The Sociological Imagination.* New York: Oxford University Press.

Mills, C. (2000). *The Sociological Imagination.* New York: Oxford University Press.

Mills, C. (2000). *Toplumsal Düşün.* (Ü. Oskay, Çev.) İstanbul: Der Yayınları.

Mills, C. (2019). *Sosyolojik Tahayyül.* İstanbul: Hil Yayın.

Mills, C. (2021). *İktidar Seçkinleri.* (Ü. Oskay, Çev.) İstanbul: İnkilap Kitabevi.

Misztal, B. (1996). *Trust in Modern Societies: The Search for the Bases of Social Order 1st Edición.* Cambridge: Polity Press.

Moss, S. (2010). *Generational Cohort Theory.* Psychlopedia, Key theories, Developmental Theories: https://www.sicotests.com/newpsyarticle/Generational-cohort-theory adresinden alındı

Mücevher, M., & Erdem, R. (2018). X kuşağı akademisyenler ile Y kuşağı öğrencilerin birbirlerine karşı algıları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 9*(22), s. 60-74.

Müftüler, H. (2019). Parsons Sistem Teorisi Açısından Kuşaklar arası İlişkilerde Çatışma ve Dayanışma. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırma Dergisi*, 103-133.

Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer to Peer Electronic Cash System. *https://bitcoin.org/bitcoin.pdf adresinden erişildi. Son erişim: Aralık 2022*.

Nash, L. (1978). Concepts of Existence: Greek Origins of Generational Thought. *The MIT Press, 107*(4), s. 1-21.

Oblinger, D., & Oblinger, J. (2005). Is It Age or IT: First Steps towards Understanding the Netgeneration. D. Oblinger, & J. Oblinger içinde, *Educating the Net Generation* (s. 2.1-2.20). Boulder: Educase.

Ogburn, W. (1936). Stationary and Changing Societies. *American Journal of Sociology, 42*(1), s. 16-31.

Ogburn, W. (1957a). Cultural Lag as Theory. *Sociology and Social Research, 41*.

Ogburn, W. (1957b). Social Trends. *Sociology and Social Research, 42*.

Okumuş, F. (2021). Dijital Bilgi ve Dijital Güvenlik. S. Ekici içinde, *Dijital Çağda Dönüşen Birey, Toplum ve Siyaset* (s. 103-122). Ankara: Gazi Kitabevi.

Osmani, M., El-Haddadeh, R., Hindi, N., Janssen, M., & Weerakkody, V. (2020, Haziran 29). Blockchain for next generation services in banking and finance: cost, benefit, risk and opportunity analysis. *Journal of Enterprise Information Management*.

Özdemir, F. (2021). Dijital Dönemde Güvenlik. S. Ekici içinde, *Dijital Çağda Dönüşen Birey, Toplum ve Siyaset* (s. 75-102). Ankara: Gazi Kitabevi.

Özen, B. (2020). *Sanal Ağlarda e-Benlik Oluşumu ve e-Güven İnşası.* Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Özer, S., Eriş, E., & Timurcanday Özmen, Ö. (2013). Kuşakların Farklılaşan İş Değerlerine İlişkin Emik Bir Araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(38), 123-142.

Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde "Habitus", "Sermaye" ve "Alan" Üzerine. *Liberal Düşünce*(61-62), s. 121 - 141.

Parsons, T. (1951). *The Social System.* New York: Free Press.

Parsons, T. (1954). *Essays in Sociological Theory.* New York: Free Press.

Parsons, T. (1955). *Family,Socialisation and Interaction Process.* (Bales,R.F. ile birlikte) Londra: Routledge and Kegan Paul.

Parsons, T. (1961a). *The Structure of Social Action.* New York: Free Press.

Parsons, T. (1961b). *Structure and Process in Modern Societies.* New York: Free Press.

Parsons, T. (1961c). *Theories of Society.* New York: Free Press.

Parsons, T. (1961d). *The Point of View of the Author.* (Black, Dü.)

Parsons, T. (1964). *Social Structure and Personality.* New York: Free Press.

Parsons, T. (1966). *Societies: Evolutionary and Comparative Perspectives.* New Jersey: Prentice-Hall.

Parsons, T. (1970). *Social Structure and Personality.* New York: Free Press.

Parsons, T. (1971). *The System of Modern Societies.* Englewood Cliffs: N.J.: Prentice-Hall.

Parsons, T. (1971b). The Interpretattion of Dreams by Sigmund Freud. *Daedalus, 103,* 91-96.

Parsons, T. (1978). *Action Theory and Human Condition.* New York: Free Press.

Parsons, T. (1989). A Tentative Outline of American Values. *Theory,Culture and Society, 6*(4).

Parsons, T. (2015). *Toplumsal Eylemin Yapısı-Cilt 1: Marshall,Pareto,Durkheim.* Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları.

Parsons, T., & Shils, E. (1962). *Toward a General Theory of Action.* New York: Harper.

Pelenk, A. (2010). *Güven Kavramı: Sivil Toplum Örgütleri, Medya, Hükümet ve Ticari Kuruluşlara Yönelik Ampirik Bir Araştırma.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Pinch, T., & Bijker, W. (1984). The Social Construction of Facts and Artefacts:or How the sociology of Science and the Sociology of Technology miht Benefit Each Other. *Social Studies of Science, 14,* s. 399-441.

Poloma, M. (1993). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları 2. Basım.* (H. Erbaş, Çev.) Ankara: Gündoğan Yayınları.

Poloma, M. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları.* İstanbul: Palme Yayıncılık.

Raisiene, A., Rapuano, V., & Varkuleviciute, K. (2021). Sensitive Men and Hardly Woman: How do Millennials, Xennials and Gen X Manage to Work from Home? *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity, 7*(106), 4-17.

Redcliffe-Brown, A. (1952). *Structure and Function in Primitive Society.* Londra: Routledge.

Redford, D. (2003). *The Oxford essential guide to Egyptian mythology.* New York: Berkley Books.

Ritzer, G. (1988). *Contemporary Sociological Theory.* New York: Alfred A. Knopf.

Sarıçiçek, A. (2018). *Toplumsal Değişim ve Kuşaklar Arası İlişkiler (Kayseri Örneği).* Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Say, C. (2015). *5 Soruda Blokzincir.* İstanbul: Bankalararası Kart Merkezi.

Schewe, C., & Meredith, G. (2004). Segmenting global markets by generational cohorts: determining motivations by age. *Journal of Consumer Behaviour, 4*(1), s. 51-63.

Semenzin, S., & Gandini, A. (2021). Automating Trust with the Blockchain? A Critical Investigation of "Blockchain 2.0" Cultures. *Global Perspectives, 2*(1), s. 1-12.

Sert, T. (2019). *Sorularla Blockchain.* İstanbul: Türkiye Bilişim Vakfı.

Sert, T. (2022). *Sorularla DeFi Merkeziyetsiz Finans.* İstanbul: Tefrika Yayıncılık. https://indd.adobe.com/view/5b99bb77-877f-47f7-a881-33ef427205b6 adresinden alındı

Shafrir, D. (2011, Ekim 24). *Generation Catalano.* https://slate.com/human-interest/2011/10/generation-catalano-the-generation-stuck-between-gen-x-and-the-millennials.html adresinden alındı

Shapiro, S. (1987). The Social Control of Impersonal Trust. *American Journal of Sociology, 93*(3), s. 623-658.

Sığın, A. (2021). Ulrick Beck ve Anthony Giddens'in Risk Toplumu Kavramsallaştırması Işığında Sosyal Medya ve Bilginin Güvenliği ve Gizliliği İlkesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*(24), s. 415-432.

Singewood, A. (2000). *Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi.* (O. Akınhay, Çev.) İstanbul: Agora Kitaplığı.

Sismondo, S. (2016). *Bilim ve Teknoloji Araştırmaları Yaklaşımı:Temeller.* (S. Sağyan, & Ü. Tatlıcan, Çev.) Ankara: Epos.

Songar, A. (1969). *Sibernetik.* İstanbul: Yeni Asya Yayınevi.

Sorokin, P. (1994). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları.* (M. Öymen, Çev.) Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi.

Srinivasan, V. (2012). Multi Generations in the Workforce: Building Collaboration. *Indian Institute of Management Bangalore Management Review, 24*, 48-66.

Srinivasan, V. (2021). Multi generations in the workforce: Building collaboration. *IIMB Management Review, 24*(1), 48-66.

Stankorb, S., & Oelbaum, J. (2014, Eylül 25). *Reasonable people disagree about the post-Gen X, pre-millennial generation.* Aralık 22, 2022 tarihinde https://www.good.is/articles/generation-xennials adresinden alındı

Strauss , W., & Howe , N. (1997). *The fourth turning: An American prophecy—What the cycles of history tell us about America's next rendezvous with destiny.* Broadway: Great Falls.

Strauss, W., & Howe, N. (1991). *Generations The History of America's Future 1584 to 2069.* New York: Harper Perennial.

Sümer, G. (2021). Dünyada ve Türkiye'de blok zincir teknolojisinin gelişimi ve kripto paralar. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(1), s. 191-207.

Szabo, N. (2005, Aralık 29). *Bit Gold.* Satoshi Nakamoto Institute: https://nakamotoinstitute.org/bit-gold/ adresinden alındı

Szabo, N. (2017, Şubat 9). *Money, blockchains, and social scalability.* http://unenumerated.blogspot.com/: http://unenumerated.blogspot.com/2017/02/money-blockchains-and-social-scalability.html adresinden alındı

Sztompka, P. (1999). *Trust: A sociological Theory.* New York: Cambridge University Press.

Şahin, A., & Polat, M. (2019). Vatandaşların E-Devlet Güvenlik Algısının Belirlenmesi: Karaman İli Örneği. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı*, 152-168.

Şahin, O. (2019). *Bilgi Sosyolojisi Bağlamında Büyük Veri ve Toplumsal Gerçekliğin İnşası.* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Şar, T. (2020). *X ve Y Kuşaklarının Örgütsel Bağlılıklarının İncelenemsi Üzerine Bir Çalışma.* İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Şat, N. (2019). Blokzincir (Blockchain)'in Kamu İdaresine. *Amme İdaresi Dergisi, 52*(4), s. 117-147.

Şen, F. (2019). Dağıtık Kayıt Teknolojisi. *Gümrük Ticaret Dergisi, 17*.

Şenbir, H. (2004). *Z "Son insan" mı? Z kuşağı ve sonrasına dair düşünceler.* Okuyan Us Yayın.

Taddeo, M. (2010). Trust in Technology: A Distinctive and a Problematic Relation. *Knowledge, Technology &Policy, 23*, s. 283-286.

Taylor, M. (2017). Xennials:a microgeneration in the workplace. *Industrial and Commercial Training, 50*(3), 136-147.

Tekin Bilbil, E. (2019). Yerel Yönetimler ve Blokzincir Teknolojisi: Bir Yönetişim Tasarısı/Stratejisi Önerisi. *Urban Academy | Reviewed Journal of Urban Culture and Management, 12*(3).

Tekin, F. (2015). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Beden ve Habitus: Bedenleşmiş Habitus. *SBARD*(26), s. 85-100.

Tilly, C. (2004). Trust & Rule. *Theory and Society, 33*(1), s. 1-30.

Tilly, C. (2004). Trust and Rule. *Theory and Society, 33*, s. 1-30.

Tortop, N., İsbir, E., & Aykaç, B. (1999). *Yönetim Bilimi.* Ankara: Yargı Yayınevi.

Tulgan, B. (1996). *Managing Generation X: how to bring out the best in young talent.* Oxford: Capstone Publishing Limited.

Turner, S. (2013). *Sosyal Teori ve Soyoloji Klasikler ve Ötesi.* İstanbul: Küre Yayınları.

TÜBİTAK. (2017). *BİLGEM'de Blokzincir.* Aralık 15, 2022 tarihinde blokzincir.bilgem.tubitak.gov.tr: https://blokzincir.bilgem.tubitak.gov.tr/hakkimizda/#blokzincir adresinden alındı

TÜBİTAK. (2017). *Blokzincir Araştırma Laboratuvarı.* Aralık 15, 2022 tarihinde bilgem.tubitak.gov.tr: https://bilgem.tubitak.gov.tr/tr/urunler/blokzincir-arastirma-laboratuvari adresinden alındı

Tüfekçi, A., & Karahan, Ç. (2019, Aralık 21). Blokzincir Teknolojisi ve Kamu Kurumlarınca Verilen Hizmetlerde Blokzincirin Kullanım Durumu. *Verimlilik Dergisi T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Yayını*(4), s. 157-193.

Twenge, J. (2018). *Ben Nesli.* (E. Öztürk, Çev.) Kaktüs Yayınları.

Twenge, J., & Campbell, S. (2008). Generational differences in psychological traits and their impact on the workplace. *Journal of Managerial Psychology*,(23), s. 862-877.

Twenge, J., Campbell, S., Hoffman, B., & Lance, C. (2010). Generational differences in work values:Leisure and extrinsic values increasing, social and intrinsic values decreasing. *Journal of Management, 36*(5), s. 1117-1142.

Uça Güneş, P. (2016). Toplumsal değişim, teknoloji ve eğitim ilişkisinde sosyal ağların yeri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırma Dergisi AUAd, 2*(2), s. 191-206.

Usta, A., & Doğantekin, S. (2018). *Blockchain 101 V.2.* İstanbul: Bankalararası Kart Merkezi.

Varol, A. (2018). *Bilginin Düzenlemesinde Web 3.0 Teknolojilerinin Kullanılması.* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

von Bertalanfyy, L. (1955). Main Currents in Modern Thought. *General Systems Theory* (s. 75-83). içinde Newyork: George Braziller, lnc.

Wallace, R., & Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları.* (M. Ayas, & L. Elburuz, Çev.) Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Wang, V., Tucker, J., & Haines, K. (2012). Phatic technologies in modern society. *Technology in Society*(34), s. 84–93.

Weber, M. (2014). *Bürokrasi ve Otorite.* (B. Akın, Çev.) Ankara: Adres Yayınları.

Wong, M., Gardiner, E., Lang, W., & Coulon, L. (2008). Generational Differences in Personality and Motivation. *Journal of Managerial Psychology, 23*(8), 878-890.

Yaka, A. (2011). *Sosyal Değişme Türk Modernleşmesi.* İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Yaman, B. (2009). *Toplumsal Değişme ve Eğitim.* İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Yaman, T. (2020). *A research on the effect of Instagram's Z-generation consumer behaviour.* İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Doktora Tezi.

Yang, R., Wakefield, R., Lyu, S., Jayasuriya, S., Han, F., Yi, X., . . . Chen, S. (2020, Ekim). Public and private blockchain in construction business process and information integration. *Automation in Construction*.

Yoldaş, Y. (2021). Sistem Kuramı. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi, 4*(1), s. 207-213.

Yu, H., & Miller, P. (2003). The generation gap and cultural influence – a Taiwan empirical investigation. *Cross Cultural Management, 10*(3), s. 23-41.

Zheng, Z., Xie, S., Dai, H., Chen, X., & Wang, H. (2017, Haziran). An Overview of Blockchain Technology: Architecture, Consensus, and Future Trends. *IEEE 6th International Congress on Big Data*, s. 557-564.

EKLER

Ek-1 ANKET SORULARI

DİJİTALLEŞMENİN VE TEKNOLOJİK GELİŞMELERİN ÇALIŞMA HAYATI MENSUPLARINA ETKİLERİNE YÖNELİK ANKET FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu anket çalışması Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Bölümü **"Sistem Teorisi Bağlamında Dijital Tabanlı Teknolojilerin İş Yaşamına Etkilerinin Kuşaklar Arası Farklılıklarla Karşılaştırılarak İncelenmesi"** başlıklı yüksek lisans tez çalışması için hazırlanmıştır. Çalışmadan elde edilen bilgiler sadece bilimsel amaçlar için kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Ankete vereceğiniz samimi cevaplar çalışmayı doğrudan etkileyecektir. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Tez Danışmanı
Dr. Ayşe Yetiş BAYRAKTAR

Tez Öğrencisi
Ayşegül TOK

1- Lütfen size uygun cevabı işaretleyiniz.

BÖLÜM 1: DEMOGRAFİK BİLGİLERİNİZ							
1	**CİNSİYETİNİZ:**	**KADIN ( )** **ERKEK ( )**					
2	**DOĞUM YILINIZ:**	**……**					
3	**ÖĞRENİM DURUMUNUZ:**	**LİSE ( )**	**YÜKSEK OKUL ( )**	**LİSANS ( )**	**LİSANS ÜSTÜ ( )**	**DOKTORA ( )**	**DİĞER ( )**
4	**ÇALIŞTIĞINIZ KURUM (zorunlu değil)/ÜNVANINIZ:**	**…… / ……**					
5	**MESLEKİ TECRÜBENİZ:**	**…… YIL**					

BÖLÜM 2: *Dijital Tabanlı Teknoloji Blokzincir Teknolojisidir.

SORU NO:	**Blokzincir teknolojisinin çalışma hayatına etkileri ile ilgili bir dizi ifade bulunmaktadır.**	**(1) Kesinlikle Katılmıyorum**	**(2) Katılmıyorum**	**(3) Kısmen Katılıyorum**	**(4) Katılıyorum**	**(5) Kesinlikle Katılıyorum**
1	Blokzincir teknolojisinin sağlayacağı dijitalleşmeye ve teknolojik gelişmelere kendimi hazır hissediyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
2	Yeni teknolojileri yakından takip ederim.	( )	( )	( )	( )	( )
3	Dijitalleşmenin daha fazla iş yükünü hafifleteceğini düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
4	Dijitalleşmeyi ve teknolojik gelişmeleri desteklerim.	( )	( )	( )	( )	( )
5	Blokzincir teknolojisinin iş dünyasına yeni fırsatlar ve kariyer alanları sunacağını düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
6	Günlük alışverişlerimde kredi kartı yerine kripto para kullanmaya hazırım.	( )	( )	( )	( )	( )
7	Blokzincir teknolojisi ile birlikte zaman tüketen süreçlerin hızlı ve seri iş süreçlerine dönüşeceğini düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
8	Dijital kitap, kontrat, bilet gibi kavramlara alışamadım.	( )	( )	( )	( )	( )
9	Dijitalleşme ve teknoloji haberleri dikkatimi çekmez.	( )	( )	( )	( )	( )
10	Blokzincir teknolojisinin yayılmasıyla iş dünyasının değişime ve dönüşüme uğrayacağını düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
11	Dijitalleşme ve teknolojik gelişmelere kolaylıkla uyum sağlayabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
12	Blokzincir teknolojisinin yayılması neticesinde işsiz kalacağımı düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
13	Blokzincir teknolojisine uyum sağlayabilecek yeterli eğitim ve donanıma sahip değilim.	( )	( )	( )	( )	( )
14	Teknoloji ve dijitalleşmeye uyum sağlamayan meslek mensuplarının rekabette geride kalacağını düşünüyorum	( )	( )	( )	( )	( )
15	Blokzincir teknolojisinin yayılması psikolojimi olumsuz etkilemektedir.	( )	( )	( )	( )	( )
16	Ulusal yapılar ve politik çıkarlar blokzincir ile birlikte ortaya çıkabilecek faydaları engelleyebilir.	( )	( )	( )	( )	( )

17	Blokzincir teknolojisi sayesinde elde edilen her türlü verinin güvenli bir şeklide saklanacağını düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
18	Geleneksel yöntemlerle verileri kayıt etmenin güvenli bir yöntem olduğunu düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
19	Blokzincir teknolojisinin daha güvenli bir dünya yaratacağına inanıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
20	Devlet gibi merkezi bir otorite kontrolü olmaksızın güvenli ticaretin yapılabileceğini düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
21	Güvenli bir ortamın sağlanması için merkezi bir otoritenin veya devlet güvencesinin şart olduğunu düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
22	Kuralların baştan belirlenmesiyle (mutabakat yapısı) işlerin güvenle hızlanabileceğini düşünüyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
23	Bilginin güvenliği ve gizliliği her geçen gün daha da önemli olmaktadır.	( )	( )	( )	( )	( )
24	Teknolojik altyapının merkezi bir sunucuya bağlı olmaması beni endişelendirir.	( )	( )	( )	( )	( )
25	Dijitalleşme sonucu başıma gelebilecekleri ön görememek beni korkutur.	( )	( )	( )	( )	( )
26	Blokzincir teknolojisinin 'tehlike ve risk' kavramlarını ortadan kaldıracağına inanıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )
27	Blokzincir teknolojisi ölçülmesi kolay riskler taşımaktadır.	( )	( )	( )	( )	( )
28	Sistemin tamamen kodlanmış makineler aracılığıyla işlemesi bana güven verir.	( )	( )	( )	( )	( )
29	Merkezi olmayan bir platformda kanuni otoritelerin nasıl bir denetim yapacağını bilmemek güvenimi sarsmaktadır.	( )	( )	( )	( )	( )
30	Blokzincir teknolojisi ışığında; iş ve sosyal hayatı A'dan Z'ye yeniden inşa ederek geleceğe hazırlayacak yeni bir modeli desteklerim.	( )	( )	( )	( )	( )

Bölüm 3: Lütfen konu ile ilgili eklemek istediğiniz hususları buraya belirtiniz.

……..
……..
……..